

Forståelse og Kunnskap

Består menneskers evne til å forstå språk i kunnskap om språket?

Ivar Isaksen Glundberg

Masteroppgave i filosofi

Institutt for filosofi, idé- og kunsthistorie og klassiske språk

UNIVERSITETET I OSLO

Mai 2008

Innholdsliste

1. INNLEDNING.....	4
1.1 INTRODUKSJON.....	4
1.2 DISTINKSJONER I KUNNSKAPSBEGREPET.....	5
1.3 DET PERSONLIGE OG DET SUBPERSONLIGE NIVÅET.....	7
1.4 HVA VET MAN OM SPRÅKET OG HVORDAN BRUKER MAN DET?.....	8
1.5 STRUKTUREN I OPPGAVEN.....	10
2. DUMMETT – IKKE ALLE PRAKTISKE EVNER ER LIKE.....	13
2.1 SPRÅKBRUK SOM RASJONELL HANDLING.....	15
2.1.1 <i>Implisitt kunnskap</i>	16
2.1.2 <i>Hva er innholdet i den kunnskapen vi har om språket?</i>	19
3. PETTIT – KUNNSKAP ER IKKE NØDVENDIG FOR FORSTÅELSE	22
3.1 GETTIER-TILFELLET.....	24
3.1.1 <i>Formidling av kunnskap</i>	25
3.1.2 <i>Kunnskap om hva som blir sagt</i>	29
3.2 MANGLENDE BERETTIGELSE.....	31
3.2.1 <i>Innvendinger mot forståelse uten berettigelse</i>	32
3.2.2 <i>Skiller Pseudoafasitilfellet seg fra afasitilfellet?</i>	34
3.3 FORSTÅELSE UTEN OPPFATNING.....	36
3.3.1 <i>En innvending mot forståelse uten oppfatning</i>	39
3.3.2 <i>Motstridende oppfatninger</i>	42
3.3.3 <i>Kan vi ha grunn til å tilskrive den sanne oppfatningen?</i>	43
3.3.4 <i>Kun delvis et empirisk spørsmål</i>	46

4. IMPLIKASJONENE AV DETTE.....	49
4.1 LARSON OG SEGAL.....	50
4.1.1 <i>Hva er det språkbrukeren vet?</i>	51
4.1.2 <i>Tacit kunnskap</i>	52
4.1.3 <i>Hvordan anvendes kunnskapen for å forstå språk?</i>	55
4.2 TACIT KUNNSKAP I LARSON OG SEGALS FORSTAND KONTRA KUNNSKAP I PETTITS FORSTAND.....	57
4.3 IMPLISITT KUNNSKAP I DUMMETTS FORSTAND KONTRA KUNNSKAP I PETTITS FORSTAND.....	60
4.3.1 <i>Hvorfor språklig forståelse ikke kan bestå i eksplisitt kunnskap</i>	61
5. DUMMETT – HVORFOR FORSTÅELSE MÅ BESTÅ I KUNNSKAP.....	64
5.1 SPRÅKBRUK ER EN BEVISST PROSESS.....	65
5.1.1 <i>Lynnedslagseksemplet</i>	69
5.1.2 <i>Hva betyr det at noe er «magisk»?</i>	70
5.1.3 <i>Å vite hva en aktivitet er</i>	72
5.1.4 <i>Implikasjonene for forholdet mellom kunnskap og forståelse</i>	73
5.2 SPRÅKBRUK ER EN RASJONELL AKTIVITET.....	78
5.2.1 <i>Er kunnskap om ordenes betydning en forutsetning for å være rasjonell?</i>	80
5.2.2 <i>Dummetts kunnskapsbegrep</i>	82
5.2.3 <i>Er man bevisst hvilke setninger man ytrer?</i>	84
5.3 HORNSBY - <i>HVA ER DET MAN INTENSJONELT GJØR NÅR MAN SNAKKER?</i>	86
AVSLUTNING – HVA KAN VI NÅ SI OM SPRÅKLIG FORSTÅELSE?.....	93
KILDELISTE.....	97

1. Innledning

1.1 Introduksjon

En som kan et språk vet en hel rekke ting. En som kan norsk vet for eksempel at «snø» betyr snø, at «regn» betyr regn, og mange regler for hvordan ord kombineres til setninger. Dette ser ut til å være en relativt triviell observasjon. Men påstanden om at en som kan norsk vet disse tingene kan tolkes på flere måter. For det første er det ikke klart om påstanden skal tolkes som å si hva språklig forståelse består i, eller som å si hva som følger av at man kan et språk. Enten kan påstanden være at en person som kan et språk, kan språket i kraft av å ha kunnskap om det. Eller påstanden kan være at en person som kan et språk, i kraft av å kunne språket, vil kunne en rekke ting.

For det andre er det ikke klart hvor alvorlig man skal ta bruken av ordet «å vite» i denne sammenhengen. Enten kan man tolke det at personen vet at «snø» betyr snø, som å bety det samme som at personen forstår ordet «snø». Men påstanden om at norske språkbrukere vet at «snø» betyr snø, kan også forstås som å tilskrive språkbrukeren faktisk kunnskap om hva ordene «snø» og «regn» betyr. Dersom påstanden forstås slik, vil det ikke være en trivialitet om dette skulle være sant. Dean Pettit kaller syn på språklig forståelse, som hevder at menneskers språklige forståelse består i faktisk kunnskap om språket, for «the epistemic view of language» (Pettit, 2002, s. 519). Jeg vil følge hans begrepsbruk og kalle dette synet for det epistemiske språksynet.

En måte personens forståelse av språk kan bestå i faktisk kunnskap, er hvis personen kan en meningsteori for språket (Dummett, 1993, s. 100-101).¹ Det som gjør en person til en kompetent språkbruker vil da være at han besitter proposisjonell kunnskap om en meningsteori. Denne meningsteorien gjør at språkbrukeren er i stand til å avgjøre hva ytringer han hører betyr. Ved å svare på spørsmålet på denne måten vil man plassere semantikerens prosjekt om å lage en meningsteori for språket sammen med oppgaven å avgjøre hva en persons forståelse av språk består i. Jeg vil på dette punktet følge Pettits begrepsbruk å kalle en slik posisjon for kognitivism (Pettit, 2002, s. 523).

¹Dummetts artikkel «What do I Know when I Know a Language» (1993) ble først presentert i 1978. Denne artikkelen er således eldre enn boken «The Logical Basis of Metaphysics» (1991)

En slik måte å forstå hva en persons forståelse av språket består i vil antagelig virke ganske naturlig for mange. Det er imidlertid ikke klart nøyaktig hva dette synet hevder. Påstanden om at språklig forståelse består i kunnskap kan her tolkes på mange måter. Både hva det vil si å forstå noe, og hva som ligger i kunnskapsbegrepet, kan tolkes på flere måter.

Man kan skille mellom tre former for forståelse. Forståelse som en evne, som en tilstand og som en hendelse. Når det er snakk om å forstå et språk, eller en del av et språk, så snakker vi om forståelse som en *evne*. Denne evnen gjør at man som regel forstår ytringer i det språket man forstår. Det å forstå en ytring kan vi si er et *tilfelle* av forståelse, en hendelse. Denne hendelsen vil så typisk gi opphav til at personen kommer i en *tilstand* av forståelse. Disse distinksjonene er hentet fra Guy Longworth sin artikkel «Linguistic Understanding and Knowledge» (2008).

Når det epistemiske språksynet blir fremstilt som å hevde at språklig forståelse består i kunnskap, så er vi ment å tolke språklig forståelse som en evne, i den forstand vi nettopp har sett.

1.2 Distinksjoner i kunnskapsbegrepet

Hva man legger i kunnskapsbegrepet kan også variere, og her er det ikke like lett å si i hvilken forstand begrepet forstås når man hevder at det epistemiske synet på språk går ut på at språklig forståelse består i kunnskap. I løpet av oppgaven vil det bli klart at det finnes flere måter å forstå kunnskapsbegrepet på, og at forskjellige tilhengere av det epistemiske synet på språk også forstår det ganske forskjellig.

Det er flere egenskaper man enten kan tillegge, eller la være å tillegge, kunnskap eller kunnskapsbegrepet. Vi kan peke på fire punkter der innholdet i kunnskapsbegrepet kan variere.

Det første punktet er skillet mellom proposisjonell og ikke proposisjonell kunnskap. Når man vet *at* noe er tilfellet, så har man proposisjonell kunnskap. For eksempel vil det å vite at pingviner spiser fisk være å besitte proposisjonell kunnskap. Andre ting som man sies å vite er det ikke like opplagt at er proposisjonell kunnskap. For eksempel kan det å vite

hvordan man går på ski betegnes som praktisk kunnskap. Det er iallfall ikke opplagt at dette er et tilfelle der det man vet er proposisjoner.²

Det andre punktet er berettigelse.³ I epistemologien har det vanlige synet på kunnskap vært at kunnskap er sanne berettigede oppfatninger, pluss en fjerde betingelse som sies å mangle i Gettier-tilfeller. Det er imidlertid ikke opplagt at alle typer kunnskap forutsetter berettigelse. Det er for eksempel ikke opplagt at den praktiske kunnskapen man kan sies å ha når man kan gå på ski forutsetter berettigelse.

Det tredje punktet er tilgjengelighet for bevisstheten. Dersom noen vet at pingviner spiser fisk, så vil de kunne komme til å bli oppmerksomme på dette faktumet. En person som vet noe vil kunne gjøre bruk av denne kunnskapen, han vil ha tilgang til den. Personen har eksplisitt kunnskap om at pingviner spiser fisk. Når vi skal se på kunnskapen som i følge det epistemiske synet på språk ligger til grunn for språklig forståelse, vil vi se at denne kunnskapen ikke alltid betraktes som tilgjengelig for bevisstheten. Michael Dummett hevder at språklig forståelse består i implisitt kunnskap om språket (Dummett, 1993, s. 96). Denne kunnskapen kan gjøres bevisst ved at man presenteres for en formulering av den. Men en som besitter implisitt kunnskap om noe har vanligvis ikke bevisst tilgang til det han vet. Larson og Segal hevder på sin side at språklig forståelse består i tacit kunnskap (Larson og Segal, 1995, s. 15). Denne kunnskapen er ubevisst, man kan ikke få bevisst tilgang til den.

Det fjerde punktet er hvorvidt kunnskap er et primitivt eller et komplekst begrep. Den tradisjonelle forståelsen av kunnskap sier at kunnskap er sanne berettigede oppfatninger pluss Gettier-betingelsen. Tradisjonelt har man altså sett på kunnskapsbegrepet som et komplekst begrep som kan analyseres. Andre hevder at kunnskap er et primitivt, eller uanalyserbart, begrep.⁴ De hevder at kunnskapsbegrepet kan ikke analyseres slik man før har trodd.

Et viktig punkt i oppgaven vil være å avgjøre hvordan de forskjellige tenkerne ser på kunnskap. Dersom vi skal kunne vurdere posisjonene og sette dem opp mot hverandre må vi først få klarhet i hva posisjonene faktisk hevder.

²Ikke alle aksepterer at praktisk kunnskap, eller «knowledge how», er forskjellig fra proposisjonell kunnskap «knowledge that». For eksempel argumenterer Jason Stanley og Timothy Williamson, i artikkelen «Knowing How», for at såkalt praktisk kunnskap er en form for proposisjonell kunnskap (2001).

³«Berettigelse» er her en oversettelse av det engelske ordet «justification», slik det brukes når man omtaler kunnskap som «justified true belief».

⁴Se for eksempel (Williamson, 2000)

1.3 Det personlige og det subpersonlige nivået

I tillegg til at man kan legge forskjellige ting i kunnskapsbegrepet, så kan også forklaringene befinne seg på forskjellige nivå. Jeg vil her gjøre et skille mellom forklaringer på det personlig og på det subpersonlige nivået. Når vi forklarer noe på det personlige nivået, så vil forklaringen vise til oppfatninger og kunnskap som personen har og gjør bruk av. En forklaring på dette nivået vil vise til personen som en rasjonell aktør. En forklaring på det subpersonlige nivået vil derimot ikke være avhengig av at vi ser personen som en rasjonell aktør. Forklaringer på dette nivået vil i den forstand være upersonlige.

Følgende forklaring på hvordan en person er i stand til å avgjøre hvor en lyd kommer fra, vil være et eksempel på en subpersonlig forklaring: Ved å måle tidsforskjellen mellom når lyden treffer det ene øret, og når den treffer det andre øret, er man i stand til å avgjøre hvor lyden kommer fra. Dette er selvsagt en overforenkling av hva som skjer. Det som gjør dette til en subpersonlig forklaring, er at *personen* ikke ser ut til å spille noen rolle. Forsinkelsen mellom når lyden treffer ørene beregnes, men dette er ikke en beregning personen faktisk utfører. Personen utfører ikke beregningene, de utføres snarere i han.

Dette gir oss en grov forståelse av hva skillet går ut på. Men når vi trekker et slikt skille mellom det personlige og subpersonlig nivået, så må vi passe på at det er klart nøyaktig hvor skillet går. Jennifer Hornsby gjør dette skillet i boken «Simple Mindedness» (1997), og jeg vil ta utgangspunkt i hvordan hun trekker det opp. Det personlige nivået kjennetegnes av at forklaringene på dette nivået benytter seg av «commonsense» psykologiske begreper, og tar utgangspunkt i at aktøren er rasjonell.

Suppose that the personal level is a level at which mention of persons is essential, and that commonsense psychological explanations are indigenous to that level. What should we mean by 'subpersonal'?

... subpersonal accounts are accounts which stand to the personal level in a certain relation but which are nevertheless impersonal in a certain sense. They are impersonal in the sense of ... knowing what they say is not a matter of finding a person intelligible as rationally motivated. (Hornsby, 1997, s. 161)

Vi ser at det personlige nivået kan defineres som det nivået der personen nødvendigvis må være med i forklaringen, og at commonsense psykologiske forklaringer hører hjemme på dette nivået. Når vi til daglig spør hvorfor noen oppfører seg på en bestemt måte, vil vi være ute etter en forklaring på dette nivået.

Dersom jeg lurer på hvorfor Geir løper bortover gaten, så vil jeg ønske en forklaring som sier noe om Geir, og som framstiller det som en rasjonell handling fra hans side at han løper bortover gaten. Det kan selvsagt hende at dette ikke er noe han rasjonelt gjør, kanskje han lider av en spesiell sykdom som gjør at kroppen hans plutselig begynner å løpe av gårde. Dersom dette er tilfellet, så vil man ikke, på det personlige nivået, kunne forklare hvorfor han løper bortover gaten. Imidlertid vil vi likevel gå utfra at det finnes en forklaring på hvorfor han løper bortover gaten, selv i et patologisk tilfelle. Forklaringen vil da måtte gis på et annet nivå enn det personlige, den må gis på det subpersonlige planet.

Det bør gjøres klart at ikke alle forklaringer som ikke er på det personlige planet, dermed må være på det subpersonlige planet. Forklaringer på det subpersonlige planet omfatter ikke forklaringer av hvordan personens nyrer eller hjerte fungerer (Hornsby, 1997, s. 162). Som vi så av sitatet ovenfor, står det subpersonlige i en relasjon til det personlige. Hornsby sier at forklaringer på det subpersonlige nivået vil forklare hvordan en person kan ha de mentale kapasitetene han har (Hornsby, 1997, s. 161). Subpersonlige forklaringer vil altså være psykologiske forklaringer i en viss forstand. Hornsby skiller mellom to typer subpersonlig psykologiske forklaringer, nevrologiske og funksjonelle, begge disse er da subpersonlige forklaringer (Hornsby, 1997, s. 163).

Ved å trekke et slik skille mellom det personlige og det subpersonlige nivået, vil vi lettere kunne se hvilke forklaringer som vil være av den riktige sorten for å fremstille en aktivitet som en rasjonell aktivitet. For at en forklaring skal fremstille en aktør som rasjonell, vil den måtte være en forklaring på det personlige nivået. Forklaringer på det subpersonlige nivået vil kunne hjelpe oss å forstå hvordan aktøren er i stand til å gjøre det han gjør, men disse forklaringene trengs ikke for å fremstille aktøren som rasjonell.

1.4 Hva vet man om språket og hvordan bruker man det?

De fleste språkbrukere kan sies å besitte en del eksplisitt kunnskap om hva ord betyr. Normale språkbrukere vil for eksempel være i stand til å si hva ordet «snø» betyr, dette er kunnskap man eksplisitt har. En god del grammatiske regler besittes også som eksplisitt kunnskap av mange språkbrukere. Dette ser ut til å tale til fordel for det epistemiske synet på språk. Hvis vi kan peke på at normale språkbrukere vet mye om språket, så ser dette ut til å gjøre tanken om at språklig forståelse består i kunnskap mer plausibel.

Men når vi undersøker dette nærmere, er det ikke klart at slik kunnskap om språket hjelper oss særlig på vei. Vi er i denne sammenhengen interessert i hva språklig forståelse består i. For det første må vi medgi at selv om mange har en slik eksplisitt kunnskap om grammatiske regler, så har ikke alle kompetente språkbrukere det. Tilhengerne av det epistemiske synet på språk er selvsagt klar over dette. Dummett hevder for eksempel at språklig forståelse består i implisitt kunnskap (Dummett, 1993, s. 96). Proposisjonell kunnskap som ikke er direkte tilgjengelig for bevisstheten, men som kan bringes til bevissthet.

Det vil ikke være nok for tilhengerne av det epistemiske språksynet å vise at vi har kunnskap om språket. I tillegg til å vise at vi har slik kunnskap, må det også vises at denne kunnskapen faktisk benyttes for å forstå språk. I tilfeller der man har kunnskap om en aktivitet, så virker det naturlig å anta at denne kunnskapen også faktisk benyttes i utførelsen av aktiviteten. Dette trenger imidlertid ikke å være tilfellet. Tenk for eksempel på hva man gjør når man går. Selv en person som har det som sitt yrke å studere personers gange, og dermed vet usedvanlig mye om hvordan folk går, vil ikke bruke denne kunnskapen når han går selv. Som de aller fleste andre voksne mennesker er han i stand til å gå uten å gjøre bruk av kunnskap om hvordan man går.

Vi har her identifisert et sentralt punkt i oppgaven, å forsøke og fremstille det epistemiske synet på språk. Jeg vil ta utgangspunkt i Dummett som representanten for dette språksynet. Jeg vil forsøke å gjøre det klart hva synet hans går ut på, og hva som motiverer det. Et moment som vil være spesielt viktig i denne sammenhengen er hva Dummett legger i kunnskapsbegrepet. Et annet sentralt punkt vil være hvorvidt denne kunnskapen faktisk benyttes for å forstå språket. Dette spørsmålet vil vi ikke kunne svare på før vi har fått klarhet i hva synet går ut på. Spørsmålet vil derfor tas opp i del 5, mot slutten av oppgaven.

Språkbruk er en aktivitet som eksisterer sammen med en rekke andre handlinger, det er en aktivitet vi omgir oss med i store deler av våre våkne liv. Vår evne til å forstå og bruke språket er sentral i vår samhandling med andre mennesker og for vår forståelse av verden generelt. Når vi er sammen med andre mennesker kommuniserer vi med dem ved hjelp av språk. Vi tar det de sier som å fortelle oss ting både om dem og om verden. Språkbruk har således en sentral plass i menneskers liv og er nært knyttet sammen med synet på mennesket som et rasjonelt vesen.

Hvordan forholdet er mellom mennesket som rasjonelt vesen og mennesket som språkbruker er et stort spørsmål. Selv om det er vanskelig å fastslå nøyaktig hva denne sammenhengen er, så virker det innlysende at det er en sammenheng. Mange, blant annet Dummett, vil hevde at språket er det mediet som mennesket tenker i (Dummett, 1993, s. 97-98). Uten å ta stilling til denne tanken så ser det ut til at vi har grunn til å tro at det vil være en sammenheng mellom mennesket som rasjonell aktør og mennesket som språkbruker.

Dummett stiller som et krav til en tilfredsstillende fremstilling av menneskers evne til å forstå språk, at den må fremstille denne evnen som en bevisst og rasjonell aktivitet hos intelligente aktører (Dummett, 1991, s. 91). Det andre sentrale spørsmålet i denne oppgaven vil derfor være hva som må til for at vi skal kunne fremstille språkbruk som en rasjonell aktivitet. Dette spørsmålet vil ses i sammenheng med det første spørsmålet. Et forslag til hva som må til for at språkbruk skal kunne ses på som en rasjonell aktivitet, er at språkbrukeren må vite hva ordene og setningene han ytrer, betyr. På denne måten vil de to spørsmålene til en viss grad overlape.

1.5 Strukturen i oppgaven

Oppgaven vil dreie seg om følgende tre spørsmål. Består menneskers forståelse av språk i kunnskap? Hva skal til for at språklig forståelse kan fremstilles som en rasjonell aktivitet? Hvordan skal vi forstå kunnskapsbegrepet slik det anvendes av tilhengeren av det epistemiske språksynet?

Del 2 tar for seg en tenker som i følge Pettit bør regnes som en tilhenger av det epistemiske språksynet, Dummett. Formålet med denne delen er å gi et innblikk i hvorfor en tilhenger av det epistemiske språksynet hevder at forståelse må bestå i kunnskap. Dummett hevder at språkbrukeren har implisitt kunnskap om en meningsteori (Dummett, 1993, s. 100). I del 2.1 presenterer jeg Dummetts argument for at språkbruk kun kan ses som en rasjonell aktivitet hvis den er basert på kunnskap. At språkbruk må fremstå som en rasjonell aktivitet er et kriterium jeg aksepterer, og som jeg vil forholde meg til i resten av oppgaven. Vi vil også få et visst innblikk i hvordan Dummett forstår kunnskapsbegrepet når han sier at språklig forståelse består i kunnskap. Diskusjonene av disse punktene vil vi komme tilbake til, og utdype, i del 5.

I del 3 vil jeg ta for meg Pettits argumenter mot det epistemiske synet på språk. Han tar utgangspunkt i en tradisjonell, epistemisk forståelse av kunnskapsbegrepet, der kunnskap forstås som sanne berettigede oppfatninger, pluss Gettier-betingelsen. Han argumenterer for at forståelse ikke forutsetter kunnskap i en slik forstand. Pettit mener på denne måten å vise at det ikke er noen nødvendig sammenheng mellom språklig forståelse og kunnskap om språket. I denne delen går jeg nøye gjennom Pettits tre argumenter. Jeg vurderer mulig innvendinger mot argumentene hans, og potensielle svar Pettit kan gi på disse innvendingene. Jeg kommer fram til at Pettits kritikk gir oss god grunn til å tro at det ikke finnes noen slik nødvendig sammenheng mellom språklig forståelse og kunnskap i hans forstand. Ved å se på denne kritikken vil vi synliggjøre hvordan kunnskapsbegrepet kan, og ikke kan, brukes av tilhengerne av det epistemiske språksynet. Dette vil gi oss et godt utgangspunkt for videre å undersøke nærmere hva de faktisk legger i dette begrepet.

Del 4 vil oppsummere det vi har kommet fram til i del 2 og 3. Jeg vil vurdere hva Pettit har vist oss angående det epistemiske synet på språk, og vurdere hva som, i lys av del 3, vil være det mest fornuftige å undersøke videre. Det første jeg kommer fram til er at det vil være hensiktsmessig å undersøke andre representanter for det epistemiske synet på språk. Jeg presenterer Larson og Segal sin teori om språklig forståelse. Denne teorien kan også sies å representere et epistemisk syn på språk, men det skiller seg likevel klart fra Dummetts sitt syn. De hevder at språkbrukere besitter en meningsteori som tacit kunnskap (Larson og Segal, 1995, s. 11). Jeg argumenterer for at deres teori skiller seg vesentlig fra Dummetts syn. Deres teori bør ses på som en forklaring på mekanismene som ligger til grunn for språklig forståelse, forklaringen de gir bør ses på som en subpersonlig forklaring. Å se på denne teorien vil gi oss muligheten til å sammenligne Dummetts teori med en ganske annerledes representant for det epistemisk syn på språket. Dette gjør at vi kan stille spørsmål ved om «det epistemiske synet på språk», slik Pettit bruker denne termen, refererer til noe enhetlig syn. Dette vil være nyttig for å vurdere Pettit sin kritikk av dette synet.

I del 5 går jeg tilbake til Dummett for å se grundigere på hans argumenter for at språklig forståelse må bestå i kunnskap. Jeg vurderer argumentene og forsøker å se hva som følger av dem. Det er to hovedformål med å se på Dummett igjen. For det første har Pettits kritikk vist oss at vi må undersøke nærmere nøyaktig hva han legger i kunnskapsbegrepet sitt. Ved å gå grundig gjennom Dummetts argumenter for at språklig forståelse består i kunnskap, så blir det mulig å gjøre dette. Jeg kommer fram til at slik Dummett bruker

kunnskapsbegrepet så ser det ikke ut til å forutsette berettigelse. For det andre vil jeg ta opp igjen spørsmålet om det er nødvendig å ha kunnskap om språket for å fremstille språkbruk som en rasjonell aktivitet. Med et klarere grep om hva Dummett legger i kunnskapsbegrepet sitt vil vi kunne undersøke dette spørsmålet grundigere enn vi kunne i del 2.

Som motvekt mot Dummett i dette siste spørsmålet trekker jeg her inn Jennifer Hornsby, som hevder at språklig forståelse ikke består i teoretisk kunnskap om hva ord betyr. Hennes teori vil representere et syn som forsøker å forene tanken om at språkbruk er en rasjonell aktivitet, med at språklig forståelse ikke består i teoretisk kunnskap om språket. Jeg vil komme fram til at Hornsby ser ut til å lykkes med dette prosjektet. Selv om språkbrukeren ikke vet hva ordene betyr så vil de relevante delene av språkbruken, det at man sier noe med en bestemt mening, fortsatt fremstå som en rasjonell aktivitet. Det ser dermed ikke ut til at det epistemiske synet, representert ved Dummett, har det fortrinnet at det er den eneste muligheten for å fremstille språkbruk som en rasjonell aktivitet.

2. Dummett – ikke alle praktiske evner er like

Dummett hevder at selv om språklig kompetanse er en praktisk ferdighet, så er det forskjell på denne ferdigheten og andre rene praktiske ferdigheter (Dummett, 1993, s. 95). I følge Dummett kan man være mer eller mindre bevisst hvordan man utfører praktiske oppgaver. På den ene siden har vi tilfeller hvor man baserer seg på eksplisitt kunnskap om hvordan handlingen skal utføres. Man gjør eksplisitt bruk av denne kunnskapen for å utføre oppgaven. På den andre siden har vi tilfeller der en person rett og slett ikke kan si hvordan han gjør det han gjør (Dummett, 1993, s. 95). For eksempel vil en som er god til å balansere på en line antagelig finne det vanskelig å si hvordan han gjør dette. Disse to typene tilfeller representerer her ytterpunktene for hvor stor grad av bevissthet man kan ha om utførelsen av en oppgave. Det kan også tenkes at det finnes aktiviteter som faller et sted mellom disse ytterpunktene. Vi skal se at Dummett mener at språkbruk, og språklig forståelse, nettopp er en slik aktivitet der bevisstheten man har om utførelsen av aktiviteten faller et sted mellom disse ytterpunktene. La meg forsøke å illustrere de forskjellige gradene av bevissthet man kan ha om utførelsen av en aktivitet med et eksempel.

Vi kan tenke oss at jeg har kjøpt meg en ny hylle på IKEA. Ettersom jeg ikke er særlig fingernem, så forsøker jeg å følge instruksjonene som fulgte med så nøye som mulig. Når jeg følger instruksjonene på denne måten, benytter jeg meg av den eksplisitte kunnskapen jeg får av å lese disse instruksjonene. Jeg leser i instruksjonene at for å feste hylleplatene så må man skru dem fast i sideplatene. Ettersom jeg har lest dette i instruksjonene så vet jeg nå at dette er tilfellet. Denne kunnskapen benytter jeg meg så av når jeg skal feste hylleplatene. Det å feste hylleplatene i sideplatene er en praktisk oppgave som jeg utfører ved å bevisst benytte meg av kunnskap. Dette er altså en aktivitet som jeg utfører med en meget høy grad av bevissthet.

For å sette sammen hyllen må jeg også utføre mange andre praktiske oppgaver. En del av disse oppgavene utfører jeg uten å gjøre bruk av eksplisitt kunnskap, for eksempel skrur jeg inn en god del skruer. Det å skru inn skruer er noe jeg klarer uten instruksjoner, faktisk trenger jeg ikke engang å tenke på at jeg gjør det, jeg bare gjør det.⁵ Man trenger generelt ikke kunnskap om hvordan man skrur inn skruer for å kunne gjøre det. Dersom noen

⁵Hvorvidt dette er et godt eksempel på noe man gjør uten å være bevisst hva man gjør, kan diskuteres. Det virker iallfall som om det er et eksempel på noe jeg kan gjøre uten å ha kunnskap om hva jeg gjør.

spurte meg om jeg brukte en bestemt muskel for å skru inn en bestemt skrue, så ville jeg antagelig ikke kunne svare på dette. Denne aktiviteten er altså en aktivitet som jeg utfører uten å være bevisst hvordan jeg gjør den.

Jeg har her presentert to ting jeg har gjort. Jeg har satt sammen hylla, og jeg har skrudd inn skruer. Men vi kan også peke på en handling som jeg utfører som kan sies å falle et sted mellom disse to handlingene, det at jeg leser instruksjonene. Ved å lese og forstå instruksjonene får jeg den kunnskapen jeg trenger for å utføre den praktiske oppgaven jeg er mest interessert i, å skru sammen hylla. Når jeg leser instruksjonene så bruker jeg ikke bevisst kunnskapen jeg besitter om språket for å forstå hva det står i instruksjonene.⁶ På den annen side, dersom noen spurte meg om jeg tok ordet «skrue» som å bety skrue når jeg leste instruksjonene, så ville jeg kunne svare at jeg gjorde det. Bevisstheten jeg har om hvordan jeg utfører denne aktiviteten ser ut til å ligge et sted mellom bevisstheten jeg hadde om hvordan jeg skrudde inn skruer, og bevisstheten jeg hadde om hvordan jeg skulle sette sammen hylla.

Tanken til Dummett ser ut til å være at dersom jeg skal kunne forstå instruksjonene, så er det en rekke ting jeg må vite om det språket instruksjonene er skrevet på (Dummett, 1993, s. 95). Jeg må for eksempel vite hva ordene jeg leser betyr, og reglene for hvordan ordene kan settes sammen. Selv om jeg må vite dette så gjør jeg ikke eksplisitt bruk av denne kunnskapen når jeg leser instruksjonene. Selv om jeg ikke er bevisst at jeg gjør bruk av kunnskapen om hva ordene betyr for å forstå instruksjonene, så bør vi, i følge Dummett, ta tilskrivelsen av kunnskap alvorlig i dette mellomtilfellet:

In cases of this intermediate kind, it seems to me, we have to take more seriously the ascription of knowledge to someone who possesses the practical ability in question: 'knows how to do it' is not here a mere idiomatic equivalent of 'can do it'. Rather, we may say of the agent that he knows that certain things are the case ... (Dummett, 1993, s. 96)

En ferdighet som det å forstå et språk skiller seg altså fra rene praktiske ferdigheter. Dersom vi forsøker å forestille oss språkbruk som en ren praktisk ferdighet, der språkbrukeren ikke vet hva ordene betyr, så vil vi straks se at det ikke er slik denne evnen faktisk er hos mennesker. Ikke bare er vi i stand til å ytre passende setninger, men vi vet også hva disse setningene betyr. Dummett hevder at en som hadde en rent praktisk evne til å prate, men som ikke viste hva ordene betydde, ikke ville kunne sies å kunne språket (Dummett, 1993, s. 95).

⁶Det virker iallfall ikke som om jeg benytter meg av eksplisitt kunnskap på samme måte som når jeg setter sammen hyllen. Jeg tenker ikke eksplisitt over hvilke ord som blir brukt og hva de betyr.

Forståelsen av språk bør ses på som å bestå i faktisk kunnskap. Dummett sier så at den kunnskapen som gjør at en språkbruker forstår språket, i stor grad er implisitt kunnskap:

It is, rather, implicit knowledge: knowledge which shows itself partly by manifestation of the practical ability, and partly by a readiness to acknowledge as correct a formulation of that which is known when it is presented. (Dummett, 1993, s. 96)

En del av kunnskapen vi har om språket vårt er også eksplisitt, men i følge Dummett kan ikke all kunnskap vi besitter om språket, morsmålet vårt, være eksplisitt kunnskap. Hvorfor Dummett hevder dette kommer vi tilbake til i avsnittet om implisitt kunnskap.

2.1 Språkbruk som rasjonell handling

Dummett sammenligner det å forstå et språk med det å spille et spill, for eksempel sjakk. I både sjakk og språk finnes det regler. Vi kan også i begge tilfeller tenke oss at man kan lære seg disse reglene uten å bli fortalt eksplisitt hva reglene er. Sjakk og språkforståelse skiller seg fra rent praktiske ferdigheter, som det å kunne skru, ved at en som kan spille sjakk, eller en som kan et språk, vil være i stand til å anerkjenne reglene som gjelder for aktiviteten dersom disse ble presentert for han. Dummett sier at man må ha en viss grad av bevissthet om reglene, man må i det minste ha implisitt kunnskap om dem (Dummett, 1993, s. 105).

En som kan spille sjakk handler ikke bare på en måte som er i overensstemmelse med reglene, han følger reglene. På samme måte kan det sies å være for en språkbruker. Ikke bare snakker han på en måte som er i overensstemmelse med reglene for språket, reglene leder han i bruken av språket (Dummett, 1993, s. 96). Her kan vi kanskje se en kobling til tanken om at evnen til å snakke, sett som en rent praktisk ferdighet, ikke ville være det samme som å kunne språket. Vi kan tenke oss at noen hadde en rent praktisk evne til å spille sjakk, uten å skjønne at det var et spill styrt av regler, og uten å se at det var noen hensikt i spillet, ja uten å faktisk vite at det var et spill. Men man ville ikke da, med rette, kunne si at de kunne spille sjakk. For at man skal kunne spille sjakk må man kjenne til reglene for spillet, man må se spillet som et spill. For at den aktiviteten man bedriver skal være å spille et spill så må man vite at den er regelstyrt og at det er et formål i den.

For å se at dette er tilfellet, må man minne seg selv om at det å spille et spill er en rasjonell aktivitet. For at en aktivitet skal være rasjonell så må den fremstilles på en måte

som gjør den forståelig utfra intensjonene til rasjonelle aktører. For spillet sjakk vil dette innebære at man må kjenne til reglene for spillet og formålet med spillet. Først når man ser på spillet som regelstyrt, vil man kunne se spillernes trekk som intensjonelle handlinger og spillerne som rasjonelle aktører.

Det faktumet at sjakk er en rasjonell aktivitet vil man gå glipp av dersom man konstruerer en teori om spillet sjakk som kun tar hensyn til de observerbare fakta. De observerbare fakta vil, i dette tilfellet, være hvordan spillerne i konkrete tilfeller faktisk flytter på brikkene. En som laget en teori ut fra slike observasjoner kunne kanskje klart å utgi seg for å være en sjakkspiller. Men han ville ikke faktisk kunne spille sjakk, han kunne bare simulert det. Ettersom han ikke hadde noen idé om hva hensikten med spillet var så ville han hverken kunne spilt bra eller dårlig. Han ville ikke sett noen mening i trekkene som ble foretatt, han ville bare flyttet brikkene slik teorien hans sa at han skulle flytte dem.

På samme måte vil en forklaring av menneskers språkevne som ikke tar hensyn til at denne evnen bygger på kunnskap om meningen til setningene, ikke fremstille språkbruk som en rasjonell aktivitet. Hvis en person ytrer en setning så må han vite at den har en betydning, og han må vite hva denne betydningen er. Hvis personen ikke vet hva det han sier betyr, så vil det være umulig å fremstille han som at han har noen hensikt med det han sier.⁷ Det ser altså ut til at man må vite hva ordene man bruker betyr, eller i det minste kjenne til meningen, for at man skal kunne se språkbruk som en rasjonell aktivitet.

2.1.1 Implisitt kunnskap

Dummett sier at språkevnen bygger på implisitt kunnskap (Dummett, 1993, s. 96). Som vi så er dette kunnskap som delvis viser seg på to måter. For det første gjennom den praktiske evnen kunnskapen ligger til grunn for. For det andre gjennom at man vil anerkjenne en formulering av det man vet hvis det blir presentert for en (Dummett, 1993, s. 96). En norsktalende persons implisitte kunnskap om norsk viser seg altså delvis i det at han forstår norsk, i det at han har denne praktiske ferdigheten. Den implisitte kunnskapen viser seg også delvis i at den som har denne kunnskapen, vil være disponert til å akseptere en formulering av denne kunnskapen hvis han blir presentert for den.

⁷Dette er da ikke helt riktig. Det hender at vi lager lyder som ligner på setninger, men som ikke betyr noe, og som vi selv ikke heller tror at betyr noe. Dette kan for eksempel forekomme i situasjoner der vi gjør narr av noen vi mener at bare prater tull. Selv om vi ikke vet hva det vi ytret betyr, ettersom det ikke betyr noen ting, så vil vi likevel ha ytret det vi gjorde med hensikt. Dette blir imidlertid et ganske spesielt eksempel, ved vanlig bruk av språk forutsetter vi at setningene vi ytrer har en mening som oppfattes av de vi snakker med.

Det er ikke helt klart hvordan vi skal forstå at den implisitte kunnskapen «viser seg». En måte å tolke «viser seg» i denne sammenhengen, vil være å lese det epistemisk. At man har den praktiske evnen, og at man aksepterer formuleringer av det man implisitt vet når det blir presentert for en, er evidens for at man har den implisitte kunnskapen. En annen måte å lese «viser seg» vil være at det viser hva denne typen kunnskap består i, at «viser seg» her bør leses konstitutivt. Det at man har den praktiske evnen, og anerkjenner formuleringer av det man vet, er da det den implisitte kunnskapen består i. Dersom vi leser «viser seg» på denne måten, så er det ikke slik at evnen og aksepten er evidens for noe annet, den implisitte kunnskapen. Det er heller slik at den praktiske evnen, sammen med vår aksept av formuleringer av kunnskapen, utgjør den implisitte kunnskapen.

Det er kanskje ikke åpenbart hvilken rolle denne implisitte kunnskapen skal spille. Dersom den implisitte kunnskapen man har om en meningsteori skal vise seg i språkbruken, hvorfor kan man ikke bare beskrive språkbruken direkte? Dummett setter opp følgende dilemma:

If a theory of meaning can be converted into a direct description of actual linguistic practice, then it is better so converted: and we have then eliminated any appeal to the notion of knowledge. If, on the other hand, it cannot be converted into such a description, it ceases to be plausible that, by ascribing an implicit knowledge of that theory to a speaker, we have given an adequate representation of his practical ability in speaking the language. (Dummett, 1993, s. 103)

Grunnen til at det vil være overflødig å vise til den implisitte kunnskapen dersom man kan beskrive adferden direkte, ser ut til å være at denne implisitte kunnskapen skal vise seg gjennom den praktiske evnen. La oss illustrere dette med et eksempel. Vi kan forklare at en person har en praktisk evne til å slå gode stoppballer i tennis, ved å vise til at han har implisitt kunnskap om hvilken vinkel racketen må ha i forhold til ballens bane. Men dersom denne kunnskapen består i at han har den praktiske evnen, så virker det ikke som vi har gjort forklaringen noe bedre ved å vise til denne kunnskapen. Vi kan forklare evnen til å slå gode stoppballer ved å vise til den implisitte kunnskapen. At han har denne implisitte kunnskapen består så i at han har den praktiske evnen. Det virker som om snakket om implisitt kunnskap ikke gjør forklaringen noe bedre. Vi kunne like gjerne ha beskrevet den praktiske evnen direkte.

Måten dette dilemmaet løses på ser vi når vi minner oss selv om at språkbruk er en rasjonell aktivitet. Fordi språkbruk er en rasjonell aktivitet vil det ikke være overflødig å vise til hvordan adferden skyldes aktørens implisitte kunnskap.

To represent speech as a rational activity, we must describe it as something on to which the ordinary procedures of estimating overt motive and intention are brought to bear. This requires a place, for which a purely causal theory allows no room, for the distinction, essential to comprehension of an utterance, between why a speaker says what he does and what it is that he says, that is, what his words mean, ... (Dummett, 1993, s. 104)

Det Dummett ser ut til å hevde er, at dersom en teori om språklig forståelse ikke tilskriver språkbrukeren kunnskap om hva ordene betyr, så vil man miste muligheten til å forklare visse aspekter ved språkbruk. Man vil ikke kunne forklare hvorfor en person sa «den bilen er rød» ved å vise til at han trodde bilen er rød og at han viste at det var det setningen betydde. Dersom teorien ikke tilskriver språkbrukeren kunnskap om hva ord og setninger betyr, så kan man ikke forklare hans språkbruk ut fra hva han vet om meningene til setningene. En slik teori vil likevel kanskje kunne forklare hvorfor han sa at bilen var rød, hvorfor han ytret noe som betydde at bilen er rød. Men man vil ikke kunne forklare hvorfor han ytret den setningen han gjorde, ettersom han, i følge teorien, ikke vet noe om hva setningen betyr.

Ved å tilskrive språkbrukeren kunnskap om hva ordene betyr, så vil man også kunne fremstille det å ytre setningen «den bilen er rød» som en rasjonell aktivitet. På denne måten vil det ikke være overflødig å tilskrive implisitt kunnskap om en meningsteori til språkbrukeren. Ved å tilskrive denne kunnskapen gjør man det mulig å gi en rasjonell forklaring på hvorfor personen ytrer de setningene han gjør.

En forklaring av en persons språkevne må fremstille denne evnen som en rasjonell evne, og språkbruk som en rasjonell aktivitet. Man kan se en aktør som rasjonell ved å forklare handlingene hans ut fra grunnene han hadde for å handle som han gjorde. Vi har sett at dersom en person skal ha noen grunn til å ytre en setning heller enn en annen så må han vite hva de betyr.⁸ En forklaring som bare beskriver adferden direkte vil ikke fange inn denne dimensjonen av språkbruken.

For språklig forståelse gir den implisitte kunnskapen en muligheten til å forklare hvorfor personen ytret den setningen han gjorde ved at man kan vise til at han vet hva

⁸Dette er riktignok en forenkling. Vi kan tenke oss at personen har andre grunner til å ytre en bestemt setning enn at den har en bestemt mening, kanskje han bare synes setningen låter veldig fint. Vi kan imidlertid se bort fra slike eksempler ved å fokusere på tilfeller der personer bruker setninger til å si noe, til å formidle en tanke.

setningen betyr. Det samme er ikke tilfellet med ren praktiske evner. Man vil ikke få noen økt forklaringskraft ved å vise til at en person besitter implisitt kunnskap om hvilken vinkel han bør ha på racketen for å slå best mulige stoppballer. Men for evner som språklige forståelse så kan man ikke sløyfe snakk om den implisitte kunnskapen, man bør derfor benekte dilemmaets første horn.

Vi har altså kommet fram til at man ikke trenger eksplisitt kunnskap om trekkene man gjør i et spill eller om meningen til setninger man bruker. Men i følge Dummett må man ha kunnskap om dette i en eller annen form. Kunnskapen vil, når det gjelder språk, i stor grad være implisitt kunnskap. At denne kunnskapen ligger til grunn for at personen snakker som han gjør, er i følge Dummett, nødvendig for at han skal være en kompetent språkbruker. En som flytter sjakkbrikkene på gode måter uten å kunne reglene, spiller faktisk ikke sjakk. På samme måte vil en som lager lyder som høres ut som norske setninger, ikke faktisk snakke norsk hvis ikke grunnen til at han ytrer disse setningene er at han vet hva de betyr og ønsker å si noe ved å ytre setningene.

Argumentene til Dummett for at vi har implisitt kunnskap om språket virker ganske overbevisende. Etter min mening bør vi si oss enige med Dummett i at en forklaring av menneskers språklige forståelse må gjøre at språkbruk fremstår som en rasjonell aktivitet. Det er imidlertid litt uklart nøyaktig hva Dummett viser når det gjelder forholdet mellom språkbruk som en rasjonell aktivitet, og kunnskap om språket. Som vi så gir tilskrivelsen av implisitt kunnskap om språket til språkbrukeren oss mulighet til å forklare hvorfor han bruker de setningene han gjør. Men hvorvidt dette er noe som må kunne gis en rasjonell forklaring for at språkbruk skal fremstå som en rasjonell aktivitet, virker ikke like klart. Dette spørsmålet vil jeg komme tilbake til i del 5 når jeg ser Dummett i forhold til Hornsby.

2.1.2 Hva er innholdet i den kunnskapen vi har om språket?

Så langt har vi sett at Dummett hevder at språklig forståelse består i kunnskap, implisitt kunnskap. Dette har han argumentert for ved å vise til at vi må kjenne til meningen til det vi sier for at språkbruken skal kunne ses på som en rasjonell aktivitet. Men hva er innholdet i denne kunnskapen vi har om språket?

Dummetts forslag til hva det er språkbrukere kan som gjør dem i stand til å forstå språket, er at de kan en komposisjonell meningsteori (Dummett, 1993, s. 100). Et slikt syn på

forholdet mellom semantikk og forståelse kalles ofte for kognitivismen. En semantiker som lager en meningsteori vil dermed også si hva det er en språkbruker vet. Ettersom språkbrukeren besitter en meningsteori, og semantikeren lager en meningsteori, så vil semantikeren også besvare spørsmålet om hva innholdet i kunnskapen språkbrukeren besitter er (Pettit, 2002, s. 523).

Nøyaktig hvordan forholdet er mellom en meningsteori og hva en språkbruker vet, ser ut til å være litt forskjellig i «What do I Know when I Know a Language» og «The Logical Basis of Metaphysics». I «What do I Know when I Know a Language» (Dummett, 1993) fremstiller Dummett forholdet som at en språkbruker besitter en meningsteori som implisitt kunnskap. I «The Logical Basis of Metaphysics» modifiserer han dette synet noe. Dummett beskriver nå en meningsteori som en organisering av det en person som kan et språk, vet (Dummett, 1991, s. 104). Språkbrukeren antas å ha en mengde uorganisert, og ikke eksplisitt, kunnskap, som tilsammen utgjør personens språklige kompetanse. En meningsteori er derimot en meget godt organisert, formell, teori. Den er ikke en ren presentasjon av hva språkbrukeren kan, men snarere en systematisering av innholdet i denne kunnskapen (Dummett, 1991, s. 103).

Både i «What do I Know when I Know a Language» og i «The Logical Basis of Metaphysics» hevder Dummett at det ikke er nok å si hva innholdet i kunnskapen som språkbrukerene sies å besitte, er. I tillegg må man si hvordan denne kunnskapen manifesteres hos språkbrukeren. Selv om Dummett ikke mener at meningsteorien kun er en beskrivelse av en praktisk ferdighet, språklig kompetanse består i faktisk kunnskap, så er det likevel nødvendig å vise hvordan kunnskapen vi tilskriver språkbrukeren manifesteres hos denne personen (Dummett, 1991, s. 105). Dummett hevder at man ikke kan slå seg til ro med å utarbeide en meningsteori, og tilskrive personen som kan språket denne kunnskapen. Man må også vise hva denne personens besittelse av denne kunnskapen faktisk består i. For å gjøre dette må man se på den praktiske evnen som denne kunnskapen gir opphav til.

Whether the speaker's knowledge of that theory is taken to be explicit or merely implicit, we have to go on to give an account of what it is to have such knowledge. This account can only be given in terms of the practical ability which the speaker displays in using sentences of the language; ... (Dummett, 1993, s. 101)

Språkbrukerens kunnskap om språket manifesteres i bruken av språket (Dummett, 1993, s. 102). En av språkfilosofiens oppgaver blir da å vise i hvilke deler av språkbruken de enkelte delene av kunnskapen som språkbrukeren besitter, manifesteres (Dummett, 1993, s.102).⁹

⁹Hvor strengt dette skal forstås kan man diskutere. Men i utgangspunktet ser det ut til at, for all kunnskap om språket som tilskrives en språkbruker, så skal man kunne vise til språkbruk der denne kunnskapen manifesteres.

3. Pettit – kunnskap er ikke nødvendig for forståelse

Dean Pettit argumenterer i sin artikkel «Why Knowledge is Unnecessary for Understanding Language» (2002) for at det epistemiske synet på språket er feil. Han angriper dette synet ved å argumentere mot at kunnskap er en nødvendig forutsetning for språklig forståelse. Hvis kunnskap ikke er en nødvendig forutsetning, så kan det ikke stemme at språklig forståelse essensielt sett består i kunnskap. Argumentene han bruker for å vise dette er tankeeksperimenter.

Disse tankeeksperimentene skal vise at vi har intuisjoner om at vi fortsatt har språklig forståelse i tilfeller hvor vi ikke har den kunnskapen som, i følge det epistemiske språksynet, er nødvendig for forståelse. Pettit går ut fra at tilhengerne av det epistemiske synet på språk hevder at språklig forståelse består i proposisjonell kunnskap (Pettit, 2002, s. 522) Han ser på kunnskap som sanne berettigede oppfatninger pluss betingelsen som mangler i Gettier-tilfeller. Pettit er også oppmerksom på at tilhengere av det epistemiske synet på språk ofte hevder at kunnskapen man har om språket ikke er kunnskap som er eksplisitt. Som vi har sett hevder Dummett at den består i implisitt kunnskap. Dette vil, i følge Pettit, ikke være et problem for hans motargumenter. Ettersom implisitt, eller tacit, kunnskap er proposisjonell kunnskap, så bør de samme kravene gjelde for slik kunnskap som for all annen proposisjonell kunnskap (Pettit, 2002, s. 525).

Hvorvidt Pettit har rett i at det er uproblematisk å anta at de samme kriteriene må stilles til termen «kunnskap» når tilhengerne av det epistemiske språksynet bruker den, som de som vanligvis stilles til denne termen, er ikke helt klart. Selv om Pettit klarer å vise at forståelse ikke består i sanne berettigede oppfatninger om hva ordene betyr, så er det ikke opplagt i hvor stor grad dette rammer det epistemiske språksynet. Dette spørsmålet vil vi ikke kunne svare på ennå, ettersom det forutsetter at vi har klarhet i hva tilhengerne av det epistemiske språksynet faktisk legger i kunnskapsbegrepet sitt. Selv om jeg ikke vil ta dette spørsmålet opp før i del 4 og 5, så vil det være lurt å ha dette perspektivet i mente når vi ser på Pettit sin kritikk.

Pettit gir oss så tre tankeeksperiment der han ønsker å vise at disse kravene til kunnskap ikke er oppfylt selv om personen forstår språket. Det første forsøker å vise at vi ikke mister forståelse i såkalte Gettier-tilfeller. Det andre tankeeksperimentet skal vise at

berettigelse ikke er en nødvendig forutsetning for forståelse. Det siste tankeeksperimentet har til hensikt å vise at oppfatninger om ordenes mening heller ikke er nødvendige for forståelse. Disse tankeeksperimentene angriper altså tre av de fire kriteriene for kunnskap. Sannhet er det eneste kriteriet som ikke utfordres.

Dersom disse tankeeksperimentene klarer å vise det de er tenkt til å vise, så ser dette ut til å være svært alvorlig for det epistemiske språksynet. Dersom språklig forståelse hverken forutsetter tro, berettigelse eller den såkalte fjerde betingelsen som sies å mangle i Gettier-tilfeller, så er det, i følge Pettit, uholdbart å hevde at språklig forståelse forutsetter kunnskap (Pettit, 2002, s. 526). Disse tre betingelsene tas alle som nødvendige for at noen skal ha kunnskap, så det å påstå at noen har kunnskap i tilfeller der ingen av disse kravene er oppfylt virker meget uplausibelt.

Tankeeksperimentene til Pettit kan sies å ha økende kraft, fra Gettier-eksempelet til forståelse uten oppfatning. Når det gjelder Gettier-tilfellene, kan folks intuisjoner om hvorvidt man har kunnskap i slike tilfeller eller ikke, variere noe.^{10 11} Dersom intuisjonene er litt uklare i slike tilfeller så kan man kanskje hevde at tankeeksperimentene ikke viser at man kan forstå uten kunnskap. I stedet for å vise dette så kan man hevde at de viser at man bør modifisere kunnskapsbegrepet slik at det åpner for at man kan ha implisitt kunnskap selv i Gettier-tilfeller. Implisitt kunnskap skiller seg noe fra vanlig eksplisitt kunnskap, det å hevde at et noe uklart kriterie ikke gjelder kan da muligens forsvares. Jeg vil ikke imidlertid ikke forfølge spørsmålene knyttet til hva de klassiske Gettier-tilfellene faktisk viser her.

Når det gjelder berettigelse virker det kanskje mindre plausibelt å hevde at man bør forandre kunnskapsbegrepet sitt. Hvis man dropper berettigelse fra kravene til kunnskap, sitter man bare igjen med sanne oppfatninger. Klarer Pettit å vise at man kan ha forståelse uten berettigelse, vil det være en sterkere grunn til å hevde at språklig forståelse ikke kan forutsette kunnskap.¹² På den andre siden vil det antagelig være et vanskeligere argument å få gjennom.

¹⁰Se f.eks. Weatherson og Sennetts artikkel «Knowing and Understanding: Reply to Pettit» (2007)

¹¹Klassiske Gettier-eksemplene går omtrent som følger. Gitt at klokken er to. Per tror at klokken er to. Grunnen til at han tror dette er at han nettopp har sett på en klokke som viste to. Det Per ikke vet, er at denne klokken har stoppet, den viser alltid to. Vet Per at klokken er to? Intuisjonen de fleste har hatt er at han ikke vet at klokken er to.

¹²Dette er da avhengig av hvordan man ser på kunnskap. For en som har et reliabilistisk syn på kunnskap, vil for eksempel dette tilfellet med manglende berettigelse være på lik linje med Gettier-tilfellet. I begge tilfellene dreier det seg om en upålitelig måte å tilegne seg kunnskap på.

Hans siste argument, som sier at forståelse ikke forutsetter oppfatninger om hva ord betyr, går enda lenger enn de foregående argumentene. Ikke bare vil dette argumentet, i likhet med de forrige, undergrave påstanden om at språklig forståelse forutsetter kunnskap, det vil også vise at språklig forståelse ikke engang forutsetter oppfatninger om hva ord betyr. At språklig forståelse forutsetter oppfatninger om språket ser Pettit på som en mulig kompromissposisjon for tilhengeren av det epistemiske språksynet (Pettit, 2002, s. 542). En slik posisjonen vil også undergraves av dette argumentet.

3.1 Gettier-tilfellet

Pettit ber oss forestille oss at vi er på en reise i Tyskland (Pettit, 2002, s. 519-520). Vi forestiller oss at vi er middels kompetente tyske språkbrukere. På denne reisen støter vi på det tyske ordet «Krankenschwester», som vi ikke vet hva betyr. I håp om å finne ut hva dette ordet betyr, spør vi en eldre tysk herremann. Denne eldre herremannen svarer, på flytende norsk, at «'Krankenschwester' betyr sykesøster». Vi har nå funnet ut hva «Krankenschwester» betyr og kan dermed forstå tyske setninger som inneholder dette ordet, og selv bruke ordet i tyske setninger.¹³ Så langt virker dette uproblematisk. Imidlertid er den eldre tyske herremannen senil, og kan faktisk ikke norsk. Han hadde svart det samme uansett hva vi hadde spurt han om. Når vi tar dette i betraktning ser det ikke ut til at vi vet at «Krankenschwester» betyr sykesøster likevel, dette er iallfall intuisjonen mange får i slike eksempler. Men vil vi ikke likevel måtte medgi at vi forstår det tyske ordet? Vi vil jo forstå tyske setninger som inneholder dette ordet som å si det de faktisk sier. Dersom vi brukte ordet i en tysk setning så ville vi ha brukt det riktig.

Tankeeksperimentet forsøker altså å vise at vi kan forstå et ord selv om vi ikke vet hva det betyr. Dersom man ikke vil godta denne konklusjonen så er det to hovedretninger svarene ens kan gå i. Man kan enten gå med på at man ikke vet hva «krankenschwester» betyr, men benekte at man forstår ordet. Eller man kan gå med på at man forstår hva «Krankenschwester» betyr, men insistere på at man også vet hva det betyr.

Pettit diskuterer to innvendinger av den første typen, og en av den andre typen. Jeg vil se på en av disse innvendingene, den andre innvendingen av den første typen (Pettit 2002, s.

¹³Så sant de ikke inneholder andre ord vi ikke forstår, eller det er andre omstendigheter, som for eksempel at setningen er veldig lang eller kronglete, som gjør at vi ikke forstår den. Vi har fått evnen til å forstå tyske setninger som inneholder ordet «Krankenschwester», selv om denne evnen ikke garanterer at vi alltid vil forstå alle setninger som inneholder dette ordet.

530). Denne innvendingen tar utgangspunkt i språkets funksjon som kommunikasjonsmetode, nærmere bestemt, muligheten for å få kunnskap gjennom språkbruk. Denne innvendingen virker som den mest lovende. Den virker som en tiltalende innvending for tilhengerne av det epistemiske synet på språk, ettersom den tar utgangspunkt i hvordan forståelse henger sammen med kunnskap. I motsetning til Pettits tredje innvending så forutsetter den ikke at tilhengerne av det epistemiske språksynet må kompromittere synet sitt.¹⁴

3.1.1 Formidling av kunnskap

Det er vanskelig å svare kort på spørsmålet om hva man kan gjøre med språk. Mulighetene er så mange at man neppe vil vite hvor man skal begynne. Videre vil ikke alle tingene man kan gjøre med språk si noe om hva som er spesielt med språk. Mange ting vi kan gjøre med språket, som for eksempel å skremme noen ved å si en setning høyt, er kontingente egenskaper ved språket. Dersom man ikke kunne snakke høyt nok til å skremme noen på denne måten så ville ikke dette gjøre en til en mindre kompetent språkbruker.

En ting de fleste vil være enige i at man kan gjøre med språk er å formidle kunnskap. Det ser også ut til at dette ikke er en tilfeldig egenskap med språket¹⁵. Dersom en person snakket norsk, men ikke var i stand til å tilegne seg kunnskap fra andre gjennom bruken av språket, så ville det være problematisk å si at han var en fullt kompetent språkbruker. Dersom dette er riktig, ser det ut til at evnen til å tilegne seg kunnskap gjennom bruk av norsk, ikke er en tilfeldig egenskap ved språket.

Dersom dette bare skulle gjelde et språk, eller for den saks skyld alle faktiske språk, så kunne man likevel hevde at det ikke er noen nødvendig del av språklig kompetanse som sådan at man har evnen til å tilegne seg kunnskap gjennom det. Det kan imidlertid virke som om muligheten for formidling av kunnskap er en nødvendig forutsetning for språk som sådan. Vi kan forestille oss et språk der det ikke er mulig å forklare noen veien, selv om det antagelig ikke finnes noe naturlig språk der dette ikke er mulig. Kanskje vokabularet i dette tenkte språket ikke gjør det mulig å snakke om hvordan objekter er plassert i forhold til

¹⁴I Pettits tredje innvending (2002, s. 533) hevder han at man vet hva ordene betyr for en selv, snarere enn hva de betyr i språket. Denne innvendingen forutsetter dermed at man opererer med en taler-relativ kunnskap om hva ordene betyr, noe som antagelig vil være lite tiltalende for mange tilhengere av det epistemiske språksynet.

¹⁵Det er her snakk om naturlige språk. Med naturlige språk tenker jeg på et språk som enten faktisk er, eller potensielt kan være, noens morsmål.

hverandre. Men dersom man blir bedt om å forestille oss et språk der det ikke er mulig å formidle kunnskap, vil man nok få problemer. Kanskje forsøker man å forestille seg et språk der alle setninger er spørsmål. Det blir imidlertid vanskelig å se på dette som et fullverdig språk. Kan vi tenke oss at noen kunne ha et slikt språk som morsmål?

Muligheten for formidling av kunnskap er sentral i språklig kommunikasjon. Det ser heller ikke ut til at dette er noen tilfældighet. Dersom muligheten for formidling av kunnskap er en nødvendig egenskap ved språk så betyr ikke dette at man må overføre kunnskap for at man skal ha brukt språk. Tanken er heller den at muligheten for formidling av kunnskap alltid er der. Er det så forenelig med tanken om at språklig kommunikasjon forutsetter muligheten for overføring av kunnskap at man ikke trenger å vite hva ord betyr for å forstå dem?

Umiddelbart virker det som om det er en spenning mellom disse tankene. Hvis man ikke vet hva «Krankenschwester» betyr, hvordan kan man da komme til å vite hva noen sa når de brukte ordet? Og hvis man ikke vet hva de sa, vil man heller ikke kunne tilegne seg ny kunnskap fra det som ble sagt. Ettersom du tror at «Krankenschwester» betyr sykesøster, så vil du tro at sykesøsteren kommer hvis du hører setningen «Die Krankenschwester kommt», men, i følge innvendingen vi nå skal se på, vil du ikke vite det (Pettit, 2002 s. 530). Hvis det er riktig at muligheten for overføring av kunnskap er en essensiell del av kommunikasjon, og at man ikke får kunnskap om hva andre har sagt dersom man ikke vet hva ordene betyr, så ser det ut til at forståelsen av «Krankenschwester» er mangelfull når den ikke bygger på kunnskap.

La oss først se på hva det vil innebære om dette argumentet skulle vise seg å være riktig. Selv om argumentet skulle vise seg å være riktig, så innebærer dette ikke nødvendigvis at vi ikke forstår «Krankenschwester» i det hele tatt. Pettit sammenligner på dette punktet forståelse med persepsjon (Pettit, 2002, s. 532).¹⁶ En viktig funksjon synet har er at det lar oss bedømme hvor langt borte gjenstander er. Dersom en person mangler et øye, vil hans evne til å bedømme avstander være sterkt svekket, i mange situasjoner er det umulig for han. Dette innebærer imidlertid ikke at han er blind. På samme måte kan man si at en som ikke har muligheten til å tilegne seg kunnskap fra andres utsagn har en redusert, eller

¹⁶Pettit bruker nærsynthet som eksempel, mens jeg bruker manglende dybdesyn. Jeg mener disse tilfellene viser det samme poenget, men føler at det er enklere å se parallellen mellom språklig forståelse og persepsjon i dybdesyn eksemplet, ettersom det her er klart at det i begge tilfeller er en evne som mangler.

sviktende, forståelse for språket. Dette er likevel ikke det samme som å si at han ikke forstår språket i det hele tatt.

For å underbygge denne analogien kan vi vise til at språket brukes til andre formål enn å overføre kunnskap. Selv om vår forståelse av ordet «Krankenschwester» skulle gjøre det umulig for oss å tilegne oss kunnskap gjennom å bruke ordet, så er det fortsatt mange ting vi kan gjøre med det. Vi kan fortelle andre at vi trenger en sykesøster, vi kan tilegne oss sanne oppfatninger ut fra andres bruk av ordet og så videre. Pettit gjør et poeng ut av dette. Han ser ut til å mene at ettersom man kan gjøre alle disse andre tingene med språket enn å formidle kunnskap, så kan man også kommunisere uten å formidle kunnskap. Man kan snakke med noen lenge uten å få noe som helst nye kunnskap, dette innebærer ikke at man ikke har kommunisert (Pettit, 2002, s. 532).

Dette bringer oss tilbake til betraktningene tidligere om hvorvidt muligheten for overføring av kunnskap er en essensiell del av kommunikasjon, språkbruk og språklig forståelse. Pettit gjør oss oppmerksomme på at vi kan kommunisere uten å formidle kunnskap. Jeg er imidlertid usikker på om dette fungerer som et svar på innvendingen. Her kan det være greit å se nærmere på nøyaktig hva innvendingen er. Når Pettit introduserer innvendingen gjør han det slik:

Hence, although your true belief about the meaning of 'Krankenschwester' provides you with the ability to use correctly and interpret the word, there is a less obvious ability that it does not provide: the ability to acquire knowledge from other speakers.

Moreover, there is a case to be made that this ability is necessary for understanding.
(Pettit, 2002, s. 530)

Jeg har tolket dette som at muligheten for formidling av kunnskap er en nødvendig forutsetning for kommunikasjon, og deri forståelse. Dette vil jeg kalle den svake tesen om overføring av kunnskap.

Senere ser det derimot ut til at Pettit tar innvendingen som å være at kommunikasjon består i overføring av kunnskap:

First, in trying to motivate this objection, I suggested that (i) communication consists in exchanging knowledge and (ii) understanding requires the capacity to be a recipient of communication, and hence a recipient of knowledge. (Pettit, 2002, s. 531)

At kommunikasjon består i overføring av kunnskap vil jeg kalle den sterke tesen om overføring av kunnskap. Mot denne sterke tesen bruker han argumentet om at man kan kommunisere uten å formidle kunnskap. Dette svaret vil imidlertid ikke fungere som et svar på den svake tesen. Det vil iallfall ikke treffe denne tesen direkte.

En mulighet for å få dette svaret til også å treffe den svake tesen, vil være å vise at det egentlig ikke er noen forskjell på disse tesene, eller at den svake impliserer den sterke. Det er imidlertid vanskelig å se hvordan dette kan være tilfellet. Den sterke tesen ser riktig nok ut til å implisere den svake tesen. Dersom man mener at kommunikasjon består i overføring av kunnskap, så vil også muligheten for overføring av kunnskap være nødvendig for kommunikasjon. Det ser imidlertid ikke ut til at det er noe i veien for at noen kan gå god for den svake tesen mens de benekter den sterke tesen. Selv om det skulle være en nødvendig betingelse for kommunikasjon at det er mulig å overføre kunnskap, så impliserer ikke det at kommunikasjon må innebære faktisk overføring av kunnskap.

Ettersom Pettits argument ikke treffer den svake tesen direkte vil han være avhengig av å vise at den svake tesen impliserer den sterke, dersom hans argument skal treffe den opprinnelige innvendingen. Såvidt jeg kan se argumenterer ikke Pettit for dette. Ikke bare argumenterer ikke Pettit for dette, men det virker som om det er gode grunner til å anta at det motsatte er tilfellet.

At vi ikke alltid overfører kunnskap når vi kommuniserer, er forenelig med at muligheten for overføring av kunnskap er en nødvendig forutsetning for kommunikasjon. Det finnes flere tilfeller der en mulighet for noe er en nødvendig forutsetning for at noe skal være en bestemt aktivitet, uten at denne muligheten nødvendigvis må aktualiseres. Tenk for eksempel på et lotteri. For at noe skal være et lotteri så må det være mulig at noen vinner. Dette betyr imidlertid ikke at et partikulært lotteri vil vise seg å ikke være et lotteri dersom ingen vinner. Ingen trenger å vinne i et lotteri for at det skal være et lotteri, men dersom det ikke engang var mulig for noen å vinne, så ville det ikke være noe lotteri.

På samme måte kan man hevde at det forholder seg for kommunikasjon. Kommunikasjon forutsetter ikke at kunnskap faktisk overføres. Men dersom det i utgangspunktet var umulig at det skulle skje noen overføring av kunnskap, så vil det heller ikke være riktig å si at det ble kommunisert.

Det ser altså ut til at muligheten for overføring av kunnskap er en essensiell del av kommunikasjon. Hvis det at vi ikke vet hva «Krankenschwester» betyr, utelukker at vi vi kan tilegne oss kunnskap fra setninger som inneholder dette ordet, så virker det da som om forståelsen vår er mer mangelfull en hva Pettit vil ha det til. Analogien med persepsjon vil da bryte sammen ettersom det i persepsjons-tilfellet er snakk om en ikke-essensiell egenskap, mens den språklige egenskapen, muligheten for formidling av kunnskap, er en essensiell egenskap.

Dersom vi godtar argumentasjonen så langt så har Pettit to mulige svar. Han kan enten benekte at muligheten for overføring av kunnskap er en essensiell del av kommunikasjon. At det ikke bare er slik at man kan kommunisere uten å overføre kunnskap, men at man kan kommunisere uten at det engang er en mulighet for overføring av kunnskap. Vi har imidlertid sett grunn til å tro at dette ikke er tilfellet, jeg vil derfor ikke forfølge denne muligheten her.

Jeg vil i stedet se på den andre muligheten, som Pettit selv også tar opp (2002, s. 532). Man kan hevde at man faktisk kan tilegne seg kunnskap om hva andre sier selv om man ikke har kunnskap om hva ordene betyr. Jeg ser på dette som et bedre svar på utfordringen fordi det, hvis det lykkes, viser at det ikke er noe utilfredsstillende, eller noe man går glipp av, ved å si at forståelsen av ord ikke bygger på kunnskap.

3.1.2 Kunnskap om hva som blir sagt

Gitt at vi ikke vet hva «Krankenschwester» betyr. Vil dette nødvendigvis medføre at vi ikke kan komme til å vite hva noen sier når de bruker dette ordet? Grunnen til at du ikke vet hva «Krankenschwester» betyr, er at en av kriteriene som må oppfylles for at noe skal regnes som kunnskap, ikke er oppfylt i dette tilfellet. En mulig forklaring er at personen som fortalte deg hva ordet betyr ikke er en pålitelig kilde, måten oppfatningen din ble formet på er ikke en pålitelig måte å tilegne seg kunnskap på. Denne oppfatningen ble ikke dannet på en pålitelig måte, og er dermed ikke kunnskap.

Oppfatningene man danner seg om hva andre sier som baserer seg på oppfatningen om hva «Krankenschwester» betyr, vil derimot ikke ha den samme svakheten. Å spørre gale tyskere om hva ord betyr er ikke en pålitelig måte å finne ut av hva tyske ord betyr. Det var

jo slik vi fikk vite hva «Krankenschwester» betyr. Men å slutte seg til hva andre har sagt ut fra ord man tror man vet hva betyr, og som man faktisk knytter den riktige meningen til, det *er* en pålitelig måte å finne ut hva andre sier på (Pettit, 2002, s. 532). Dermed kan man komme til å vite at noen har sagt at sykesøsteren kommer når man hører setningen «Die Krankenschwester kommt» selv om man ikke vet at «Krankenschwester» betyr sykesøster. En slik tankegang vil forutsette et reliabilistisk syn på kunnskap.¹⁷

Dersom vi ikke ønsker å gå inn for et reliabilistisk syn på kunnskap så vil det likevel finnes muligheter for å svare på denne innvendingen. Elizabeth Fricker tar for seg spørsmålet om hvordan oppfatningene våre om hva som har blitt sagt kan være kunnskap (Fricker, 2003, s. 327). Hun hevder at språkbrukere oppfatter meningen i ytringer som en slags perseptuell opplevelse (Fricker, 2003, s. 325-326). Man har en kvasiperseptuell opplevelse, som hun kaller det, av meningen til setningen. Når man har en slik kvasiperseptuell opplevelse av hva som har blitt sagt, så berettiger denne opplevelsen ens tro på hva som ble sagt.

... this quasi-perception of the heard utterance as a meaningful speech act both provides the hearer with a ground, a justifying basis, for her belief about what has been said, which renders it knowledgeable, and equally constitutes the core of what makes available to her an epistemically rationalizing explanation of her belief as to what has been said, enabling her to know how she knows. (Fricker, 2003, s. 341)

Frickers syn ser her ut til å gi Pettit en annen mulig måte å svare på innvendingen på. Ved å vise til at man får en korrekt kvasiperseptuell opplevelse av ytringen av setningen «Die Krankenschwester kommt», kan man berettige ens oppfatning om at sykesøsteren kommer. Denne berettigelsen gjør så at oppfatningen man har om at sykesøsteren kommer er kunnskap, selv om man ikke har kunnskap om at «Krankenschwester» betyr sykesøster.

Dersom overveielsene i del 3.2.1 er riktige, så kan ikke Pettit tilbakevise innvendingen om at forståelse forutsetter en evne til å tilegne seg kunnskap fra hva andre sier, slik han først forsøker. Han må i stedet vise hvordan det er forenelig med at vi ikke har kunnskap om hva ordene betyr at vi kan tilegne oss kunnskap fra hva andre sier til oss. Dette innebærer videre at forslagene vi nå har sett på, muligheten for at man kan vite hva andre sier

¹⁷Kort fortalt kan vi si at måten vi har tilegnet oss oppfatningen på, i følge et reliabilistisk syn, vil være med på å bestemme om oppfatningen kan regnes som kunnskap eller ikke. Dersom en person har en oppfatning om at P, denne oppfatningen er dannet på en pålitelig måte og det er sant at P, så vil oppfatningen om at P være kunnskap.

selv om man ikke vet hva ordene betyr, er viktigere for Pettit enn han gir uttrykk for. Dette viser ikke noen svakhet i synet hans, men viser hvilke forpliktelser han gjør seg.¹⁸

3.2 Manglende berettigelse

Forrige eksempel skulle vise oss at i tilfeller der våre oppfatninger bare tilfeldigvis var sanne, så undergraver ikke dette vår forståelse. Dette neste eksempelet skal vise at vi ikke trenger å være berettiget for å forstå. I dette tankeeksperimentet bes vi om å forestille oss at en gal nevrokirurg har forandret hjernen vår slik at det virker for oss som om litt over halvparten av substantivene som refererer til mengder av ting refererer til noe annet enn det de faktisk gjør (Pettit, 2002, s. 538).¹⁹ For eksempel kan det virke for oss som om «vann» betyr sand og «sand» betyr støv. Dette skal forstås som at dersom vi hører noen si setningen «det renner mye vann i elva i dag» så vil det høres ut for oss som han har sagt at det renner mye sand i elva i dag. Du vil også tro at du kan si at det er sand i glasset ved å ytre setningen «det er vann i glasset».

Når du våkner opp etter operasjonen forteller nevrokirurgen deg hva han har gjort. Som en konsekvens av dette tror du nå at du knytter feil mening til over halvparten av substantivene som refererer til mengder. Du tror dette, men vet ikke hvilke ord du knytter feil mening til og hvilke du fortsatt knytter den riktige meningen til. Vi antar at «melk» er en av ordene du fortsatt knytter den riktige meningen til. Selv om du ikke er sikker så tror du fortsatt at «melk» betyr melk. Det virker imidlertid riktig å si at du ikke *vet* at «melk» betyr melk (Pettit, 2002, s. 539). Etersom du nå tror at du knytter feil mening til over halvparten av slike ord så har du god grunn til å mistenke at du knytter feil mening til «melk» også. Du har altså ikke noen god grunn til å tro at «melk» betyr melk, og kan derfor ikke sies å vite dette.

Pettit hevder at du fortsatt forstår ordet «melk» i dette tilfellet (Pettit, 2002, s. 540). Dersom noen spør deg: «liker du melk?», vil du forstå dette som om de har spurt deg om du liker melk, som jo er en riktig forståelse. Selv om en person som har hatt en slik operasjon

¹⁸Dette er en sannhet med modifikasjoner da han, som tidligere nevnt, kan forsøke å tilbakevise påstanden om at forståelse forutsetter en evne til å tilegne seg kunnskap fra hva andre sier på en annen måte.

¹⁹Pettit bruker begrepet «mass nouns» som er substantiv som refererer til ting man angir i mengder, for eksempel vann, grus og kaffe. Dette er i motsetning til «count nouns», som man angir i antall, for eksempel biler, mennesker og hus.

antagelig vil være forsiktig med å gjøre bruk av slike ord, så bør ikke dette tas som et tegn på at han ikke forstår dem, mener Pettit (2002, s. 540).

Vi kan forestille oss at nevrokirurgen har en annen pasient som han vil bruke som en kontroll. Han forteller denne personen akkurat det samme og han simulerer operasjonen, men hos denne kontrollpersonen forandres ikke meningene som knyttes til ordene. Denne kontrollpersonen vil være like forsiktig med å gjøre bruk av de ordene han tror han misforstår. Dette innebærer imidlertid hverken at han ikke forstår disse ordene, eller at han forstår dem dårligere enn han gjorde før. Han er fortsatt en normal språkbruker, ingen forandringer har blitt gjort med han.

Dette viser at selv om man er forsiktig med å bruke visse ord, så betyr ikke det at man ikke forstår dem. Man kan skille mellom å være en kompetent språkbruker og det å være i en posisjon der man kan gjøre bruk av denne kompetansen. Pettit hevder at forsiktigheten til den opererte pasienten ikke bør tas som et tegn på at han ikke forstår ordene, ettersom vi mener at kontrollpasienten forstår ordene selv om han er like forsiktig med å bruke dem som den opererte pasienten. Denne forsiktigheten bør heller forklares med at pasienten ikke er i en posisjon der han kan gjøre bruk av denne ferdigheten.

Pettits forklaring av personens tilbakeholdenhet med å bruke ordene virker plausibel. Men jeg vil undersøke denne forklaringen nærmere når jeg ser på en innvending mot dette tankeeksperimentet. Intuisjonene Pettit får av tankeeksperimentet, at personen forstår ordene uten å vite hva de betyr, virker også rimelige.

3.2.1 Innvendinger mot forståelse uten berettigelse

I følge Pettit forstår personen i dette eksemplet hva ordene betyr, selv om han ikke er berettiget i å tro at de betyr det de gjør. I likhet med i Gettier-tilfellet er det to måter å argumentere mot konklusjonen i eksemplet på. Den første måten vil være å gå med på at man ikke vet hva ordet «melk» betyr, men hevde at man heller ikke forstår ordet «melk». Den andre måten vil være å gå med på at man forstår ordet «melk», men hevde at man faktisk også vet hva det betyr.

Den andre av disse mulighetene vil kanskje være vanskeligere å forfølge i dette tilfellet enn i Gettier-tilfellet. Generelt kan det se ut til at innvendinger av den første typen blir lettere å komme med mot dette eksemplet, mens innvendinger av den andre typen blir

vanskeligere å komme med. Dette kommer av at berettigelse, som er det som mangler fra at vi har kunnskap i dette eksemplet, kan sies å være et klarere krav til kunnskap enn det som mangler i Gettier-tilfellet.²⁰ Man vil dermed antagelig ha en klarere intuisjon om at personen ikke vet hva «melk» betyr i dette tilfellet enn man hadde om at man ikke visste hva «Krankenschwester» betydde i Gettier-tilfellet. Samtidig vil disse klare begrensingene som plasseres på personen i dette eksemplet, som gjør det vanskeligere å si at han vet, også gjøre det vanskeligere å vise at han forstår.

Innvendingen mot Gettier-tilfellet som forsøkte å vise at vi ikke hadde å gjøre med et genuint Gettier-tilfelle, vil ikke treffe eksemplet vi nå skal vurdere. Dersom vi ønsker å komme med en innvending av den andre typen, dersom vi ønsker å vise at personen faktisk vet hva «melk» betyr i dette tilfellet, vil den beste fremgangsmåten antagelig være å forsøke og vise at han er berettiget i å tro det han tror. Med andre ord å forsøke å vise at selv om personen tilsynelatende mangler berettigelse for sine oppfatninger, så har han det faktisk likevel. Pettit vurderer en innvending av denne typen, men konkluderer snart med at den ikke er særlig lovende (Pettit, 2002, s. 542).

Innvendingen går ut fra at ettersom man en gang har vært berettiget i å tro at «melk» betyr melk, og ettersom alle minnene ens om ordet er intakt, så kan man anta at man fortsatt har den berettigelsen man en gang hadde for å tro dette (Pettit, 2002, s. 541-542). Måten Pettit avviser denne innvendingen er ved å vise til at selv om det man visste om ordet «melk» var god evidens før operasjonen, så er det ikke god evidens etter operasjonen. Dersom man lider av afasi så er ikke det en husker om hvordan ord brukes god evidens for en. Det man husker om meningen til ord er ikke pålitelig i denne situasjonen (Pettit, 2002, s. 542). Jeg mener at dette svaret fra Pettit virker overbevisende. Selv om en person har de samme minnene om ordet «melk» etter operasjonen som før, så vil ikke disse minnene lenger være pålitelig evidens for denne personen, ettersom han har god grunn til å tro at minnene ikke er riktige.

Når det kommer til innvendinger av den første typen, innvendinger som forsøker å vise at han ikke forstår ordet «melk», vil innvendingene vi hadde mot Gettier-tilfellet også treffe eksemplet vi nå vurderer. Så vidt jeg kan se vil det generelt være tilfellet at innvendinger som går på at man ikke forstår ordet «Krankenschwester» i Gettier-tilfellet også

²⁰Her bør det igjen bemerkes at dette ikke nødvendigvis vil være tilfellet dersom man har et reliabilistisk syn på kunnskap.

vil kunne brukes som argumenter mot at man ikke forstår ordet «melk» i dette eksemplet. Når det er sagt så er det usikkert om dette eksemplet åpner for så mange nye innvendinger av type nummer to.

Jeg vil her konsentrere meg om en innvending mot konklusjonen Pettit trekker av dette eksemplet. I forbindelse med presentasjonen av eksemplet kom det fram at en person som har en slik afasi vil være forsiktig med å bruke ord som «melk». Pettit mener, som vi så, at man kan vise at denne forsiktigheten ikke skyldes manglende forståelsen, ettersom en person som bare innbiller seg at han har en slik afasi vil være like forsiktig. Selv om dette svaret virker overbevisende, kan det være nyttig å undersøke det nærmere. Jeg antar at vi sier oss enige i at en person som innbiller seg at han har en slik afasi vil være like tilbakeholden i språkbruken som en som faktisk har denne afasien. La oss se på en mulig innvending mot at afasipasienten forstår ordene.

3.2.2 Skiller Pseudoafasitilfellet seg fra afasitilfellet?

Jeg vil her utforske hvorvidt det er mulig å benekte at afasipasienten forstår ordene ved å vise at det er en relevant forskjell mellom afasi tilfellet og pseudoafasi tilfellet. Denne forskjellen må være av en slik art at den viser hvordan den tilsynelatende like tilbakeholdenheten hos afasi pasienten og pseudo-afasi personen skyldes forskjellige årsaker.

Denne innvendingen er avhengig av at vi kan gjøre visse slutninger om hva som var årsaken til at en person handlet som han gjorde. Vi må kunne si at dersom en person vet at A er tilfellet, og på bakgrunn av denne kunnskapen gjør B, så kan vi si at A var grunnen til at personen gjorde B. For eksempel kan vi tenke oss at Frida skal sykle om kapp med Knut. De kan velge mellom tre sykler, en rød, en grønn og en blå. Frida vet at den røde sykelen er raskest og hun velger den. Vi kan da svare på spørsmålet om hvorfor hun valgte den røde sykelen ved å si at det er fordi den er raskest. Knut velger den grønne sykelen fordi han tror at den er raskest. Ettersom han tar feil kan vi ikke forklare hvorfor han valgte den ut fra at den er raskest, det er den jo ikke. Men sett så at den grønne sykelen faktisk var raskest. Så lenge Knut bare tror at den er raskest vil det ikke være riktig å forklare at han valgte den grønne sykelen fordi den var raskest.

Dette prinsippet virker, etter min mening, ganske rimelig. Jeg vil ikke argumentere noe videre for dette prinsippet her. Men jeg går ut fra at prinsippet intuitivt virker ganske rimelig. La oss se hvordan vi kan bruke dette prinsippet til å argumentere for at afasipasienten skiller seg fra pseudoafasi personen.

Vi kan si at hos pseudoafasi personen skyldes tilbakeholdenheten en *feilaktig oppfatning* om personens egen forståelsesevne. Hos afasipasienten derimot skyldes tilbakeholdenheten *kunnskap* om personens *faktiske* forståelsesevne. Vi kan så si at det er riktig at tilbakeholdenheten i seg selv ikke viser at man ikke forstår. Men når grunnen til at man er tilbakeholden er at man vet hvordan forståelsesevnen ens faktisk er så blir tilbakeholdenheten et tegn på manglende forståelse.

Det er altså en forskjell på afasi pasienten og pseudo-afasi personen. Pseudoafasi personens tilbakeholdenhet skyldes en feilaktig oppfatning om sin egen forståelsesevne, altså en ekstern årsak i forhold til hans forståelse. For afasipasienten forholder det seg noe annerledes. Afasipasientens tilbakeholdenhet skyldes hva han vet om forståelsesevnen sin, dermed er det hans sviktende forståelsesevne som er grunnen til hans tilbakeholdenhet. Afasipasienten vet at forståelsesevnen hans er mangelfull når det kommer til en viss type ord. At han vet dette gjør at han er tilbakeholden med å bruke ord av denne typen. Vi kan da si at grunnen til at han er tilbakeholden med å bruke slike ord, er at hans forståelse av dem er mangelfull. Det samme kan vi ikke si om pseudoafasi personen. Hans forståelse av ordene er ikke mangelfull, han bare tror at den er det. Grunnen til at pseudoafasi personen er tilbakeholden er altså den feilaktige oppfatningen han har om forståelsesevnen sin.

Selv om dette kan se ut til å være en god innvending, så mener jeg at den bygger på en gal fremstilling av situasjonen. Det kan sies å være en forskjell i forståelsesevnen til afasipasienten og pseudoafasi personen, men den ser ikke ut til å spille den rollen man her vil at den skal spille. Jeg forsøkte å fremstille det som om at grunnen til at afasipasienten er tilbakeholden med å bruke ordet «melk» var at han visste at hans språklige forståelse var mangelfull. Han vet riktignok at forståelsesevnen hans har store mangler, over femti prosent av substantivene som refererer til mengder av ting knytter han feil mening til. Men når vi snakker om det spesifikke ordet «melk» så er det ganske begrenset hva afasipasienten vet.

Vi kan si at det han vet er at han ikke vet om han knytter riktig mening til dette ordet. Det virker dermed riktigere å si at tilbakeholdenheten hans skyldes at han *ikke vet* om han knytter den riktige meningen til «melk». Hadde han visst mer om forståelseevnen sin, hvis han hadde visst hvilke ord han knyttet feil mening til, så ville han ikke lenger vært tilbakeholden med å bruke ordet «melk». Dette tyder på at det blir misvisende å si at tilbakeholdenheten hans skyldes kunnskapen han har om sin egen forståelseevne. Det er heller hans manglende kunnskap som gjør at han er tilbakeholden. Dersom det ikke er riktig å si at tilbakeholdenheten skyldes kunnskap om tilstanden til forståelseevnen, så kan man heller ikke si at det er den tilstanden forståelseevnen er i, som er årsaken til at han er tilbakeholden.

Vi kan sammenligne dette med eksemplet vi hadde om Frida og Knut. Innvendingen vi når ser på hevder at grunnen til at afasipasienten er tilbakeholden med å bruke ordet melk er fordi forståelseevnen hans er upålitelig. Han vet at han misforstår en del av ordene og han vet dermed at forståelseevnen hans er upålitelig. På samme måte burde vi da kunne si om Knut at han valgte den grønne sykelen fordi syklene er i den tilstanden de er i. Knut vet jo at det er en tredjedels sjans for at den grønne sykelen er raskest. Dette virker imidlertid som en meningsløs ting å si. Grunnen til at Knut valgte den grønne sykelen er ikke at han vet at den kanskje er raskest, men snarere at han, feilaktig, tror at den er raskest. På samme måte er ikke grunnen til at afasipasienten er tilbakeholden med å bruke ordet «melk» at han vet at forståelseevnen hans er upålitelig, men snarere at han ser på det som sannsynlig at han misforstår ordet «melk».

3.3 Forståelse uten oppfatning

I det forrige tankeeksperimentet forsøkte Pettit å vise at vår forståelse av meningen til ord ikke forutsetter at vi er berettiget i å tro at de betyr det de gjør. I det tankeeksperimentet vi nå skal se på ønsker han å vise at vi ikke engang trenger sanne oppfatninger om hva ordene betyr, for at vi skal kunne forstå dem. Man kan kanskje spørre seg hvorfor Pettit tar bryet med å forsøke å vise dette. Dersom man aksepterer konklusjonene i de foregående eksemplene, så har han allerede vist at forståelse ikke forutsetter kunnskap. Selv gir han to grunner for hvorfor han i tillegg forsøker å vise at forståelse ikke forutsetter oppfatninger om hva ordene betyr.

For det første hevder Pettit at dette vil gjøre det nærmest umulig for en tilhenger av det epistemiske språksynet å forsøke og redde dette synet ved å revidere kunnskapsbegrepet (Pettit, 2002, s. 542). I de to eksemplene vi har sett på hittil har Pettit forsøkt å vise at man kan forstå uten berettigelse og i Gettier-tilfeller. Dersom man vil hevde at man ikke bare forstår ordene, men også vet hva de betyr i disse eksemplene, må man revidere kunnskapsbegrepet sitt slik at man kan ha kunnskap i Gettier-tilfeller og at man kan vite noe uten at denne oppfatningen er berettiget. Vil man fortsette denne strategien også i forbindelse med dette eksemplet så vil man måtte fjerne enda et krav til kunnskap. Dette eksemplet vil derfor være med på å gjøre en slik strategi enda mindre plausibel.

I tillegg kan man si at de betingelsene for kunnskap som mangler i de senere eksemplene, er klarere betingelser enn de betingelsene som mangler i de tidligere eksemplene. Pettit tar, som vi har sett, utgangspunkt i at kunnskap er sanne berettigede oppfatninger pluss Gettier-betingelsen. Når man forstår kunnskap på denne måten, er det et helt klart krav at man må ha oppfatningen om at P for at man skal kunne vite at P.^{21 22} Dette eksemplet forsterker på to måter, påstanden om at man ikke kan redde det epistemiske synet ved å forandre kunnskapsbegrepet. For det første vil dette eksemplet gjøre at man må forandre enda et av kravene til kunnskap. For det andre kan man argumentere for at å forandre dette kravet er enda mindre plausibelt enn å forandre de andre.

Den andre hensikten med dette eksemplet er at det utelukker en annen nærliggende posisjon. Pettit kaller denne posisjonen for «the doxastic view» (Pettit, 2002, s. 543). Denne posisjonen sier at forståelse består i sanne oppfatninger om hva ord eller setninger, betyr. Denne posisjonen utelukkes ikke av de foregående eksemplene, ettersom man kan ha sanne oppfatninger både i Gettier-tilfeller og uten berettigelse. En slik posisjon ville kanskje være nærliggende å innta dersom man blir overbevist av eksemplene om at forståelse ikke forutsetter kunnskap, men fortsatt ønsker å holde på så mye av det epistemiske synet som

²¹Hvorvidt dette kravet vil aksepteres av alle Pettit argumenterer mot er derimot heller tvilsomt. For eksempel hevder Larson og Segal at språklig forståelse består i tacit kunnskap, kunnskap som ikke er tilgjengelig for personens bevissthet. Om man må ha en oppfatning om at P for å ha tacit kunnskap om at P, virker dermed lite trolig, med mindre oppfatningen også kan være tacit.

²²Andre vil igjen benekte at kunnskap kan analyseres på den måten Pettit her forutsetter. Timothy Williamson mener for eksempel at kunnskap ikke kan analyseres som sanne oppfatninger pluss eventuelt andre betingelser (Williamson, 2000, s. 3). Han ser snarere på kunnskap som den mest generelle faktive tilstanden (Williamson, 2000, s. 34). En tilstand er «faktiv» dersom man kun kan ha den til sannheter. Dette betyr imidlertid ikke at Williamson mener at man kan vite noe uten å tro det (Williamson 2000, s. 3). Men et syn som hans vil kanskje kunne være med på å gjøre koblingen mellom oppfatninger og kunnskap løsere.

mulig. Pettit mener imidlertid at dette heller ikke er den riktige måten å se på forståelse på. Dette eksemplet er derfor også tenkt å vise at en slik posisjon også vil være gal.

Eksemplet vi nå skal se på er en videreføring av det forrige. Pettit ønsker her å vise at en person kan sies å forstå ord som han ikke tror han forstår. Denne gangen forestiller vi oss at den gale nevrokirurgen har bestemt seg for å kjøre en ny og mer omfattende kontrollstudie. Nevrokirurgen får tak i en ny kontrollperson som han simulerer en operasjon på. Før han simulerer operasjonen forteller han kontrollpersonen at meningene han knytter til substantivene som refererer til mengder, vil bli byttet om. Alle slike ord vil virke som om de betyr noe annet enn det de faktisk gjør. Etter at den simulerte operasjonen er over, gis kontrollpersonen anledning til å høre samtaler mellom personer som bruker slike substantiver på merkelige måter. De sier ting som «la oss spise sand til middag» og «det er mye kaffe i elva i dag». Kontrollpersonen overbevises av dette til å tro at han knytter feil mening til alle substantiver som refererer til mengder (Pettit, 2002, s. 544-545). Pettit poengterer at dette ikke bare er noe han sier, han tror faktisk ikke at de betyr det de ser ut til å bety (Pettit, 2002, s. 545).

Selv om kontrollpersonen ikke tror han vet hva substantiver som refererer til mengder betyr, så virker det som om han fortsatt forstår dem. Ettersom det kun var en simulert operasjon så er hjernen hans helt normal. Når kontrollpersonen hører setningen «det er mye kaffe i elva i dag», som var en av setningene han ble fortalt for å overbevise han om at han ikke forstår slike ord, så virker det for han som om personen sier at det er mye kaffe i elva. Dette er også det personen faktisk sier, ettersom han prøver å lure kontrollpersonen. På samme måte som i det forrige eksemplet vil Pettit si at det er ikke den språklige kompetansen til kontrollpersonen det er noe galt med, problemet er snarere at han er i en posisjon der han ikke kan gjøre bruk av denne kompetansen (ettersom han ikke tror han har den).

En forutsetning for at vi skal gå med på dette eksemplet, er at vi godtar at en person forstår en setning S dersom det virker for han som om denne setningen betyr M, og den faktisk betyr M. Det som skjer i eksemplet er at personen som tror han lider av den nevnte afasien, presenteres for en ytring av en setning S. Det virker for personen som om S betyr M, men han tror at den ikke betyr M. Det at personen oppfatter S som om å bety M er i følge

Pettit nok til at han skal regnes som å forstå S. «But that you have this impression [of what is said] is enough for you to count as understanding the word.» (Pettit, 2002, s. 546)

3.3.1 En innvending mot forståelse uten oppfatning

I forbindelse med de to forrige eksemplene så vi at innvendingene kan deles inn i to hovedtyper, det er også tilfellet i forhold til dette eksemplet. Enten kan man benekte at personen forstår ordene som han ikke tror han forstår, eller man kan si at han faktisk tror at de betyr det de betyr. Jeg vil ikke gå inn på innvendinger av den første typen fordi jeg mener at dette eksemplet ikke skiller seg nevneverdig fra forrige eksempel når gjelder hvorvidt personen kan sies å forstå eller ikke. La meg i stedet si noe om hvorfor jeg mener at disse eksemplene er relativt like i dette henseende.

I forrige eksempel hadde vi en person som led av en afasi som gjorde at han knyttet feil mening til rett over halvparten av substantivene som refererer til mengder av ting. I dette eksemplet er det en person som tror han knytter feil mening til alle ord som refererer til mengder av ting. Jeg mener i likhet med Pettit, at vi bør gå med på at personen i forrige eksempel forstår setninger som inneholder de av substantivene han faktisk knytter riktig mening til. Jeg mener også at det ikke er noen relevant forskjell på å tro at man misforstår alle ordene i en gruppe og å tro at man misforstår de fleste.

Det virker riktig å si, som Pettit selv sier, at det er tilstrekkelig for å forstå et ord at det virker for en som om ordet betyr det det faktisk betyr (Pettit, 2002, s. 546). Dersom vi går med på dette bør vi også gå med på at personen som tror han knytter feil mening til alle substantiver som refererer til mengder av ting, likevel forstår setninger som inneholder slike ord, ettersom han faktisk knytter riktig mening til dem, og det virker for han som om de betyr det de faktisk betyr.

I forbindelse med diskusjonen om hvorvidt man kan tilegne seg kunnskap om hva andre har sagt, selv om man ikke vet hva ordene betyr, så så vi at Elizabeth Fricker hadde et syn på dette forholdet som kunne støttet Pettit. Også i forbindelse med spørsmålet vi nå ser på, ser det ut til at vi kan trekke inn Fricker for å støtte Pettit. Hun ser ut til å ha en lignende forståelse av hva som må være oppfylt for at noen forstår en setning eller et ord. Hun setter opp følgende krav til hva som må til for at noen skal sies å ha evnen til å forstå en setning:

To understand a sentence S of a language L dispositionally is stably to possess an internally constituted reliable capacity to enjoy correct quasi-perceptual representations of the content and force of heard utterances of S. (Fricker, 2003, s. 345-346)

Det ser ut til at personen i eksemplet vil forstå setninger som refererer til mengder av ting dersom vi legger Frickers definisjon til grunn for hva som bør regnes som å forstå en setning. Både hennes definisjon og påstanden fra Pettit peker på at hvorvidt personen opplever setningen som å bety det den faktisk betyr, er det sentrale kriteriet for om noen forstår eller ikke. Hvorvidt det virker for personen som om setningen betyr det den faktisk betyr, virker også for meg som det sentrale spørsmålet når vi skal avgjøre om noen forstår en setning eller ikke.

En tilhenger av det doxastiske synet på forståelse vil ikke gå med på hverken Fricker eller Pettits påstand om hva som er tilstrekkelig for å forstå et ord eller en setning. Ettersom tilhengeren av det doxastiske synet mener at språklig forståelse består i oppfatninger om språket, så vil det ikke være nok at man hører setningen som å bety det den faktisk betyr.²³ I tillegg til dette må man også ha korrekte oppfatninger om hva ordene betyr. Tilhengeren av det doxastiske språksynet vil vise til at en person som tror han misforstår alle ordene av en bestemt type, ikke vil tro at ordene betyr det de gjør, noe Pettit også hevder. Men tilhengeren av det doxastiske synet mener, i motsetning til Pettit, at det er en nødvendig forutsetning for å forstå et ord at man har en oppfatning om hva ordet betyr.

Dermed vil tilhengeren av det doxastiske språksynet ha grunn til å hevde at personen som tror han misforstår alle ordene, ikke forstår noen av dem, ettersom han ikke tror de betyr det de betyr. En person som tror at han kun misforstår en del av ordene, vil derimot være i en posisjon til å forstå de ordene han knytter riktig mening til, fordi han tror at ordene betyr det de gjør. For at man skal kunne argumentere på denne måten, må man imidlertid forutsette at det doxastiske synet faktisk er riktig, ettersom grunnen man viser til for at man ikke forstår ordene, er at man ikke kan forstå ord som man ikke har en sann oppfatning om hva betyr. Ved å forutsette at man selv har rett, har man ikke kommet med et motargument som vil overbevise Pettit. Men man har vist at eksemplet ikke utelukker at man har rett.

Man kan altså nekte for at personen forstår det som blir sagt, ved å vise til at han mangler de nødvendige oppfatningene. Jeg tror imidlertid at det vil være mer plausibelt for

²³Eventuelt kan man hevde at det kun er mulig å få en slik opplevelse dersom man har de oppfatningene om språket som språklig forståelse, i følge dette synet, består i.

tilhengeren av det doxastiske synet å komme med en slik innvending mot påstanden om at personen i eksemplet ikke har oppfatninger om at ordene betyr det de betyr. Jeg vil komme tilbake både til denne mulige innvendingen, og til spørsmål rundt hvorvidt argumentene knyttet til dette eksemplet forutsetter at man selv har rett, under diskusjonene av motstridende oppfatninger i del 3.4.2.

La oss legge bekymringene om at partene i debatten her forutsetter at de selv har rett til side for øyeblikket. Dersom vi ser bort fra denne bekymringen så ser det ut til at vi har ganske god grunn til å gå med på at personen som tror han misforstår alle substantivene som refererer til mengder av ting tross alt forstår dem. Dersom vi tar utgangspunkt i Frickers definisjon av forståelse så vil personen regnes som å forstå setningene som inneholder disse ordene. Ettersom personen vil ha riktige kvasiperseptuelle opplevelser av meningen til setningen og disse kommer av en stabil intern prosess, så vil personen forstå disse setningene. Frickers kriterium for når en person bør regnes som å forstå en setning virker for meg å være i det minste en tilstrekkelig betingelse for at man forstår den. Jeg tror dette stemmer godt overens med intuisjonene vi har om hva som skal til for å forstå en setning. Dersom vi skulle kunne konkludere med at Frickers kriterium faktisk var tilstrekkelig, og kanskje også nødvendig, så hadde vi måttet sagt betydelig mer. Selv om vi ikke har vist at hun har rett så mener jeg vi har gjort det tilstrekkelig plausibelt til at vi kan svare tilhengeren av det doxastiske synet når han hevder at sanne oppfatninger om hva ordene betyr, er nødvendig for å forstå setninger som inneholder disse ordene. Vi kan vise til at dette på ingen måte er opplagt, det er tilstrekkelig at man har korrekte kvasiperseptuelle opplevelser av meningene til disse setningene.

Det ser dermed ut til at vi har god grunn til å hevde at at personen faktisk forstår hva som blir sagt når han hører setninger som inneholder ord av typen han tror at han ikke forstår. Innvendingen fra tilhengeren av det doxastiske synet forutsetter at dette synet er riktig, og ettersom vi kan gi andre forklaringer på hva som må til for at noen skal kunne sies å forstå en setning, så har vi ingen grunn til å akseptere det doxastiske synets krav. Dette betyr da at vi står igjen med innvendinger av den andre typen, innvendinger som forsøker å vise at personen i eksemplet, på et eller annet nivå, likevel tror at disse ordene betyr det de gjør.

3.3.2 Motstridende oppfatninger

Ved første øyekast virker det kanskje håpløst å argumentere for at personen som tror han lider av afasien har sanne oppfatninger om hva ordene betyr. Det fremgår eksplisitt i eksemplet at han tror at «melk» ikke betyr melk, stort klarere enn det kan det ikke bli. Selv om dette vanligvis ville gitt oss grunn god nok til å hevde at han ikke tror at «melk» betyr melk, så er det ikke sikkert vi kan det i dette tilfellet. For selv om en person tror at $\neg P$ så utelukker ikke dette at han også kan tro at P . Anvendt på afasi-eksemplet kan vi si at selv om personen som tror han lider av afasien har en oppfatning om at «melk» ikke betyr melk, så kan det hende at han *også* har oppfatningen om at «melk» betyr melk (Gross, 2005, s. 63). Dette vil da naturlig nok innebære at han har to motstridende oppfatninger.

Selv uten å si noe mer om disse oppfatningene, må vi gå med på at dette faktisk er en mulighet. Det er mulig å ha motstridende oppfatninger, problemet er at dette vil vise at personen er irrasjonell.²⁴ Noen som ønsker å argumentere for at personen fortsatt har en oppfatning om at «melk» betyr melk, vil nok ønske å unngå dette. Så sant det er mulig bør man unngå å tilskrive personer oppfatninger som gjør dem irrasjonelle, med mindre man har grunner til å tro at de faktisk er irrasjonelle. En nærliggende mulighet vil være å si at personen har en «tacit» oppfatning om at «melk» betyr melk. Det var jo slik vi beskrev kunnskapen man tenkte seg at en person hadde om språket. Denne kunnskapen ble beskrevet som implisitt eller tacit kunnskap. Oppfatningen om at «melk» *ikke* betyr melk, vil derimot være en eksplisitt oppfatning. Dette er jo noe personen selv er klar over å tro, selv om denne oppfatningen igjen vil gjøre det vanskelig for han å uttrykke denne oppfatningen. Men siden den ene oppfatningen er en tacit oppfatning, vil man i følge Steven Gross unngå at personen må kalles irrasjonell. En tacit oppfatning er ikke noe personen er bevisst, og dermed ikke noe han rasjonelt står til ansvar for (Gross, 2005, s. 64 fotnote5)²⁵. Pettit kan altså ikke slå fast at personen i eksemplet ikke fortsatt kan tro at «melk» betyr melk, kun ved å vise til at han har en oppfatning om at «melk» ikke betyr melk. For å slå dette fast kreves det ytterligere argumentasjon.

²⁴Det kan kanskje diskuteres hvorvidt vi bør tilskrive en person oppfatninger som gjør han irrasjonell. Jeg vil imidlertid mene at dette er noe vi av og til gjør, f.eks når noen gjør feil.

²⁵Vi kan her merke oss at det ikke er opplagt hvordan en oppfatning som personen ikke står rasjonelt til ansvar for kan være til hjelp når man skal fremstille språkbruk som en rasjonell aktivitet. Jeg kommer tilbake til spørsmål relatert til denne problemstillingen i del 4 og 5.

Vi har nå altså funnet ut at vi ikke uten videre kan utelukke at personen, i tillegg til den falske oppfatningen om at «melk» ikke betyr melk, kanskje også har en sann oppfatning om at «melk» betyr melk. Selv om dette er mulig, så er det ikke sikkert vi har noen grunn til å tilskrive han denne sanne oppfatningen. Pettit hevder at vi ikke har det. Personens adferd gir oss ingen grunn til å tilskrive han denne sanne oppfatningen, ikke engang som en tacit oppfatning (Pettit, 2002, s. 547). Personen handler ikke som en person som tror at «melk» betyr melk vanligvis vil handle. Dersom noen spør han hva ordet «melk» betyr, vil han antagelig svare at han ikke vet. Dersom han presenteres for en rekke glass med forskjellig innhold, og blir bedt om å peke på glasset med melk i, så ville han ikke være i stand til å gjøre det. Hvis man skal tilskrive personen oppfatningen om at «melk» betyr melk, så må vi ha en grunn til å gjøre det. Det virker imidlertid ikke som om noe av det personen tenker eller gjør, gir oss noen grunn til å tro at han har noen slik oppfatning. Derfor bør vi heller ikke tilskrive han denne oppfatning.

3.3.3 Kan vi ha grunn til å tilskrive den sanne oppfatningen?

Er det riktig at vi ikke har noen grunn til å tilskrive den sanne oppfatningen? Er det virkelig ingenting personen tenker eller gjør som tyder på at han tror at «melk» betyr melk? Gross (2005) stiller seg skeptisk til dette. Dersom man er en tilhenger av det doxastiske synet, og dersom man mener at forståelse enten består i sanne oppfatninger eller nødvendigvis forutsetter dem, så vil man ha grunn til å tro at personen i eksemplet tror at «melk» betyr melk (Gross, 2005, s. 63). Personen har tidligere forstått ordet «melk», og brukt det på en riktig måte. Dersom man mener at forståelse forutsetter sanne oppfatninger så vil man da ha grunn til å hevde at han har hatt en oppfatning om at «melk» betyr melk. Personens hjerne har ikke blitt forandret, og det virker fortsatt for personen som om ordet «melk» betyr melk. Gross mener at dette kan ses på som grunner til å tro at personen fortsatt tror at «melk» betyr melk. Når Pettit rett og slett benekter at dette kan være grunner til å tro at personen fortsatt tror at «melk» betyr melk, så innebærer dette, i følge Gross, at han antar det han forsøker å vise (Gross, 2005, s. 63-64).

Pettit sier at en av hensiktene med dette eksemplet er å argumentere mot det doxastiske synet på forståelse. Men for en tilhenger av dette synet vil personens historie, samt hans fortsatte forståelse av språket, være grunner til å tilskrive han sanne oppfatninger

om hva ordene betyr. Pettit vil på sin side hevde at personens fortsatte forståelse av språket ikke er noen grunn til å tilskrive denne personen sanne oppfatninger om hva ordene betyr. Dersom argumentet mot det doxastiske synet forutsetter denne påstanden, som det ser ut til å gjøre, så vil det aldri kunne overbevise en tilhenger av det doxastiske synet om at han tar feil. For at argumentet skal vise at personen forstår språket, uten å ha sanne oppfatninger om hva ordene betyr, så forutsettes det at forståelse av språk ikke er noen grunn til å tilskrive den som forstår sanne oppfatninger om hva ordene betyr. Det gis ingen uavhengig grunn til å tro at personen ikke tror at «melk» betyr melk. Grunnen som gis for ikke å tilskrive denne oppfatningen er at det ikke finnes noen grunn til å tilskrive den. Men dersom man tror at det doxastiske synet på språk er riktig, da har man nettopp en slik grunn. Ettersom man da har en grunn til å tilskrive personen oppfatningen om at «melk» betyr melk, så ser det ikke ut til at man har noen grunn til å se på eksemplet som et eksempel på forståelse uten oppfatninger.

Betyr dette at eksemplet til Pettit kun fungerer dersom man deler hans syn? La oss undersøke dette ved først å se på hva det er han forsøker å vise med eksemplet sitt. Vi har forestilt oss en situasjon der vi, hvis vi går med på det Pettit sier, har en person som forstår ord som han ikke tror at han forstår. Men vi har nå også sett at argumentet ikke utelukker at personen fortsatt har sanne oppfatninger om hva disse ordene betyr, tacite oppfatninger. Pettit argumenterer i dette eksemplet mot tesen om at sanne oppfatninger om hva ord betyr er en nødvendig og tilstrekkelig betingelse for forståelse. Dette gjør han ved å forsøke og vise at sanne oppfatninger ikke er nødvendige for forståelse (Pettit, 2002, s. 542). I svaret til Gross presiserer han at hans argument er rettet mot tanken om at denne tesen er en analytisk eller konseptuell sannhet (Pettit, 2005, s. 67-68). Målet er altså å vise at det hverken er noen konseptuell sannhet at forståelse består i sanne oppfatninger, eller at forståelse forutsetter sanne oppfatninger. For å vise dette trenger Pettit kun å vise at det er mulig at en person kan forstå uten sanne oppfatninger.

Vi kan nå stille oss spørsmålet om det vil være noen innvending mot dette at en tilhenger av det doxastiske synet vil ha grunn til å tilskrive personen som tror han lider av afasien, tacite oppfatninger. Dersom man mener at personen i eksemplet har oppfatninger om hva ordene betyr, så vil eksemplet ikke være et eksempel på forståelse uten oppfatninger. Dermed kan man fortsatt hevde at oppfatninger er konseptuelt nødvendig for forståelse, og at Pettit ikke har kommet med noe moteksempel. Det virker da som om man har kommet opp i en fastlåst situasjon. Begge parter antar at de selv har rett, og med denne antagelsen kan

Pettit vise at det ikke er noen grunn til å tilskrive personen oppfatningene, mens tilhengeren av det doxastiske synet kan si at det er all grunn til å gjøre det.

I et forsøk på å gjøre sitt svar mer plausibelt enn motstanderens kommer Pettit med et nytt eksempel. Dette eksemplet er ment å fjerne noen av grunnene tilhengeren av det doxastiske synet kan vise til for å underbygge sin påstand om at personen som tror han lider av afasien, fortsatt har oppfatninger om hva ordene betyr. Isteden for å forestille oss en person som tror han har mistet forståelsen av et språk han har forstått, så ser dette eksemplet på et tilfelle der en person kommer i kontakt med et nytt språk som han tror at han ikke forstår. Eksemplet er hentet fra Pettits svar til Gross (Pettit 2005, s. 71-72). Du skal reise til en annen planet, kvasijorda. På denne planeten snakker de et språk som som kalles kvasinorsk. Ved et utrolig sammentreff er kvasinorsk identisk med norsk, med unntak av at navn i kvasinorsk refererer til personer på kvasijorda isteden for jorda. Du har tatt med deg din Fodors reisehåndbok til kvasijorda. I denne boka står det imidlertid at kvasinorsk kun høres ut som norsk, ingen kvasinorske ord betyr det samme som deres norske motstykker. Ettersom du ikke har noen grunn til å tvile på reisehåndboka, så tror du på dette. I det du nærmer deg kvasijorda hører du på den lokale radiokanalen. Når du hører radioverten si «det er meldt lett regn i morgen » så høres det ut for deg som om han sier at det er meldt lett regn i morgen. Dette er jo også det radioverten faktisk sier, men du tror at han har sagt noe helt annet.

Det som skiller dette eksemplet fra det forrige, er først og fremst at man her ikke har noen grunn til å tro at du tidligere har trodd at den kvasinorske setningen «det er meldt lett regn i morgen» betyr at det er meldt lett regn i morgen. I det originale eksemplet kunne tilhengeren av det doxastiske synet vise til din tidligere forståelse av setningene, og at du hadde riktige oppfatninger om hva ordene betyr, til å sannsynliggjøre at du fortsatt har sanne oppfatninger om hva setningene betyr. At du tidligere hadde sanne oppfatninger om hva setningene betydde, sammen med det faktum at hjernen din ikke var forandret og at du fortsatt forstår setningene, gir en grunn til å tro at du fortsatt har sanne oppfatninger om hva ordene betyr. I det nye eksemplet vil det imidlertid være uplausibelt å påstå at du hele tiden har hatt oppfatninger om hva kvasinorske ord betyr, ettersom du nettopp har kommet i kontakt med språket. Dersom man vil hevde at du også i dette eksemplet har sanne oppfatninger om hva ordene betyr, så må man forklare enten hvordan disse oppfatningene plutselig oppstår i møtet med kvasinorsk, eller man må forklare hvordan du kan ha hatt dem

før du kom i kontakt med kvasinorsk. Jeg skal ikke utelukke at det vil være mulig å komme med en historie om hvordan disse oppfatningene oppstår i møtet med kvasinorsk, men før en slik historie foreligger så virker det ikke som vi har noen god grunn til å tilskrive personen oppfatninger om hva de kvasinorske ordene betyr.

Selv om vi nå skulle gå med på konklusjonene Pettit trekker av dette eksemplet, at det kan tenkes at noen forstår et språk uten å ha oppfatninger om hva ordene betyr, så dukker det nå opp et nytt spørsmål. Hvilken kraft har eksemplet? Når eksemplet forstås som Pettit vil at det skal, som å vise at oppfatninger eller kunnskap ikke er konseptuelt nødvendige for forståelse, så viser det ikke at forståelse ikke *kan* bestå i sanne oppfatninger, det viser kun at dette ikke er en konseptuell sannhet. Selv om dette kan virke som en veldig svakt påstand, så vil det likevel legge visse føringer for posisjonene man kan ta. Dersom påstanden fra tilhengerne av det epistemiske språksynet er at kunnskap om ordenes mening er nødvendig og tilstrekkelig for å forstå språket, så vil Pettits argumenter ha undergravet denne posisjonen. At forståelse består i kunnskap, eller sanne oppfatninger, er fortsatt en mulig posisjon, men å besitte slik kunnskap, eller slike oppfatninger, er ikke nødvendig for forståelse.²⁶ Dersom man ønsker å holde fast ved at menneskers språklige forståelse består i kunnskap om språket så vil man måtte gå med på at dette er en slags empirisk hypotese. Dersom man ved empiriske undersøkelser skulle komme til å fastslå at menneskers språklige forståelse består i kunnskap, så ville dette være et kontingent faktum. Selv etter å ha gjort denne oppdagelsen vil det være mulig at språkforståelse besto i noe annet enn kunnskap for andre vesener. Dersom Pettit klarer å vise det han ønsker, så vil det ikke lenger være noen nødvendig sammenheng mellom oppfatninger eller kunnskap, i forstanden sanne berettigede oppfatninger, og språklig forståelse.

3.3.4 Kun delvis et empirisk spørsmål

Etter diskusjonen i forrige avsnitt kan vi kanskje ha begynt å tro at det ikke er stort som kan sies om hva forståelse består i, ved å undersøke hva som er nødvendige og tilstrekkelige betingelser for det. Kanskje man har følelsen av at man for å komme noen vei med dette

²⁶Det er kanskje ikke opplagt at dette er tilfellet. Selv om man på bakgrunn av de overveielser som er gjort her ikke kan fastslå at forståelse består i kunnskap, så vil noen kanskje mene at det kan finnes andre overveielser enn de som har blitt gjort her som kan vise at forståelse må bestå i kunnskap eller oppfatninger. Dette kan man imidlertid ikke hevde uten å benekte at eksemplene viser det de har som formål å vise. Dersom eksemplene er eksempler på forståelse uten kunnskap og oppfatninger så kan det ikke finnes noen betraktninger som apriori kan fastslå at forståelse må bestå i kunnskap eller oppfatninger.

spørsmålet må undersøke det empirisk. I en viss forstand vil empiri kunne spille en rolle når det kommer til å bestemme hva vår språklige forståelse består i, dersom man er interessert i mekanismene som ligger til grunn for vår språklige forståelse. Hvis man er interessert i subpersonlige forklaringer av menneskers språklige forståelse, så vil empiriske undersøkelser kanskje kunne hjelpe en på vei. Selv om empiri i den forstand antagelig vil kunne spille en rolle når det kommer til å bestemme hva vår forståelse består i, så er det også en rekke spørsmål som ikke vil kunne besvares ved empiriske undersøkelser.

Selv om overveielsene hittil ikke har latt oss utelukke den ene eller den andre muligheten, så betyr ikke det dermed at det er et empirisk spørsmål hva vår forståelsesevne består i. Som Pettit bemerker vil det være et ytterligere spørsmål, når empirien en gang er inne, om hvordan den skal klassifiseres (Pettit, 2002, s. 68). Pettit er enig med tilhengerne av empiriske, eller doxastiske, synet på forståelse i at forståelse består i representative tilstander. Det han mener er galt med disse synene, er når de klassifiserer disse tilstandene som kunnskap eller oppfatninger.

Det er en rekke spørsmål knyttet til i hvilken grad empiri vil kunne hjelpe oss med å besvare disse spørsmålene. En ting som er ganske opplagt er at dersom man gjennom empirisk psykologi skulle finne ut hvilke hjerneprosesser og tilstander som ligger til grunn for menneskers forståelse av språk, så vil man ikke dermed ha besvart spørsmålet om kunnskap ligger til grunn for forståelse. For det første virker det som om et slikt empirisk funn vil befinne seg på feil nivå, det vil være en subpersonlig forklaring. Empiriske funn om hvordan hjernen gjør oss i stand til å forstå språket er ikke det samme som en forklaring av hvordan personen forstår språket. Dersom man likevel ønsker å ta utgangspunkt i empiriske funn, så må man svare på hvordan disse prosessene og tilstandene kan gi oss grunn til å tilskrive personen oppfatninger om ords betydning. Dette spørsmålet ser ikke ut til å la seg besvare empirisk.

Pettit har gitt oss gode grunner til å hevde at kunnskap, i forstanden sanne berettigede oppfatninger, om en meningsteori, ikke vil være nødvendig og tilstrekkelig for å forstå språket. Videre har han også hevdet at dersom vi forstår tacit eller implisitt kunnskap som å betyr de hjerneprosessene som ligger til grunn for språklig forståelse, så gjør dette påstanden om at språklig forståelse består i slik kunnskap, uinteressant. Spørsmålet vi nå må stille oss er om ikke det er andre muligheter for hvordan vi skal forstå implisitt kunnskap enn disse to.

Dersom tilhengere av det empiriske språksynet ser på kunnskap på en annen måte enn de to mulighetene Pettit har skissert, så vil de kanskje kunne unngå å treffes av kritikken hans.

4. Implikasjonene av dette

Selv om Pettit har som mål å argumentere direkte mot det epistemiske språksynet, så er det ikke åpenbart i hvor stor grad argumentene hans treffer en slik posisjon. Pettit sine argumenter retter seg, som vi har sett, mot kunnskap i en tradisjonell epistemologisk forstand. Påstanden fra Dummett er derimot at forståelse består i implisitt kunnskap. Vi bør derfor se nærmere på hva Dummett, og også andre tilhengere av det epistemiske synet på språk, legger i kunnskapsbegrepet sitt. I tillegg har vi Dummetts argumenter for at forståelse må bygge på kunnskap for at språkbrukerne skal kunne ses som rasjonelle aktører. Dersom Dummett har rett når han hevder dette, kan det se ut til at Pettits kritikk av det epistemiske synet på språk får større konsekvenser enn bare at dette synet er galt.

Vi har altså to spørsmål vi må undersøke nærmere. Det første er hvorvidt Pettit sin kritikk treffer det epistemiske synet på språk. Etersom jeg har konsentrert meg om Dummett som en representant for dette synet vil jeg først og fremst se på hvorvidt Pettits kritikk treffer hans posisjon. Det sentrale spørsmålet i den sammenheng blir å undersøke hva Dummett legger i sitt kunnskapsbegrep. Men ettersom Pettit rettet sin kritikk mot det epistemiske synet på språk generelt, så vil det også være på sin plass å se hvordan andre tilhengere av dette språksynet bruker kunnskapsbegrepet. Det er ikke opplagt at det såkalte epistemiske synet på språk utgjør noe enhetlig syn. Ved å se på Larsons og Segals teori om språklig forståelse vil vi få sett noe av bredden i det epistemiske synet på språk. Deres teori er vesentlig forskjellig fra Dummett sin, selv om den også kan sies å representere et epistemisk syn på språket. Å se på denne teorien vil gi oss muligheten til å sammenligne Dummetts teori med en annen representant for det epistemiske synet på språk. Samtidig vil vi få et bedre inntrykk av hvor godt Pettits kritikk treffer det epistemiske synet på språk.

Den andre spørsmålet er hvilken konsekvenser det vil få for synet på språkbruk som en rasjonell aktivitet dersom det skulle vise seg at Pettits kritikk undergraver posisjonen til Dummett. Vi bør derfor også se på forholdet mellom kunnskap om språket og språkbruk som en rasjonell aktivitet.

4.1 Larson og Segal

La oss nå se på Larson og Segal. De tar utgangspunkt i Chomsky og hans arbeider innen lingvistikk, når de utarbeider sin teori om språklig forståelse.

To view the subject matter of semantics as linguistic knowledge is to locate the place of semantic theory within the general enterprise initiated by Noam Chomsky ... , for whom linguistic theory is a theory of the real knowledge of speakers. (Larson og Segal, 1995, s. 10)

I likhet med Chomsky hevder de at lingvistisk teori beskriver kunnskap som språkbrukere faktisk har. Semantikk utgjør en del av lingvistikken, og Larson og Segal hevder at en semantisk modul er en del av den lingvistiske kunnskapen språkbrukere besitter (Larson og Segal, 1995, s. 22). Den semantiske kunnskapen vil ha form av en meningsteori. Dermed vil Larson og Segal se på en meningsteori som en del av lingvistisk teori, og dermed også som kunnskap som språkbrukerne faktisk besitter. I forbindelse med Larson og Segal bør vi merke oss at teorien de presenterer hviler på empiriske hypoteser om hva menneskers språklige forståelse består i.

... , it rests on two major empirical assumptions. Like cognitive linguistics as a whole, it assumes that linguistic competence consists of an unconscious body of knowledge, what Chomsky has termed the 'language faculty.' Furthermore it assumes that the language faculty contains a specifically semantic module: (Larson og Segal, 1995, s. 22)

Vi kan se klare paralleller hos Larson og Segal til hvordan Dummett ser på forholdet mellom en meningsteori og språklig kompetanse i «What do I Know when I Know a Language?»: «... a theory of meaning is not a description from the outside of the practice of using language, but is thought of as an object of *knowledge* on the part of the speaker» (Dummett, 1993, s. 100). Dummett endrer så synet sitt noe i «The Logical Basis of Metaphysics», der sier han at en meningsteori er en systematisering av kunnskapen språkbrukere besitter (Dummett, 1991, s. 103).

Det er foreløpig ikke helt klart hva Larson og Segal mener med at lingvistisk teori beskriver språkbrukernes virkelige kunnskap. Hvor strengt skal vi lese «virkelig» i denne sammenhengen? Det ser ut til at vi kan forstå dette på to måter. Enten kan vi tolke det meget strengt, å si at en person som kan et språk besitter en meningsteori *slik den fremstilles av lingvistikken*. Både innholdet og formen til meningsteorien vil da, i følge denne tolkningen, gjenspeiles i språkbrukernes kunnskap. Dersom dette er den riktige måten å tolke denne

formuleringen på, så vil Larson og Segal skille seg fra Dummett på dette punktet, iallfall dersom vi baserer oss på Dummett sin fremstilling i «The Logical Basis of Metaphysics».

Det virker imidlertid også mulig å tolke «virkelig» noe løsere, slik at Dummett også vil kunne si seg enig i at lingvistisk teori undersøker den virkelige kunnskapen som språkbrukere besitter. Dersom man med «virkelig» kun mener at innholdet i kunnskap faktisk besittes av språkbrukerne, så vil kanskje Dummett kunne si seg enig. De besitter kunnskapen, men kunnskapen har kanskje ikke akkurat den samme formen som den har i meningsteorien. La oss ha disse to tolkningene i mente når vi ser videre på Larson og Segal sitt syn.

Larson og Segal stiller opp tre spørsmål som leder deres undersøkelser på feltet:

1. What do we know?
2. How do we come to know it?
3. How is this knowledge used? (Larson og Segal, 1995, s. 10)

Jeg vil her konsentrere meg om spørsmål en og tre. Hvordan vi tilegner oss kunnskapen er ikke så viktig i denne sammenhengen, det som interesserer oss nå er hva det er man vet, og hvordan denne kunnskapen anvendes.

4.1.1 Hva er det språkbrukeren vet?

Vi har allerede fått et vist inntrykk av hva det er språkbrukeren vet i introduksjonen av Larson og Segal. La oss nå undersøke nærmere hva, i følge Larson og Segal, innholdet i den kunnskapen som språkbrukerne besitter er. Det man vet når man kan et språk er en lingvistisk teori. Den semantiske delen av den lingvistiske kunnskapen, som er det vi her vil konsentrere oss om, er en meningsteori. Når man kan en meningsteori så vet man meningen til enkeltord og regler for hvordan disse kan kombineres til setninger (Larson og Segal, 1995, s. 11). Dette er, i grove trekk, innholdet i kunnskapen.

For å svare mer konkret på spørsmålet må man undersøke hvilke regler det er man kan, hvilke meninger man knytter til enkeltord, og så videre. Larson og Segal hevder at reglene er komposisjonelle regler (Larson og Segal, 1995, s. 11). Det betyr at det er et begrenset antall regler som gjelder for språket. Det er ikke nye regler for hver enkelt setning, men heller slik at den samme regelen bestemmer hvordan et bestemt ord eller uttrykk vil

bidra til meningen til en hvilken som helst setning dette ordet, eller uttrykket, måtte forekomme i. Disse reglene vil så, sammen med betydningene til enkeltordene, bestemme meningen til alle grammatikalske setninger i språket. Å si at en språkbruker kan slike komposisjonelle regler vil, blant annet, gjøre det mulig å forklare hvordan det er mulig for personer å forstå et ubegrenset antall setninger uten at man må tilskrive dem en uendelig mengde kunnskap.

Vi støter så igjen på spørsmålet vi arbeidet med i forbindelse med Dummett, hva slags kunnskap er det snakk om? Det er jo ikke slik at alle språkbrukere kan si hvilke regler de benytter seg av når de forstår en setning. Mange av disse reglene er det antagelig ingen, eller iallfall svært få, som er i stand til å formulere. Som vi så i forbindelse med Dummett blir det derfor lite plausibelt å tilskrive språkbrukerne besittelse av disse reglene som eksplisitt kunnskap. Dette tar selvsagt Larson og Segal også hensyn til. De sier at en del av kunnskapen vi har om slike regler er tacit, eller ubevisst, kunnskap (Larson og Segal, 1995, s. 15).

4.1.2 Tacit kunnskap

Tacit kunnskap minner noe om Dummett sitt begrep om implisitt kunnskap, men det skiller seg fra slik kunnskap på en viktig måte. Implisitt kunnskap var slik at en person som besitter implisitt kunnskap om noe vil være i stand til å anerkjenne, etter noe refleksjon, en formulering av denne kunnskapen når den presenteres for han. Tacit kunnskap er derimot ikke tilgjengelig for bevisstheten, selv ikke i den begrensede forstanden som implisitt kunnskap er det. Tacit kunnskap er ubevisst kunnskap.

What accounts for the meaning of [Boris is to clever to catch] lies deeply buried in our minds, does not emerge after a few moments of reflection, and indeed very probably cannot be accessed through any form of introspection. (Larson og Segal, 1995, s. 15)

Vi ser av dette sitatet at i det minste deler av den kunnskapen Larson og Segal mener at ligger til grunn for forståelsen av språket, ikke er tilgjengelig for personens bevissthet. Når Larson og Segal hevder at denne kunnskapen ikke er bevisst tilgjengelig for personen, så kan dette tyde på at denne kunnskapen ikke er på det personlige nivået. At kunnskapen ikke er tilgjengelig er ikke i seg selv nok til å vise at den ikke er på det personlige nivået. Man kan ha ubevisste følelser og oppfatninger som likevel er å regne som tilhørende det personlige

nivå. Før vi avgjør hvilket nivå denne kunnskapen befinner seg på, så bør vi se på hvordan den anvendes. Det vil da bli lettere å se hvordan denne kunnskapen relaterer seg til aktøren, hvorvidt denne kunnskapen er noe vi vil si at aktøren gjør bruk av.

Selv om vi må vente med å avgjøre om tacit kunnskap er å regne som personlig eller subpersonlig, kan vi likevel si noe om det som kommer ut av at kunnskapen anvendes. Tacit kunnskap brukes når man forstår setninger og ytrer setninger. Den forståelsen man da får av ytringen vil være tilgjengelig for bevisstheten, og kan dermed sies å være på det personlige nivået. Men hvorvidt den lingvistiske kunnskapen i seg selv er på det personlige nivået er ikke klart.

Larson og Segal beskriver det å følge en regel som man har tacit kunnskap om som en mellomting mellom det å følge en regel eksplisitt og tilfeller der ens adferd simpelthen er i overensstemmelse med en regel (Larson og Segal, 1995, s. 542-543). Skillet mellom det å følge en regel og det at ens adferd kun er i overensstemmelse med en regel tilskriver Larson og Segal Quine (Larson og Segal, 1995, s. 542). Dersom en person kan formulere regelen han handler etter så vil det være riktig å si at han følger regelen. For eksempel vil en bilist som stopper på røde lys i lyskryss kunne fortelle at han stopper på rødt lys fordi man ikke har lov til å kjøre på rødt lys. Han kan denne regelen og han følger den. I andre tilfeller er det derimot slik at vi ikke følger reglene, men at adferden vår er i overensstemmelse med dem. Grunnen til at jeg aldri svever opp i luften er ikke at jeg vet at objekter tiltrekker hverandre basert på sin masse og at jeg følger denne naturloven. Snarere er det slik at alt jeg gjør er i overensstemmelse med fysikkens lover, jeg følger dem ikke.

I følge Larson og Segal er altså ikke dette skillet uttømmende for hvordan forholdet mellom en regel og adferden til en person kan være. I tillegg til disse mulighetene så kan man også følge en regel implisitt. De mener at man i de kognitive vitenskapene finner et bilde som gjør tanken om en slik mellomting mellom å følge regler eksplisitt og en overensstemmelse, forståelig (Larson og Segal, 1995, s. 544). Dersom man ser på menneskets sinn som en slags datamaskin, slik man i stor grad gjør i de kognitive vitenskapene, så vil man kunne forklare hva det vil si å følge en regel implisitt. Sinnet forstås da som, i likhet med en datamaskin, å være et system som instansierer funksjoner. Larson og Segal deler her inn i tre nivåer (Larson og Segal, 1995, s. 546). Det første nivået er det semantiske nivået, det andre nivået er syntaktisk og det tredje er det fysiske. I en datamaskin vil nivå tre, det fysiske nivået, være silisiumbrikkene og spenningsforskjellene i disse

brikkene. Disse spenningsforskjellene representerer så symbolene vi finner på nivå to som de syntaktiske operasjonene utføres på. På det første nivået vil funksjonene som disse syntaktiske operasjonene utfører, og beskrivelsen av hvordan disse funksjonene utføres, befinne seg. Vi trenger ikke se så nøye på disse nivåene. Det nivået som er mest interessant for oss her, er det semantiske nivået. Det er på dette nivået man kan snakke om hvilke funksjoner som utføres og hvordan de utføres.²⁷

Dette gir oss muligheten til å si hva det går ut på å følge en regel implisitt. «... : to have tacit knowledge of a linguistic rule is to have this rule explicitly or implicitly present in one of your linguistic processors.» (Larson og Segal, 1995, s. 549). Først bør vi klargjøre hva som menes med «implicitly present» i denne sammenhengen. Ikke all informasjon må representeres eksplisitt for at et system skal regnes som å gjøre bruk av denne informasjonen. Larson og Segal bruker et eksempel der en kalkulator regner ut formelen x^2-1 (Larson og Segal, 1995, s. 546). Dersom kalkulatoren gjør dette ved å regne ut $x-1$ og $x+1$ og deretter multipliserer disse svarene, så vil denne kalkulatoren implisitt gjøre bruk av informasjonen om at $x^2-1=(x-1)(x+1)$, selv om denne informasjonen ikke er eksplisitt representert i kalkulatoren. Larson og Segal sier altså at man har tacit kunnskap om en regel dersom denne informasjonen enten er eksplisitt representert, eller implisitt representert i den forstand vi nettopp har sett, i de lingvistiske prosessene som foregår i personen.

Vi ser nå at Larson og Segal ser på kunnskapen som ligger til grunn for den språklige forståelse på en ganske annen måte enn det Dummett gjør. Larson og Segal tar utgangspunkt i hvilken informasjon et system som skal kunne bestemme meningen til setninger må besitte. Dette gjør oss nå i stand til å avgjøre på hvilket nivå denne kunnskapen bør anses å være. Vi har sett at Larson og Segal sier at kunnskapen om de lingvistiske reglene er representert i de lingvistiske prosessene, kunnskapen tilskrives altså ikke direkte til personen. Tacit kunnskap inngår altså som en del av en lingvistisk modul. Denne kunnskapen er dermed å forstå som subpersonlig. Forklaringen de gir på hvordan man forstår ytringer av setninger i språket er en subpersonlig forklaring. Personen som forstår disse setningene spiller ikke selv noen rolle i selve forklaringen av hva som skjer.

Dette markerer et vesentlig skille fra Dummett sin tenkning. Hos Dummett var hovedgrunnen til at språklig forståelse måtte bestå i kunnskap at denne kunnskapen skulle

²⁷Det bør merkes at når vi her snakker om hvordan funksjonene utføres, så snakker vi ikke om hvordan de representeres i symboler. Det som menes med hvordan en funksjon utføres, er hvordan en kompleks funksjon deles opp i enklere funksjoner.

sikre språkbrukens rasjonelle karakter. Et av hovedpoengene i denne sammenhengen var at språkbrukeren var klar over eller oppmerksom på meningen til setningene. Dummett ønsket altså en forklaring på det personlige nivået der språkbruk kunne gjøres forståelig ut fra tanken om at språkbrukeren er en rasjonell aktør. Tacit kunnskap, slik Larson og Segal bruker termen, ser ikke ut til å være til noen hjelp for det formålet. Dette er ikke ment som en innvending mot Larson og Segal. Det viser snarere at de har som formål å forklare hva språklig forståelse består i på et annet nivå enn det Dummett har. Selv om de i sin fremstilling av denne evnen ikke viser til en rasjonell aktør, så innebærer ikke dette at språkbruk ikke er en rasjonell aktivitet. Selv om evnen kan beskrives på det subpersonlige nivået, så utelukker ikke dette at man gjør bruk av evnen på det personlige nivået. Tvert i mot vil det antagelig være mulig å gi en forklaring på det subpersonlig nivået av de aller fleste personlig nivå evnene.

I forhold til Dummett bør vi merke oss at Larson og Segal sin posisjon ikke utelukker at språkbrukeren er klar over meningen til setningene han bruker. Men dersom språkbrukere er klar over meningen til setningene de bruker, vil dette være kunnskap som de har i tillegg til den ubevisste kunnskapen som muliggjør deres språklige forståelse. Dummett mener at den kunnskapen språkbrukerne har om språket sitt, er den kunnskapen som forståelsen deres av språket består i. Dette gjør at Larsons og Segals teori ikke vil være forenelig med Dummett sitt syn. Dummett mener at kunnskapen både skal konstituere forståelsen av språket hos personen og gjøre bruken av språket forståelig som en rasjonell aktivitet. Larson og Segal sin tacit kunnskap vil ikke være til noen hjelp når det kommer til å fremstille språkbruken som rasjonell. Ettersom de i tillegg hevder at det er slik tacit kunnskapen som ligger til grunn for en persons forståelse av språket, så vil deres teori ikke åpne for at den samme kunnskapen både muliggjør forståelsen, og er det som gjør at aktiviteten fremstilles som rasjonell.

4.1.3 Hvordan anvendes kunnskapen for å forstå språk?

Det vil ikke være nødvendig for oss å gå inn på detaljene i hvordan den lingvistiske kunnskapen anvendes. For vårt formål vil det være tilstrekkelig å se på de generelle sidene ved Larson og Segal sitt syn på dette. Det som er interessant for oss er hva slags type prosesser det dreier seg om. Hvordan kunnskapen brukes vil vi så forsøke å se i sammenheng

med de overordnede spørsmålene vi har stilt oss, om språkbrukens rasjonelle karakter og forholdet mellom språk og kunnskap.

Larson og Segal mener, som tidligere nevnt, at det finnes en egen semantisk modul som utgjør en del av vår språklige forståelse. Denne modulen består så av spesifiseringer av meningene til enkeltord, samt regler for hvordan disse meningene kombineres for å gi meningen til setninger (Larson og Segal, 1995, s. 22). Vi kan si at den semantiske modulen består i en meningsteori. Denne kunnskapen er i følge dem ubevisst, tacit kunnskap. Derfor kan det ikke være slik at personen bevisst benytter seg av denne kunnskapen for å fortolke setninger han hører. Kunnskapen må anvendes på en annen måte. La oss gå litt nærmere inn på hvordan Larson og Segal beskriver forståelsesprosessen. Dette vil gjøre det klarere hvordan den ubevisste kunnskapen faktisk brukes.

Larson og Segal deler opp forståelsen av ytringer i tre deler. Jeg vil her konsentrere meg om den første av disse, som Larson og Segal kaller «parsing» (1995, s. 20). I denne delen av prosessen kommer man fram til hva setningen betyr, altså den ikke kontekstsensitive meningen til ytringen (Larson og Segal, 1995, s. 21). Her benyttes kun lingvistisk kunnskap.

When you hear a sentence of your own language, you need to identify the speech sounds for what they are, that is, you must identify its phonological form. You must identify the syntactic arrangement of its constituents. You must also identify the meaning of its words and how they compose. (Larson og Segal, 1995, s. 20-21)

Disse tre stegene utgjør tilsammen parsing prosessen, og vi ser at det kun er det siste av disse stegene som er semantisk. Denne prosessen kan sies å utgjøre en slags mekanisme, som tar en fra lyder til meningsbærende setninger. Det er altså først og fremst som en del av en slik mekanisme at den språklige kunnskapen blir brukt. «In the language faculty, semantics is connected to syntax, yielding meanings for the structures that syntax provides» (Larson og Segal, 1995, s. 22). Vi kan se at dette fremstilles som en relativt automatisk prosess, den semantiske kunnskapen appliseres automatisk på de strukturene som den syntaktiske modulen gir. Det er klart at vi her har med en subpersonlig prosess å gjøre, aktøren er ikke en aktiv deltager i denne prosessen.

Larson og Segal hevder, som nevnt, at det finnes en mellomting mellom å følge en regel eksplisitt og det at ens adferd kun er i overensstemmelse med regelen. Man kan følge

en regel implisitt. Når en modul i hjernen inneholder tacit kunnskap om en regel, og denne modulen benytter seg av denne kunnskapen, så kan vi si at personen implisitt følger regelen. I et slik tilfelle vil man på det subpersonlige nivået forklare personens adferd ved å vise til at han besitter kunnskap om denne regelen. Dette skiller et slikt tilfellet fra tilfeller der vi har å gjøre med ren overensstemmelse med en regel. På det personlige nivået vil han derimot ikke kjenne til regelen, noe som skiller dette tilfellet fra tilfeller der man eksplisitt følger en regel. Det ser ut til at det er slik vi bør se på hvordan den ubevisste kunnskapen om språket anvendes. Språkmodulen i hjernen benytter tacit kunnskap om språket til å tolke lydene vi hører. Selv om personen ikke er klar over hva de reglene han besitter som tacit kunnskap er, så gjør språksenteret hans bruk av denne informasjonen til å generere meningene til setningene han hører. På denne måten kan vi si at han implisitt følger disse reglene.

4.2 Tacit kunnskap i Larson og Segals forstand kontra kunnskap i Pettits forstand

Vi har sett Pettit hevde at man kan forstå påstanden om at språklig forståelse består i implisitt, eller tacit, kunnskap på to måter. Enten som at den består i vanlig kunnskap, sanne berettigede oppfatninger, pluss Gettier-betingelsen, som besittes på en implisitt måte. Eller så kan man se på denne implisitte kunnskapen som noe ganske annet:

The phrase 'tacit belief' (or more often 'tacit knowledge') is sometimes used as a term of art for *whatever* it is in our cognitive makeup that reflects the semantics of the language. I have no argument that the phrase should not be used this way. This would, however, make it trivially true that tacit semantic belief is necessary for understanding a language. (Pettit, 2005, s. 69).

Pettit mener altså at vi har to mulige måter å se på tacit kunnskap på. Den første tolkning av tacit, eller implisitt, kunnskap gjør så at språklig forståelse ikke består i slik kunnskap. Mens den andre tolkningen gjør det trivielt sant at språklig forståelse består i tacit, eller implisitt, kunnskap.

Hva skal vi si om hvordan Larsons og Segals begrep om tacit kunnskap stiller seg i forhold til dette? Vi har sett Larson og Segal si at man har tacit kunnskap om en lingvistisk regel, dersom denne regelen er eksplisitt eller implisitt representert i personens lingvistiske senter (Larson og Segal, 1995, s. 549). Vi har også kommet fram til at tacit kunnskap, i deres

forstand, ser ut til å være subpersonlig. Kunnskapen er ikke kunnskap som personen kan sies å besitte. Det er riktigere å si at kunnskapen besittes av personens lingvistiske senter.

Burde vi si at denne kunnskapen er sanne berettigede oppfatninger pluss Gettier-betingelsen som besittes på en tacit måte? Dette virker ikke som en naturlig måte å karakterisere tacit kunnskap slik Larson og Segal bruker termen. For det første er det uklart hvordan berettigelse skal kunne komme inn i bildet når kunnskapen ikke besittes av personen, men av personens lingvistiske senter. Er det nødvendig for personen å besitte berettigelse for kunnskapen, selv om det strengt tatt ikke er han som besitter kunnskapen? Eller må personens lingvistiske senter på en eller annen måte ha en slags berettigelse? Disse spørsmålene er ikke lette å svare på. For det siste spørsmålets del, er det i det hele tatt vanskelig å forstå hva det ville innebære at en persons lingvistiske senter skulle være berettiget i noe.²⁸ Når det gjelder det første spørsmålet virker det rart å kreve at personen må ha berettigelse for kunnskap som strengt tatt ikke bør tilskrives han.

Det virker heller ikke som om vi har noen grunn til å forvente at personen må ha oppfatninger om de tingene han sies å ha tacit kunnskap om i Larson og Segals forstand. Ettersom kunnskapen er subpersonlig, og ikke er tilgjengelig for bevisstheten, så virker det lite plausibelt å hevde at personen har de tilhørende oppfatningene.²⁹

Dette kan kanskje lede oss til å tro at Larson og Segal sitt begrep om tacit kunnskap faller inn under det Pettit kaller uinteressante forståelser av begrepet, forståelser av begrepet der tacit kunnskap refererer til hva som enn måtte ligge til grunn for språklig forståelse. Å si at det er slik Larson og Segal forstår tacit kunnskap, vil imidlertid ikke være å gi en riktig fremstilling av synet deres. I deres forstand av tacit kunnskap, skiller dette begrepet seg riktignok drastisk fra hvordan Pettit ser på kunnskap. Men det innebærer ikke at de setter likhetstegn mellom tacit kunnskap og hva det enn måtte være som ligger til grunn for språklig forståelse.

Larson og Segal hevder at kunnskapen har et ganske spesifikt innhold. Det er dermed ikke slik at deres teori nødvendigvis er sann så lenge vår språklige forståelse på en eller annen måte reflekteres i vår psykologi.

²⁸Ikke at dette nødvendigvis ikke lar seg gjøre. Det vil da avhenge av hvordan man forstår berettigelse. Jeg velger å se bort fra dette spørsmålet her ettersom det ikke vil være særlig relevant for hvordan Larson og Segal forstår tacit kunnskap.

²⁹Man kunne kanskje tilskrevet personens lingvistiske senter oppfatningene, men dette virker som en kunstig ting å gjøre. Jeg kan ikke se noen grunn til å tro at Larson og Segal vil gå inn for dette.

Likevel kan det være et spørsmål hvor alvorlig vi skal ta bruken av termen «kunnskap» i forbindelse med Larson og Segal. Tacit kunnskap i deres forstand skiller seg veldig fra hvordan kunnskap tradisjonelt har blitt forstått. I del 1 så vi imidlertid at det finnes andre måter å forstå kunnskap på enn som sanne berettigede oppfatninger. Williamson har for eksempel argumentert for at kunnskap er en primitiv term, som ikke kan analyseres som sanne oppfatninger pluss noe mer (Williamson, 2000, s. 5). I tillegg hevder han at kunnskap er en mental tilstand: «The proposal is that knowing is the most general factive stative attitude, that which one has to a proposition if one has any factive stative attitude to it at all.» (Williamson, 2000, s. 34). «Factive» betyr en proposisjonell attityde man kun kan ha til sannheter, og «stative» betegner de proposisjonelle attitydene som er tilstander. Kunnskap er altså den mest generelle av de proposisjonelle attitydene som er en tilstand og som man kun kan ha til sannheter.

Dersom man legger en slik forståelse av kunnskapsbegrepet til grunn, blir det kanskje lettere å se at tacit kunnskap, slik Larson og Segal bruker termen, fortjener betegnelsen kunnskap. Men selv med utgangspunkt i Williamsons forståelse av kunnskap, så vil det være et spørsmål om hvorvidt Larsons og Segals bruk av kunnskapsbegrepet passer med denne.³⁰ Selv om dette ikke er helt klart så ser vi at det er klare likhetstrekk. Larson og Segal ser også ut til å se på kunnskap, eller tacit kunnskap i deres tilfelle, som en mental tilstand. Ved å vise til at kunnskap er den mest generelle av de faktive tilstandene så virker det som om tacit kunnskap, i Larson og Segals forstand, kanskje vil kunne regnes som faktisk kunnskap. Dette spørsmålet må selvsagt undersøkes grundigere. Jeg ønsker her bare å peke ut en mulig måte Larson og Segal kan forsvare sin bruk av kunnskapsbegrepet.

Etter disse betraktningene tror jeg vi kan konkludere med at Pettits kritikk ikke treffer Larson og Segals teori i noen vesentlig forstand. Det er opplagt at tacit kunnskap i deres forstand, skiller seg så mye fra Pettit sitt kunnskapsbegrep at de ikke vil treffes av tankeeksperimentene hans. Videre virker det ikke som om Larson og Segal i noen stor grad treffes av det som kan sies å være Pettits sekundære kritikk, at bruken av ordet «kunnskap» er tomt hvis det forstås radikalt forskjellig fra slik han forstår det. Dette siste må vi betinge med å si at det er noe vi ikke har undersøkt tilstrekkelig.

³⁰Først og fremst vil det være problematisk fordi vi har kommet fram til at tacit kunnskap i Larson og Segal sin forstand bør ses på som subpersonlig.

4.3 Implisitt kunnskap i Dummetts forstand kontra kunnskap i Pettits forstand

La oss nå se på hvordan Dummett sitt begrep om implisitt kunnskap forholder seg til Pettit sitt kunnskapsbegrep. Det sentrale spørsmålet blir da hvorvidt de samme kriteriene skal stilles til implisitt kunnskap i Dummetts forstand, som stilles til eksplisitt kunnskap, i Pettits forstand. Kriteriene kan naturlig nok ikke være identiske, da ville det vært overflødig å operere med to begrep. Det er åpenbart at implisitt kunnskap skiller seg fra eksplisitt kunnskap i den forstand at den generelt ikke er bevisst tilgjengelig for personen som besitter kunnskapen. Som vi har sett kan implisitt kunnskap bringes til bevissthet, gjøres eksplisitt, men det krever at man presenteres med en formulering av det man implisitt vet. På den andre siden er både implisitt kunnskap og eksplisitt kunnskap former for proposisjonell kunnskap, noe som skulle tyde på at det er visse likhetstrekk mellom de to begrepene. Dummett åpner sin artikkel «What do I Know when I Know a Language?» med følgende passasje:

Our usual ways of thinking about the mastery of a language, or of this and that element of it, are permeated by the conception that this mastery consists in *knowledge*. To understand an expression is to know its meaning; we speak of knowing what an ostrich is, of knowing what 'credulous' means, and, above all, knowing Swedish or Spanish. Are we to take seriously the use of the verb 'to know' in this connection? Is an ability to speak a language really a case of knowledge? (Dummett, 1993, s. 94)

Dummett kommer snart fram til at svaret på dette siste spørsmålet ser ut til å være ja. Han sier at i forbindelse med noen praktiske egenskaper, som språkforståelse, bør vi ta tilskrivelsen av kunnskap alvorlig. For at man skal kunne et språk, er det en rekke ting man må vite.

Rather, we may say of the agent that he knows that certain things are the case, that he knows certain propositions about how the operation is to be performed: But we need to qualify this by conceding that his knowledge is not explicit knowledge, ... (Dummett, 1993, s. 96)

Vi har fortsatt skillet mellom eksplisitt og implisitt kunnskap, og Dummett har bare sagt at språkforståelse er basert på implisitt kunnskap.

Det Dummett tok utgangspunkt i var spørsmålet om språklig forståelse består i kunnskap eller ikke. Til dette har han gitt svaret at ja, språklig forståelse består i implisitt kunnskap. Hvis implisitt kunnskap hadde vært radikalt forskjellig fra annen kunnskap ville

det vært mer naturlig å svare at nei, språklig forståelse består ikke i kunnskap, den består i implisitt kunnskap. Ut fra dette virker det som om vi har god grunn til å hevde at Dummett ikke bruker termen «implisitt kunnskap» som å referere til hva nå enn det er som ligger til grunn for vår språklig forståelse. Implisitt kunnskap er snarere en form for genuin kunnskap. Det vi ennå ikke har avgjort er hvordan forholdet er mellom implisitt kunnskap og berettigelse.

4.3.1 Hvorfor språklig forståelse ikke kan bestå i eksplisitt kunnskap

Vi har ennå ikke sett noe på hvorfor Dummett sier at språkforståelsen ikke kan være eksplisitt kunnskap. Kanskje dette vil kunne hjelpe oss med å avklare forholdet mellom implisitt kunnskap og berettigelse. Hvis vi undersøker grunnene Dummett har til å hevde at forståelseevnen ikke generelt sett kan bestå i eksplisitt kunnskap, så vil dette kanskje kaste lys over hvilke krav han stiller til noe for at det skal regnes som implisitt kunnskap.

Dummett sier at det er to grunner til at en språkbrukers forståelse av språket ikke kan bestå i eksplisitt kunnskap (Dummett, 1993, s, 101). For det første er det åpenbart at språkbrukere ikke besitter en meningsteori som eksplisitt kunnskap, da ville det ikke være noe problem å formulere en slik teori, man kunne bare spurt en normal språkbruker.

For det andre vil det, i følge Dummett, ikke være mulig at en språkbrukers forståelse av sitt morsmål består i at han besitter en meningsteori som eksplisitt kunnskap. Eksplisitt kunnskap består i følge Dummett i at den som besitter kunnskapen er i stand til å uttrykke det han vet (Dummett, 1991, s. 94). En person som har eksplisitt kunnskap vil, under normale omstendigheter, være i stand til å formidle innholdet i kunnskapen sin. Men det er kun i tilfeller der vi kan ta det for gitt at personen forstår hva han sier, at det at han sier det han vet, kan tas som et tegn på at han besitter denne kunnskapen (Dummett, 1993, s. 101).

Dersom en person, som er en kompetent bruker av norsk, sier «vann fryser ved null grader», så kan vi ta dette som et rimelig sikkert tegn på at denne personen vet at vann fryser ved null grader. Det er selvsagt mulig at personen likevel ikke vet det, kanskje han tror at vann ikke fryser ved null grader, men at han prøver å lure oss til å tro det. Tross alle de mulighetene det er for at han ikke vet, så vil uttalelsen av setningen, under normale forhold, være en god grunn til å tilskrive han kunnskapen om at vann fryser ved null grader.

Dersom personen som ytret setningen derimot *ikke* forsto norsk, så ville det at han ytret den setningen ikke gitt oss noen grunn til å tro at han vet at vann fryser ved null grader. Ettersom det vi er interessert i er hva en persons forståelse av språk består i, vil det ikke være rimelig å basere oss på at han allerede forstår språket. Med andre ord, når det vi skal forklare er hva en persons forståelse av språket består i, kan vi ikke ta det for gitt at denne personen forstår språket. Det at personen forstår språket er en forutsetning for at vi skal kunne ta hans ytring som evidens for at han besitter kunnskapen, slik kunnskap kan altså kun tilskrives en person som forstår sine egne ytringer. Ettersom en forståelse av egne ytringer er en forutsetning for å ha eksplisitt kunnskap, så kan man ikke hevde at eksplisitt kunnskap er det som gjør en i stand til å forstå språket. Dette blir en opplagt sirkulær forklaring av personens språklige forståelse. Forståelsesevnen kan ikke grunnleggende sett bestå i en evne til å uttrykke, med ord, det man vet.

Av denne grunn hevder Dummett at vår språklige forståelse ikke grunnleggende sett kan bestå i eksplisitt kunnskap (Dummett, 1993, s. 101; 1976, s. 36-37). En av grunnene til at vi nå undersøker hvorfor Dummett mener at språklig kunnskap ikke kan bestå i eksplisitt kunnskap, er fordi vi er interessert i forholdet mellom implisitt kunnskap og kunnskap generelt. Vi er interessert i å undersøke hvilke krav som stilles til implisitt kunnskap.

Noe som derfor kanskje slår oss med Dummett sin forklaring, er at han ikke sier at vår språklige forståelse ikke kan bestå i eksplisitt kunnskap fordi vi kan forstå et språk selv i tilfeller der vi ikke ville være berettiget i våre oppfatninger. Overveielser om berettigelse ser altså ikke ut til å spille noen rolle for Dummett når han sier at språklig forståelse ikke kan være eksplisitt kunnskap. Før vi trekker for mye ut av dette bør vi minne oss selv om at Dummett her diskuterer hvorfor eksplisitt kunnskap *ikke kan være* det språklige forståelse består i, mens Pettit argumenterer for at kunnskap *ikke er nødvendig* for språklig forståelse. At Dummett ikke sier at implisitt kunnskap ikke forutsetter berettigelse, kan vanskelig tas til inntekt for at han mener at implisitt kunnskap faktisk forutsetter berettigelse. Selv om han skulle mene at implisitt kunnskap ikke forutsetter berettigelse, så ville ikke dette være noe det ville være naturlig å diskutere i denne sammenheng. Selv om implisitt kunnskap ikke forutsetter berettigelse, så vil ikke *det* kunne være grunnen til at en persons forståelse av språket ikke *kan* være eksplisitt. Det ville, hvis man går med på Pettits argument for at man

kan forstå uten berettigelse, være en grunn til å tro at folks forståelse av språket stort sett ikke består i eksplisitt kunnskap, men ikke at den ikke kan bestå i slik kunnskap.³¹

Det ser ut til at det blir vanskelig å avklare hvilke krav Dummett stiller til implisitt kunnskap ut fra betraktningene han gjør om at at språklig forståelse ikke kan bestå i eksplisitt kunnskap. Det er rett og slett ikke hensyn som berettigelse som ligger til grunn for at han hevder at kunnskapen ikke kan være eksplisitt. For å få klarhet i hva Dummett legger i kunnskapsbegrepet, må vi se nærmere på hvorfor han mener språklig forståelse må bestå i kunnskap, ikke hvorfor denne kunnskapen må være implisitt. La oss derfor gå tilbake å se nærmere på hvorfor Dummett mener at språkbruk består i kunnskap.

³¹Dummett sin første grunn til å si at kunnskapen er implisitt, det at folk ikke er klar over å kunne noen meningsteori, viser strengt tatt heller ikke at språklig forståelse ikke *kan* bestå i eksplisitt kunnskap, bare at den ikke faktisk gjør det.

5. Dummett – hvorfor forståelse må bestå i kunnskap

Som vi så i del 2 mener Dummett at forståelse av språk må bestå i kunnskap (Dummett, 1993, s. 96). I den sammenheng presenterte jeg deler av Dummetts argumentasjonen for denne påstanden. Etter diskusjonen i forrige del ble det klart at vi må gå dypere inn i disse argumentene. Dette vil forhåpentligvis hjelpe oss med å avgjøre hvordan Pettits kritikk relaterer seg til Dummetts posisjon. Samtidig vil det være av interesse i seg selv å se nærmere på Dummetts posisjon.

Slik jeg ser det har Dummett to hovedargumenter for at språklig forståelse må bestå i kunnskap. Begge disse argumentene er å finne i både «What do I Know when I Know a Language» og «The Logical Basis of Metaphysics». Argumentene i de to tekstene er i stor grad like, men noen forskjeller er det også. Da jeg så på disse argumentene i del 2, tok jeg i hovedsak utgangspunkt i hvordan Dummett presenterer dem i «What do I Know when I Know a Language». I denne delen vil jeg i større grad forsøke å trekke inn betraktningene han gjør i «The Logical Basis of Metaphysics». Dette tror jeg vil gi en bedre forståelse for hvilke forpliktelser Dummett gjør seg, og vil nyansere bildet som ble gitt av hans posisjon innledningsvis.

Det første av disse argumentene for at språkbruk består i kunnskap, tar utgangspunkt i at språkbruk er en bevisst aktivitet. Jeg var innom dette argumentet i del 2, men det er en del aspekter ved dette argumentet som vi ikke har sett på. Dummett skiller som nevnt i del 2 mellom flere grader av bevissthet man kan ha om hvordan man utfører en aktivitet. Språkbruk skiller seg på dette punktet fra rene praktiske ferdigheter, ved at det er en bevisst aktivitet. Betraktninger rundt dette bringer inn neste hovedmoment i dette argumentet, hva som skal til for at vi kan prøve å gjøre noe. For at man skal kunne forsøke, må man vite hva aktiviteten man skal prøve å utføre er. Språk skiller seg her fra rene praktiske ferdigheter ved at man ikke strengt tatt kan vite hva det er å snakke et språk med mindre man kan språket. Dette medfører så at man heller ikke kan prøve å snakke språket.³²

³²Dette er kun en grov fremstilling av hovedtrekkene i argumentet. Man kan her kanskje få inntrykk av at det vil være umulig å lære et språk ettersom man ikke kan prøve å snakke det med mindre man kan det. Dette er ikke intensjonene med argumentet og jeg tror det vil bli klart i gjennomgangen av argumentet at dette ikke følger av argumentet.

Det andre argumentet Dummett har for at språkbruk må bestå i kunnskap tar utgangspunkt i at språkbruk er en rasjonell aktivitet. Dette argumentet gikk jeg ganske grundig gjennom i del 2. Det er likevel en del ubesvarte spørsmål knyttet til dette argumentet. Vi har sett at det er en forutsetning for at bruken av språk skal fremstå som rasjonell at språkbrukeren vet hva han sier. Det er imidlertid ikke klart hvordan vi skal forstå «å vite» i denne sammenhengen. Nøyaktig hva er det språkbrukeren må vite, hva er innholdet i kunnskapen han må ha, og i hvilken forstand må dette være kunnskap? Det er heller ikke helt klart hvorfor dette er en nødvendig forutsetning for at språkbruk skal ses på som en rasjonell aktivitet. Å undersøke disse spørsmålene blir hovedfokuset i gjennomgangen av dette argumentet i denne omgang.

5.1 Språkbruk er en bevisst prosess

Et hovedmoment i dette argumentet er å vise hvordan språkbruk og språklig forståelse skiller seg fra rent praktiske ferdigheter. Språkbruk er også en praktisk ferdighet, det betviles ikke, men alle praktiske ferdigheter er ikke like, som Dummett sier (1993, s. 95). Det Dummett ønsker å vise er at vi skal ta tilskrivelsen av kunnskap alvorlig når det kommer til å kunne et språk, men ikke når det kommer til for eksempel å kunne svømme. Det viktige poenget her er ikke at vi ikke skal ta tilskrivelsen av kunnskap alvorlig i forbindelse med svømming. Poenget er heller å vise at vi skal ta tilskrivelsen alvorlig i forbindelse med språkforståelse.

For å forsøke å vise at det er en forskjell mellom språklig forståelse og rene praktiske ferdigheter, fokuserer Dummett på visse intuitive forskjeller mellom språkforståelse og rene praktiske ferdigheter, som for eksempel svømming. Dummett presenterer her to litt ulike situasjoner som begge skal vise det samme. Den første tar utgangspunkt i at man kan besitte rene praktiske ferdigheter uten å være klar over det. Vi kan for eksempel forestille oss at noen kan svømme uten at de er klar over at de kan det. Derimot kan man vanskelig tenke seg at noen skulle være en kompetent språkbruker uten selv å være klar over det (Dummett, 1991, s. 94). Språklig kompetanse er altså en ferdighet som er sånn at dersom du har den, så vet du at du har den. Den andre og relaterte observasjonen er at vi kan tenke oss at noen viser seg å ha en praktisk ferdighet som de ikke har lært. Vi kan for eksempel tenke oss at noen begynte å svømme første gang de kom i vannet, selv om de aldri har lært å svømme. Det er imidlertid veldig vanskelig å forestille seg at noen plutselig skulle begynne å snakke et språk

de ikke har lært. Språklig kompetanse er en ferdighet som det ikke er mulig, eller som det vil være mirakuløst, å ha dersom man ikke har lært den. Det er åpenbart at disse to tilfellene henger nært sammen. Det Dummett ønsker å vise ser også ut til å være det samme i begge tilfeller. Det vil likevel være greit å ta med begge disse tilfellene for å forsikre oss om at vi ikke går glipp av viktige sider ved argumentet. Jeg vil da ikke gå like grundig gjennom begge to, hovedfokuset vil ligge på det andre tilfellet.

La oss først starte med å se på det første tilfellet. Dummett illustrerer forskjellen mellom tilfellet der en person ikke vet om han kan svømme, og tilfellet der en person ikke vet om han kan et bestemt språk, ved å vise til en sketsj av humoristen P. G. Wodehouse. En karakter i en av romanene hans blir spurt om han kan snakke spansk, hvorpå karakteren svarer at det vet han ikke, han har aldri prøvd (Dummett, 1991, s. 94). Det som, i følge Dummett, får dette svaret til å virke så absurd er ikke bare det at man må ha lært spansk for at man skal kunne det. Selv om det ville vært rart å si at man ikke visste om man kunne svømme fordi man ikke har prøvd, så ville ikke dette være like absurd som å si at man ikke visste om man kunne snakke spansk fordi man ikke har prøvd. Hvorfor ville det ikke være like absurd? Fordi en som ikke kan snakke spansk ikke engang vet hva det vil si å snakke spansk. Ettersom han ikke vet hva det er å snakke spansk, kan han heller ikke forsøke å snakke spansk (Dummett, 1991, s. 94). En som ikke kan svømme kan derimot likevel vite hva det er å svømme, selv om han ikke kan det selv. Ettersom han vet hva det vil si å svømme, så kan han også forsøke å svømme hvis han er i en situasjon der dette er mulig. Personen som ikke kan spansk vet derimot ikke engang hva det er å snakke spansk. Ettersom han ikke vet hva det er å snakke spansk, kan han heller ikke prøve å snakke spansk. Grunnen til at det blir absurd å si at du ikke kan snakke spansk fordi du aldri har prøvd er at ettersom du ikke vet hva det er å snakke spansk, så kan du heller ikke prøve (Dummett, 1991, s. 94). Dersom du ikke engang kan prøve å snakke spansk, kan du naturlig nok ikke heller lykkes med å snakke spansk. Vi vil komme tilbake til dette argumentet i forbindelse med gjennomgangen av tilfellet der noen plutselig begynner å snakke et språk de ikke har lært.

La oss så se på det andre tilfellet. Dette tilfellet er som sagt ganske likt det foregående, innfallsvinkelen er imidlertid en litt annen. I stedet for at noen ikke vet om de besitter en ferdighet eller ikke, så forsøker vi nå å forestille oss at noen plutselig er i besittelse av en ferdighet de ikke har lært. Vi kan starte med å tenke oss hvordan dette vil være med en rent praktisk ferdighet, la oss holde oss til svømming som et eksempel på en

slik ferdighet. Det vil riktig nok være ganske merkelig om en som aldri har lært å svømme viste seg å være en habil svømmer første gang han kom i vannet. Dette skyldes i hovedsak at folk som kan svømme har lært det en gang. Hva om vi i stedet forsøkte å tenke oss at en plutselig begynte å snakke et språk han aldri hadde lært eller hørt før?³³ Noe slikt er ikke like lett å forestille seg. Når det gjelder personen som viser seg å være en habil svømmer første gang han kommer i vannet, så virker det ikke som om det er helt utenkelig at noe slik kunne skje. For alt jeg vet er dette noe som faktisk kan ha hendt.

Når det gjelder personen som plutselig begynner å snakke et språk han ikke har lært, ser det ut til å forholde seg ganske annerledes. Selv om jeg har hørt historier om at folk plutselig begynner å snakke et språk man ikke trodde de kunne, så er ikke slike historier noe jeg har lett for å tro på. Som Dummett sier så ville det virke mirakuløst om noen plutselig snakket et språk de ikke har lært (Dummett, 1993, s. 95). Historier om folk som snakker språk de ikke skulle ha kunnet betraktes jo også nettopp slik, som mirakler. Snarere enn å tenke at det var litt merkelig at en person plutselig skulle begynne å snakke et språk han ikke kan, så vil man heller lete etter en *naturlig* forklaring på hvordan noe slikt kan ha hendt. Vi vil med andre ord ikke se på noe slikt som noe som kan skje, jeg vil iallfall være tilbøyelig til å hevde at personen på en eller annen måte *må* ha lært språket. Det ser altså ut til at det er grunn til å si seg enig med Dummett når han sier at det ville være mirakuløst om noen begynte å snakke et språk de ikke hadde lært. Vi bør imidlertid ikke gi oss ved å konstatere at noe slikt ville betraktes som et mirakel. La oss i likhet med Dummett forsøke å forestille oss et konkret tilfelle der noen snakker et språk de ikke har lært, for så å se hva vi kan si om et slikt tilfelle.

La oss tenke oss en engelskmann som drar til Norge. Denne engelskmannen har aldri hverken hørt eller lest norsk og har ingen kjennskap til språket utover at han vet at det snakkes norsk i Norge. Men når han ankommer Norge så snakker han plutselig flytende norsk. Hva er det vi forestiller oss når vi forsøker å forestille oss noe slik, spør Dummett (1993, s. 95).³⁴ Vi kan i følge Dummett tenke oss to muligheter. Enten så ytrer den engelske personen de norske setningene uten å vite hva de betyr, eller så vet han også hva de betyr. I

³³At han ikke har hørt språket før har egentlig ingen ting med saken å gjøre. Det er kun tatt med for å utelukke muligheten for at vi skal tro at han kan ha plukket opp en del av språket uten å være klar over det. Det viktige er altså det at han på ingen måte kan språket det her er snakk om.

³⁴Dummett sitt eksempel er litt annerledes, i hans eksempel er det en person som plutselig begynner å snakke spansk, ikke norsk.

følge Dummett vil begge tilfellene virke magiske (Dummett, 1993, s. 95). Om tilfellet der en person snakker språket uten å vite hva setningene betyr sier Dummett: «... although, miraculously, he *can* speak Spanish, he still does not *know* Spanish» (Dummett, 1993, s. 95). Det er ikke like lett og formulere denne forskjellen på norsk som det er på engelsk, men vi kan kanskje si at personen er i stand til å snakke spansk, eller i vårt eksempel norsk, men at han likevel ikke kan språket.

Det virker helt klart at en person som på denne måten er i stand til å snakke et språk, uten at han forstår hva setningene betyr, skiller seg drastisk fra hvordan vi tenker oss at det forholder seg med vanlige språkbrukere. Vi tar det for gitt når vi snakker med noen at de vet hva det de sier betyr.³⁵ Hva så med den muligheten at personen også vet hva det er han sier? Dummett diskuterer ikke denne muligheten særlig inngående, men som jeg bemerket tidligere betegner han også denne muligheten som magisk. Vi kan på dette punktet sammenligne med tilfellet der det var snakk om ikke å vite at man var i besittelse av en praktisk ferdighet. I det tilfellet kom vi fram til at det var absurd å tenke seg at noen skulle kunne et språk uten å være klar over det. Det ser ut som om spørsmålet nå blir hva det betyr at det vil være absurd, i dette første tilfellet, eller magisk i det tilfellet vi nå ser på.

Det er ikke klart nøyaktig hva som ligger i disse påstandene. Vi kunne kanskje tro at Dummett mener det er umulig at en person plutselig skulle begynne å snakke et språk han aldri har hørt før, og at han i tillegg forsto hva han selv sa og hva andre sa. Og da at det i det første tilfellet var umulig for noen å kunne et språk uten å være klar over det. Men merkverdig som et slikt tilfelle ville være, så virker det ikke som om det er logisk umulig at dette skulle skje. Pettit har et eksempel der en person plutselig er i en tilstand der han forstår et språk han aldri har lært. Dersom dette eksemplet viser det som det har til hensikt å vise, så vil det være et moteksempel mot at det er umulig å plutselig forstå et språk, uten å ha lært det.³⁶ Vi kan kalle dette eksemplet for lynnedslagseksemplet. La oss ta en kort titt på det.

³⁵Denne formuleringen er litt tvetydig. Det vi tar for gitt er nok ikke at taleren har kunnskap om hva han sier. Kanskje han har det, og kanskje det er en nødvendig forutsetning, men det virker for sterkt å si at folk tar dette for gitt, eller iallfall at vi kan ta det for gitt. Det man tar for gitt er kanskje noe mer i retning av at man assosierer riktig mening med det han sier. Vi vil altså trekke et skille mellom vanlige tilfeller av språkbruk, der folk forstår det de sier, og tilfeller der noen tillegger det de sier gal mening, eller ingen mening i det hele tatt.

³⁶I eksemplet til Pettit snakker ikke personen tysk, han forstår tysk som han hører. Dummett sier at det ville være magisk om noen begynte å snakke et språk de ikke har lært. Jeg tror imidlertid at det likevel ikke vil være noe problem å bruke Pettits eksempel for å vise at det ikke er umulig å begynne å snakke et språk man ikke har lært. Dersom det er mulig å komme i en tilstand der du kan forstå et språk du ikke har lært, så ser jeg ikke noe i veien for at du også skulle kunne komme i en tilstand der du kan snakke et språk du ikke har lært.

5.1.1 Lynnedslagseksemplet

Nordmannen Are, er på tur i Tyskland. Are kan ikke et eneste ord tysk. Mens han vandrer rundt i en tysk by blir han truffet av et lynnedslag. Heldigvis blir han ikke alvorlig skadet, men noe annet meget merkelig har hendt med Are. Når han hører tyskerne rundt seg snakke, er det akkurat som han forstår hva de sier. Det er ikke slik at det høres ut som om de snakker norsk, det høres fortsatt ut som om de snakker tysk. Men det virker for Are som om han nå forstår hva de sier. Anta så at dette faktisk også er tilfellet, det Are tror at tyskerne sier er det de faktisk sier. Når lynet traff Are påvirket det hjernen hans slik at han fikk lignende hjernetilstander som hos en som forstår både norsk og tysk (Pettit, 2002, s. 534-535).³⁷

Selv om noe slik som beskrives i eksemplet sikkert aldri har skjedd, og antagelig vil det ikke faktisk kunne skje, så virker det vanskelig å nekte for at det er logisk mulig at det kunne skje. Så sant vi går ut fra at en persons språklige kompetanse på en eller annen måte har en fysisk basis i personens hjerne, så virker det også uunngåelig at det er logisk mulig at hjernen kan komme i denne tilstanden på en annen måte enn normalt. Selv om det kanskje ikke faktisk vil være mulig at hjernen kommer i en slik tilstand som et resultat av et lynnedslag, så vil det kanskje også være faktisk mulig at hjernen kommer i en slik tilstand på andre måter enn gjennom vanlig læring. Jeg vil ikke gå nærmere inn på om det i tillegg til å være logisk mulig også vil være nomologisk mulig, ettersom dette fort vil bli et stort og vanskelig spørsmål. Jeg vil bare peke på at det ikke er snakk om åpenbare brudd på naturlover eller lignende i dette tilfellet. Det er dermed ikke opplagt at det er nomologisk umulig at en person kan bli en kompetent språkbruker ved at hjernen hans på en eller annen måte modifiseres. Det ser iallfall ut til at det er logisk mulig at noen skulle bli en kompetent språkbruker på denne måten.

Det ser nå ut til å være to muligheter. Enten så kan Dummett benekte at historien Pettit forteller er mulig, eller så kan han mene noe annet med at det er magisk enn at det er umulig. Dummett sier ikke selv nøyaktig hva han legger i ordene «magisk» og «absurd» i denne sammenhengen. I forbindelse med personen som svarer at han ikke vet om han kan snakke spansk eller ikke, fordi han aldri har prøvd, så sier Dummett at dette svaret: «... would in no conceivable circumstances make sense» (1991, s. 94). Dette kan tyde på at han mener at det vil være umulig at noen skulle være i stand til å snakke spansk uten å vite det.

³⁷Enkelte detaljer i eksemplet er forandret.

Dersom det finnes mulige verdener der noen kunne snakke et språk uten å vite det, så ville det være tenkelige situasjoner der svaret ville gi mening.

Hvorvidt det vil være riktig å tillegg Dummett en så sterk påstand er ikke helt klart. Det virker for meg å være en for kraftig påstand å hevde at det ikke finnes noen mulig verden der noen kan snakke et språk uten å vite det. Kanskje han i denne sammenhengen forstår «conceivable» noe løsere?. Kanskje vil han begrense seg til mindre fantastiske eksempler, og at «conceivable» her er ment kun å omfatte nomologisk mulige verdener? Ettersom det ikke er helt klart hvor sterkt disse argumentene skal tolkes, så vil jeg derfor forsøke å se hva som er den mest plausible måten å forstå disse påstandene på. Dersom det skulle vise seg å være store problemer knyttet til det ene alternativet, så kan vi gå ut fra at det antagelig ikke er dette Dummett har hatt i tankene. Vi har allerede sett at lynnedslagseksemplet tyder på at det er mulig for noen å bli en kompetent språkbruker uten å lære språket i vanlig forstand. Men jeg vil likevel først se nærmere på muligheten av å forstå «magisk» som logisk umulig. Deretter vil jeg ta for meg muligheten at det kan bety noe svakere.

5.1.2 Hva betyr det at noe er «magisk»?

Spørsmålet om det er mulig at noen plutselig skulle begynne å snakke et språk de ikke har lært, relaterer seg til spørsmål jeg har behandlet tidligere i oppgaven. Jeg vil hevde at det i lys av hva jeg har behandlet hittil i oppgaven, blir problematisk å hevde at det er strengt tatt umulig at noen plutselig skulle begynne å snakke et språk de ikke har lært.

Vi kunne tenke oss at noen ville hevde at det er umulig for noen å begynne og snakke et språk de ikke har lært, fordi det er en konseptuell forutsetning for å forstå et språk at man har den nødvendige kunnskapen. Med andre ord kunne man hevde at det er logisk nødvendig å besitte kunnskap om språket for å kunne forstå det. Dette ville medføre at det er umulig å plutselig kunne et språk man ikke har lært, ettersom man da ikke ville besitte den nødvendige kunnskapen. Dersom man skal hevde at det er logisk umulig at noen skulle begynne å snakke et språk de ikke har lært, så må begrunnelsen være av konseptuell art. At språklig forståelse logisk sett forutsetter kunnskap, ville være en slik begrunnelse, det ser også ut til å være den mest sannsynlige begrunnelsen. Men denne tanken, at språklig forståelse forutsetter kunnskap i en konseptuell eller logisk forstand, er nettopp det Pettit argumenterer mot i «Why Knowledge is Unnecessary for Understanding Language» (Pettit,

2002). I behandlingen av Pettits innvendinger mot denne antagelsen ble det relativt klart at det ikke er noen slik konseptuell sammenheng mellom kunnskap og forståelse.³⁸

Innvendingen mot påstanden om at det er umulig plutselig å være i stand til å forstå og snakke et språk man ikke har lært, blir da følgende: Å benekte at det er mulig å kunne snakke et språk uten å ha lært det, forutsetter at språklig forståelse konseptuelt forutsetter kunnskap, noe vi har sett god grunn til å tvile på. Selv om noen skulle mene at Pettits moteksempler ikke klarer å vise at kunnskap ikke er konseptuelt nødvendig for forståelse, så vil man likevel måtte gå med på at det i lys av Pettits innvendinger er høyst problematisk å anta en slik sammenheng uten videre argumenter. Dersom man mener at kunnskap er konseptuelt nødvendig for forståelse, og at dette gjør det logisk umulig at noen skulle begynne å snakke et språk de ikke har lært, så har man en relativt stor bevisbyrde på seg.

Ut fra disse betraktningene virker det ikke plausibelt å si at det er logisk umulig at noen plutselig skulle begynne å snakke et språk de ikke har lært. Lynnedslagseksemplet ga oss en annen grunn til å tvile på at det er logisk umulig at noen kan komme til å forstå et språk de ikke har lært. Det virker derfor rimelig å anta at Dummett mener noe litt svakere med at noe slikt ville være magisk. Jeg går videre ut fra at vi kan si oss enige med Dummett i at det er en intuitiv forskjell mellom hvor merkelig det ville være om noen klarte å svømme første gang de kom i vannet, og at noen plutselig begynte å snakke et språk de aldri hadde lært. Vi har sett at det er grunn til å tro at det ikke er logisk umulig at noen skulle begynne å snakke et språk de ikke har lært. Hva består så forskjellen mellom disse tilfellene i? Hva er grunnen til at vi finner dette merkeligere enn at noen plutselig er i stand til å svømme? Det at det er en intuitiv forskjell mellom disse tilfellene er i seg selv ikke noe argument. Vi må derfor undersøke hvorfor tanken om at noen plutselig skulle begynne å snakke et språk han aldri har lært, slår oss som magisk. Dummett viser på dette punktet til skillet mellom å vite hva en aktivitet er og å vite hvordan man utfører aktiviteten (Dummett, 1991, s. 94; 1993, s. 95).

³⁸Pettit argumentasjon tar, som tidligere bemerket, utgangspunkt i et klassisk epistemologisk kunnskapsbegrep, der kunnskap består av sanne berettigede oppfatninger pluss det som mangler i Gettier-tilfeller. Det er altså ingen konseptuell avhengighet mellom forståelse og kunnskap i en slik forstand. Dette utelukker ikke at forståelse er konseptuelt avhengig av kunnskap, dersom «kunnskap» forstås radikalt forskjellig fra hvordan det tradisjonelt forstås innen epistemologien. Dersom kunnskapsbegrepet blir svært forskjellig fra det tradisjonelle epistemologiske er det imidlertid ikke klart at man ikke kan få kunnskap igjenom, f.eks. å bli truffet av lynet.

5.1.3 Å vite hva en aktivitet er

Vi kan peke på en viktig forskjell mellom det å svømme og det å snakke et språk, for eksempel engelsk. Man kan vite hva det er å svømme uten at man kan svømme, men man kan ikke i streng forstand vite hva det er å snakke engelsk, med mindre man kan engelsk (Dummett, 1991, s. 94; 1993, s. 95). Motsatt er det også mulig å kunne svømme uten å vite hva det er å svømme, men man kan ikke snakke et språk uten å vite at man snakker språket. Denne forskjellen legger Dummett vekt på både i «What do I Know when I Know a Language» og i «The Logical Basis of Metaphysics». La oss forsøke å gjøre dette litt klarere ved å se på et eksempel.

Vi kan tenke oss at Kåre hverken kan snakke engelsk eller svømme. Kåre vet like fullt hva det vil si å svømme, og han kan avgjøre hvorvidt andre svømmer eller ikke. Derimot kan han ikke sikkert avgjøre om noen snakker engelsk. Han har hørt folk snakke engelsk før. Eller rettere sagt, har han hørt folk snakke et språk han ikke har forstått, og deretter har han blitt fortalt at de snakket engelsk. Han kan derfor ofte gjette om noen snakker engelsk eller ikke. Han kan imidlertid ikke vite dette, slik som han kan vite om noen svømmer eller ikke. Noen kunne prøve å lure han til å tro at de snakket engelsk ved å lage lyder som ligner på engelske setninger. Kåre ville da ikke klare å skille disse bløffmakerne fra faktiske engelsktalende personer.

Denne forskjellen gjør også at Kåre kunne prøvd å svømme dersom han ble kastet i vannet, men han kan ikke prøve å snakke engelsk. Ettersom han vet hva det er å svømme så ville han også vite om han lyktes eller ikke hvis han prøvde å svømme. Men dersom han lagde lyder som hørtes ut som engelsk tale, så ville han ikke kunne avgjøre om disse lydene var meningsfulle engelske setninger eller ikke.

Når noen vet hva en aktivitet er, så gir dette opphav til to ferdigheter hos denne personen. Den første er at personen blir i stand til å avgjøre om noen bedriver aktiviteten eller ikke. Den andre er at personen blir i stand til å selv forsøke å utføre aktiviteten, dersom han er i en situasjon der det er mulig (Dummett, 1993, s. 95).

Disse betraktningene gir oss nå en mulighet til å besvare spørsmålet om hvorfor det vil være magisk om noen plutselig skulle begynne å snakke et språk de ikke har lært. Dummett sier ikke eksplisitt at det er disse betraktningene som ligger til grunnen for at dette

ville vært magisk. Men det er disse betraktningene som er grunnen til at det ville være absurd å si at man ikke vet om man kan snakke spansk fordi man ikke har prøvd.

Det ser ut til at det er på samme måte når det gjelder tilfellet der noen plutselig begynner å snakke et språk de ikke har lært. Vi kan forstå at noen klarer å svømme første gang de kommer i vannet fordi vi ser at det er mulig for dem å prøve og svømme. De kan vite hva det vil si å svømme, og dermed har de muligheten til å prøve å svømme. Gitt denne muligheten så vil det også være mulig at de lykkes. Det vil dermed altså være mulig at noen klarer å svømme første gang de kommer i vannet.³⁹ Når det gjelder det å snakke et språk så forholder det seg, som vi har sett, ganske annerledes. Dersom man ikke kan et språk, så vet man heller ikke hva det vil si å snakke språket. Man kan ikke avgjøre om andre snakker språket og man er heller ikke i stand til å prøve og snakke språket. Dette siste punktet er det avgjørende for hvorfor det ville være magisk om noen plutselig skulle begynne å snakke et språk de ikke har lært. Ettersom de ikke vet hva det vil si å snakke språket, vil de heller ikke kunne prøve å snakke det. Hvis man ikke kan prøve på noe, så kan man naturlig nok ikke lykkes med det heller. Det virker derfor helt uforståelig hvordan noen skulle kunne begynne å snakke et språk de ikke kan. Det ville med andre ord virke magisk, ettersom vi forsøker å forestille oss at noen lykkes med noe de ikke engang er i stand til å forsøke å gjøre.

5.1.4 Implikasjonene for forholdet mellom kunnskap og forståelse

Vi kan se at det er en forskjell mellom disse ferdighetene. Det er imidlertid ennå ikke klart hvordan dette skillet viser at språklig forståelse må skille seg fra svømmeferdighet ved at den første ferdigheten består i kunnskap mens den andre ikke gjør det. Selv om man ikke kan vite hva det vil si å snakke engelsk, uten å kunne snakke engelsk, så er det ikke åpenbart at dette innebærer at evnen til å snakke engelsk må bestå i kunnskap. Hvorfor skal vi tro at skillet mellom ferdigheter en kan vite hva er uten å kunne utføre dem, og ferdigheter en ikke strengt tatt vet hva er før en kan utføre dem, sammenfaller med skillet mellom ferdigheter som ikke består i kunnskap og de som gjør det?

Hvorvidt disse overveielsene er ment som et argument for at forståelse må bestå i kunnskap, eller om de kun er ment som betraktninger som skal sannsynliggjøre denne påstanden, er jeg ikke sikker på. Jeg vil her forsøke å fremstille disse betraktningene slik jeg

³⁹Det kan selvsagt være andre grunner som gjør at det ikke er mulig for noen å svømme første gangen de prøver, men de vil iallfall ha muligheten til å prøve, og i den forstand er det mulig for dem å lykkes.

har forstått dem. Min presentasjon vil være litt annerledes enn Dummetts, men jeg tror at den vil ligge nært opp til hvordan han selv tenker seg denne sammenhengen.

Vi har sett at i tilfellet med språklig forståelse, er det ikke mulig å skille det å vite hva det er å snakke språket fra det å kunne snakket språket selv. Det er altså ikke mulig å lære *hva det vil si* å snakke et språk, som for eksempel engelsk, uten selv å lære og snakke språket. Dette er en sannhet med visse modifikasjoner. For å snakke et språk må man vite hvordan man lager lydene som brukes når man snakker språket. Å vite hvordan man lager disse lydene er imidlertid ikke nødvendig for å vite hva språket er. Vi kan se bort fra spørsmål knyttet til hvordan man lager lydene i denne sammenhengen, ettersom det vi er opptatt av er meningsdimensjonen.

I tilfellet med svømming eller andre rene praktiske ferdigheter forholder det seg annerledes enn i språktilfellet. Den naturligste forklaring på denne forskjellen er at den språklige forståelsen *er* kunnskap om språket, ikke en praktisk evne man har i tillegg til denne kunnskapen. Dette vil forklare hvorfor man hverken kan ha evnen uten å ha kunnskapen, eller ha kunnskapen uten å ha evnen. Den praktiske evnen, evnen til å snakke og forstå språket, er ikke adskilt fra kunnskapen om språket. Dersom språklig forståelse betraktes som en rent praktisk evne, så virker det mystisk at det er en så nær kobling mellom det å vite hva det er å snakke et språk, og det å kunne bruke språket selv (Dummett, 1991, s. 93). Hvis ferdigheten derimot består i kunnskap, så kan vi gi en naturlig forklaring på hvorfor det er en slik nær sammenkobling. Den kunnskapen man trenger for å vite hva aktiviteten er, er den samme kunnskapen som man trenger for å utføre aktiviteten. Derfor er det ikke mulig å besitte evnen uten å vite hva aktiviteten er, eller omvendt. Det er den samme kunnskapen som ligger til grunn for begge deler.

Vi har her en tiltalende hypotese om hvorfor evnen til å snakke et språk og kunnskapen om hva språket er, henger sammen som de gjør. Spørsmålet blir da om det er plausibelt at det er den samme kunnskapen som ligger til grunn for begge deler. Vi har en viss ide om hva innholdet må være i den kunnskapen vi trenger for å kunne forstå og snakke et språk. Både Dummett og Larson og Segal ser ut til å være enige om at det man trenger å vite er en komposisjonell meningsteori (Dummett, 1993, s. 100-101; Larson og Segal, 1995, s. 10). La oss derfor gå ut fra at kunnskapen man trenger for å forstå et språk, er kunnskap

om hva ordene betyr, og hvordan disse ordene gir meningen til en setning når de kombineres. Men hva er det man må vite for å vite hva det er å snakke et språk?

For å besvare spørsmålet om hva man må vite for å vite hva et språk er, kan vi først fokusere på en av de evnene denne kunnskapen gir, evnen til å avgjøre om noen snakker et bestemt språk. Det første vi da kanskje ville tenke oss er at man må vite hvordan ordene eller setningene i språket høres ut. Dersom man velger det første av disse alternativene, at man må vite hvordan ordene høres ut, så vil ikke dette være nok. Selv om man var i stand til å kjenne igjen alle engelske ord, så ville man likevel ikke sikkert kunne avgjøre om noen snakket engelsk eller ikke. Dette kan vi tydelig se dersom vi forestiller oss at en person ytrer tilfeldige engelske ord etter hverandre slik at de tilsammen *ikke* danner en meningsfull setning. Vi kan for eksempel tenke oss at noen sier «I cake jump red». En person som vet hvordan alle engelske ord høres ut vil ikke vite at personen som ytret den ugrammatikalske rekken med ord ikke snakket engelsk.

Hva med personen som vet hvordan alle engelske setninger høres ut? En slik person vil være i stand til å skille ut den ugrammatikalske setningen, og dermed vite at den som ytret ordene ikke snakket engelsk. Her dukker det imidlertid opp andre problemer. Vi kan stille spørsmål ved hvordan det kan være mulig å besitte kunnskap om hvordan alle engelske setninger høres ut. Ettersom det er mulig å konstruere et uendelig antall engelske setninger, så virker det ikke mulig at noen kan besitte kunnskap om hvordan hver enkelt setning høres ut. Skulle personen besitte kunnskap om hver enkelt setning, ville han måtte besitte uendelig mye kunnskap. Dette virker ikke som noen holdbar løsning. Ettersom mennesker er endelige vesener med endelige hjerner, så kan de kun vite et endelig, om enn ubestemt, antall ting. Evnen til å avgjøre om en setning man hører tilhører et bestemt språk eller ikke, ser derfor ikke ut til å kunne bestå i kunnskap om hver enkelt setning.

Dersom denne evnen ikke består i kunnskap om hver setning, så må vi anta at den består i kunnskap om delene av setningen, altså ordene. Vi så imidlertid at det ikke var nok å vite hvordan hvert enkelt ord høres ut. Det man trenger i tillegg er kunnskap om hvordan enkeltordene kan kombineres til setninger. Dette ser ut til å være tilstrekkelig for å kunne avgjøre om noen snakker et bestemt språk eller ikke. Dersom man vet hvordan enkeltordene høres ut, og man vet hvordan enkeltordene kan kombineres til setninger, så vil man kunne avgjøre, for en hver setning man hører, om den er en del av språket eller ikke.

Vi har nå kommet fram til en mengde kunnskap som vil være tilstrekkelig til at en person som besitter den, sikkert kan avgjøre om noen snakker et bestemt språk eller ikke. Det vi nå har kommet fram til at vil være tilstrekkelig for dette formålet, vil imidlertid ikke være tilstrekkelig for å kunne snakke språket. For å kunne snakke språket må man også kjenne til ordenes meninger, og hvordan disse tilsammen bestemmer meningene til setningene. Men kunnskap om hva det vil si å utføre en aktivitet, gir ikke bare opphav til evnen til å avgjøre om noen bedriver aktiviteten eller ikke.

Vi har tidligere sett at Dummett poengterer at kunnskap om hva det vil si å svømme, gjør en i stand til både å avgjøre om noen svømmer, og til å forsøke å svømme selv (Dummett, 1993, s. 95)⁴⁰. Vi må derfor også spørre oss om den kunnskapen vi har kommet fram til at vil være tilstrekkelig for å avgjøre om noen snakker et språk eller ikke, også vil gjøre det mulig å forsøke å snakke språket selv. Det vil den tilsynelatende ikke være. Dette vil da også implisere at den kunnskapen vi fant ut at var tilstrekkelig for å avgjøre om noen snakker et språk eller ikke, ikke er tilstrekkelig for å vite hva det er å snakke språket.

Selv om noen vet hvordan alle engelske ord høres ut, og hvordan disse ordene kan kombineres til setninger, så vil man ikke dermed være i stand til å prøve å snakke engelsk. Man kunne ytre en grammatikalsk riktig engelsk setning, men man ville ikke ha hatt noen anelse om hva den betydde. Ettersom man ikke ville ha visst hva den betydde, så kunne man heller ikke ha brukt den til å si noe. Det å ytre setningene med en hensikt er en essensiell del av den språklige ferdigheten. Det vil heller ikke være mulig for personen vi tenker oss å forsøke å ytre en setning med en hensikt. Ettersom det eneste han vet om engelsk er hvordan ordene høres ut, og hvordan de kan settes sammen til setninger, så har han ikke noe utgangspunkt for å avgjøre hvilken mening han ville uttrykke ved å ytre en setning.

Hva er det da som mangler for en person som vet hvordan ordene høres ut og hvordan de kan kombineres til setninger? Hva mer trenger han å vite for at han skal kunne prøve å snakke språket? Det virker åpenbart at svaret vil være at han må vite hva ordene betyr, og hvordan meningen til ordene bidrar til meningen til setningen. Men dersom han vet alt dette, hva ordene betyr, hvordan de høres ut, hvordan de kombinerer til setninger, og hvordan de

⁴⁰Dummett ser ut til å mene at evnen til å prøve er en konsekvens av evnen til å vite om noen utfører handlingen eller ikke «You know what it is to swim; you can, for example, tell whether or not someone else is swimming: that is why, if you had to, you might try to swim, and you might find out that you could» (Dummett, 1993, s. 95). Det virker imidlertid som om man kan besitte kunnskap som gjør en i stand til å avgjøre om andre utfører en aktivitet uten at denne kunnskapen gjør en i stand til å forsøke og utføre aktiviteten selv. Jeg mener mitt forslag til hva man må kunne for å avgjøre om noen snakker et språk eller ikke er et slikt tilfelle.

bidrar til setningens mening, så ser det ut til at han kan en komposisjonell meningsteori. Dette var da også akkurat det samme som en kompetent språkbruker antas å vite. Dersom dette stemmer så ser det ut til at vi har funnet svaret på hvorfor det ikke er mulig å kunne et språk uten å vite hva det er, eller omvendt. Kunnskapen man trenger er i begge tilfeller kunnskap om hva ordene betyr og hvordan de kan kombineres til setninger.

Vi har nå kommet med noe som virker som en meget god forklaring på hvorfor kompetanse i et språk eller evnen til å bruke språket, sammenfaller med kunnskapen om hva det vil si å snakke språket. Selv om dette forklarer observasjonene, så kan vi ikke utelukke at observasjonene også kan forklares på andre måter. Vi er altså ikke i en posisjon der vi kan si at vi har kommet med et argument som viser at språklig forståelse må bestå i kunnskap. Snarere har vi vist at dersom språklig forståelse består i kunnskap, så vil dette forklare de observasjonene Dummett presenterte om språklig kompetanse. Det kan også tenkes at andre teorier vil kunne forklare disse observasjonene, men i utgangspunktet ser de ut til å sannsynliggjøre påstanden om at språklig forståelse består i kunnskap om språket.⁴¹ Dummett mener, som vi tidligere har sett, at dersom man ser på språklig kompetanse som en rent praktisk ferdighet, så vil man ikke kunne forklare denne sammenhengen. De foregående betraktningene kan dermed ses som en sannsynliggjøring av påstanden om at språklig forståelse består i kunnskap fremfor at det er en rent praktisk ferdighet.

Hvilke andre forklaringer kan vi så tenke oss at man kan gi på hvorfor man ikke kan vite hva et språk er, med mindre man er en kompetent bruker av det? Er det noen posisjoner som ikke ville kunne gjøre rede for denne forskjellen? Det Dummett ønsker å vise med disse betraktningene, er at språklig forståelse ikke er en rent praktisk ferdighet. Det vil derfor være naturlig å tro at en som mener at språklig kompetanse er en rent praktisk ferdighet, ikke vil kunne gjøre rede for sammenhengen mellom å vite hva et språk er, og å kunne bruke det. Med rene praktiske ferdigheter vil man kunne vite hva det er å utføre handlingen, men ikke vite hvordan man skal utføre den. Man trenger altså ferdigheten i tillegg til at man vet hva handlingen, eller aktiviteten, er. Slik virker det iallfall.

På den andre siden vil ikke en som mener at språklig kompetanse er en rent praktisk ferdighet kunne hevde at tilfellet vi her har å gjøre med, altså språklig forståelse, er et

⁴¹ Det er imidlertid ennå en del spørsmål knyttet til hvordan vi skal forstå «kunnskap» i denne sammenhengen. Blant annet gjenstår spørsmålet om hvorvidt vi skal forstå kunnskapen det her er snakk om som å forutsette berettigelse. Disse spørsmålene kommer jeg nærmere inn på i del 5.2.2

spesialtilfelle? Og at i dette tilfellet er det faktisk ikke mulig å skille ferdigheten fra det å vite hva aktiviteten er? En slik påstand vil selvsagt kreve en forklaring på hvorfor det er slik i nettopp dette tilfellet, og ikke ellers. Er det mulig å begrunne dette på noen måte? Den mest nærliggende forklaringen på hvorfor evnen til å forsøke å snakke et språk, og evnen til å vite når andre snakker dette språket, ikke kan skilles fra evnen til å snakke språket selv, vil være at disse evnene er avhengige av evnen til å forstå. Det virker relativt klart at det er noe slikt som er tilfellet når det kommer til å avgjøre om noen snakker et bestemt språk eller ikke. Jeg vil ikke kunne gå nærmere inn på dette i denne oppgaven, men jeg kan forsøke å gi et bilde av hvordan man kan besvare dette spørsmålet.

Vi kan tenke oss at Lise skal forsøke å avgjøre om noen snakker engelsk eller ikke. La oss anta at disse menneskene også faktisk snakker engelsk. Hva må hun gjøre for å avgjøre dette? Hun må først høre på hva disse personene sier. Dersom hun ikke kan engelsk selv vil hun bare høre at de lager lyder. Kanskje hun vil synes lydene høres ut som slike lyder som engelsktalende personer pleier å lage, men hun kan ikke være sikker. Hva vil gjøre Lise sikker i sin dom om at de snakker engelsk? Hvis hun forsto hva de sa, med andre ord om hun hadde evnen til å forstå engelsk, og dersom hun brukte denne evnen til å fortolke det de sa, da ville hun visst at de snakket engelsk. Når vi beskriver situasjonen slik så kan vi se at evnen til å forstå språk ikke kan skilles fra evnen til å vite om noen snakker et språk.⁴²

5.2 Språkbruk er en rasjonell aktivitet

Vi har allerede sett på det Dummetts argumentet for at språklig forståelse må bestå i kunnskap som tar utgangspunkt i at språkbruk er en rasjonell aktivitet i del 2. Hovedtanken i dette argumentet er at dersom vi skal kunne se det som rasjonelt at noen ytrer en setning, må vi anta at personen hadde en hensikt med å ytre setningen. For at personen skal kunne ha noen hensikt med å ytre setningen, så må han vite hva den betyr. Hadde han ikke visst hva den betydde, ville han ikke hatt noen grunn til å ytre nettopp den setningen han ytret.

⁴²Vi har tidligere vært såvidt innom Frickers syn på hva som skal til for at noen forstår en setning. I del 3.4.1 så vi at hun la vekt på at en person som forstår et språk har kvasiperseptuelle opplevelser av meningene til setningene hun hører. Ut fra et slik perspektiv ville vi kunne forklare hvorfor det ikke er mulig å avgjøre om noen snakker et språk uten selv å kunne snakke. Måten man avgjør om noen snakker et språk på, er at man bruker sin evne til å forstå språket. Ved å bruke denne evnen så vil man få en kvasiperseptuell opplevelse av hva som ble sagt. Dersom man ikke har evnen til å snakke vil man heller ikke få disse opplevelsene av hva som ble sagt. Derfor vil man heller ikke vite om de snakket språket eller ikke.

Now we can estimate someone's purpose, motive, or intention only against the background of what we presume him to know. Only by assuming him to understand, or occasionally, to misunderstand the words he uses can we give any substance to attributing to him one or another intention in using them: if someone has no idea what he is doing, he can have no purpose in doing it rather than something else. (Dummett, 1991, s. 92)

Når vi forholder oss til språkbrukere forutsetter vi at de er rasjonelle, og at de vil noe med å si det de sier. En teori om språklig forståelse må gjenspeile dette. «Any adequate philosophical account of language must describe it as a rational activity on part of creatures to whom can be ascribed *intention* and *purpose*.» (Dummett, 1993, s. 104). At en språkbruker har en intensjon med å si det han sier, forutsetter så igjen at han er klar over hva det er han sier. En teori om språklig forståelse må forsøke å gjøre det klart hva det er språkbrukeren vet som gjør han til en kompetent språkbruker.

Dette er i korte trekk Dummetts argument for at språklig forståelse må bestå i kunnskap slik jeg presenterte det i del 2. I løpet av oppgaven har det imidlertid vist seg at det ikke er klart i hvilken forstand man må vite hva det er man sier. Er det slik at man må ha sanne berettigede oppfatninger om hva det er man sier? Når jeg presenterte dette argumentet i del 2 så baserte jeg meg i stor grad på hvordan Dummett presenterer dette argumentet i «What do I Know when I Know a Language». I denne omgang vil jeg i stedet fokusere på hvordan han behandler dette spørsmålet i «The Logical Basis of Metaphysics». Diskusjonen her er mer inngående, og vil forhåpentligvis kunne hjelpe oss å svare på hvilke konsekvenser som følger av kravet om å se på språkbruk som en rasjonell aktivitet. Dummett ser ut til å gi et litt annet svar på hva som må til for at vi skal kunne se en språkbruker som en rasjonell aktør her enn han gir i «What do I Know when I Know a Language».

La oss starte med å se litt nærmere på de kravene Dummett stiller til en teori om språklig forståelse, og hva som følger av disse kravene. Språkbruken må ses på som en rasjonell aktivitet. Dette innebærer at en språkbruker må fremstilles som å ha grunner for å si det han sier. Språkbruken må forstås ut fra perspektivet at han har intensjoner som ligger til grunn for at han sier det han sier. Dette ser ut til å være det som ligger i at språkbruk må fremstilles som en rasjonell aktivitet. Men det er ikke opplagt at dette kravet vil gi konklusjonen at språkbrukere må vite hva ordene de bruker betyr. Vi kan peke på to grunner til dette.

For det første er det ikke klart hvordan vi bør forstå ordet «å vite» i denne sammenhengen. Det er for eksempel ikke klart at språkbrukerne trenger kunnskap, i forstanden sanne berettigede oppfatninger, om hva ordene betyr. Det ser ut til at språkbrukere vil kunne fremstilles som rasjonelle aktører også hvis de kjente til meningen til ordene i en noe løsere forstand.

For det andre følger det ikke av kravet om at språkbruk må fremstilles som en rasjonell aktivitet, at en språkbruker må kjenne til meningen til *ordene*. Dersom noen ikke visste hva ordene betydde, men likevel ytret setninger med den betydningen de ønsket å formidle, så virker det som om vi kunne betrakte deres bruk av språket som en rasjonell aktivitet. Det er altså ikke opplagt at språkbrukere trenger kunnskap *om* språket de bruker, det er ikke opplagt at de trenger meta-lingvistisk kunnskap.

Slik ser det iallfall ut. Men før vi kan konkludere med noe angående dette, så må vi undersøke begge disse punktene nærmere. La oss se på det første punktet først. I hvilken forstand av ordet «kunnskap» må man ha kunnskap om hva ordene eller setningene man bruker betyr?

5.2.1 Er kunnskap om ordenes betydning en forutsetning for å være rasjonell?

Når vi behandlet argumentet som tar utgangspunkt i at språklig forståelse er en rasjonell aktivitet i del 2, så konkluderte vi med at man måtte ha kunnskap om hva ordene betydde. Denne kunnskapen var imidlertid ikke eksplisitt kunnskap, men implisitt. I del 3 så vi at Pettit mener at språklig forståelse ikke forutsetter at man har kunnskap. Men når Pettit diskuterte dette tok han utgangspunkt i en forståelse av kunnskap som sanne berettigede oppfatninger, pluss det som mangler i Gettier-tilfeller. Et spørsmål som har dukket opp, og som vi ennå ikke har klart å besvare, er nøyaktig hva Dummett mener med at språklig forståelse består i kunnskap. Vi må derfor nå se grundigere på hva det er som skal gjøre det nødvendig å tilskrive språkbrukerne kunnskap om hva ordene betyr. Dummett innleder diskusjonen av forholdet mellom kunnskap og forståelse på følgende måte:

We have left two questions incompletely resolved. The mastery of a language (knowledge of that language) and the understanding of a word (knowing what it means) are closely akin to knowledge, which is why they are often expressed colloquially by means of the verb 'to know'. ... But are they instances of knowledge in the strict sense? (Dummett, 1991, s. 93)

Dette problemet kjenner vi igjen fra del 2 da vi tok for oss «What do I Know when I Know a Language». Da var spørsmålet om vi skulle ta tilskrivelsen av kunnskap alvorlig når vi sier at noen kan et språk (Dummett, 1993, s. 94). Vi kom fram til at Dummett konkluderte med at vi skulle ta tilskrivelsen alvorlig, men at kunnskapen var implisitt. I «The Logical Basis of Metaphysics» nyanserer han dette bildet. Han sier nå at det ikke finnes noe svar på hva slags kunnskap vi her har med å gjøre, fordi denne kunnskapen ikke er av *en* type (Dummett, 1991, s. 95). Begrepet implisitt kunnskap kan heller ikke strekkes til å omfatte all kunnskapen vi har om språket vårt (Dummett, 1991, s. 95).

Det kan dermed se ut til at språklig forståelse består i en kombinasjon av implisitt og eksplisitt kunnskap. Dummett diskuterer så det å være oppmerksom på noe, eller bevisst noe «awareness». Dummett peker på at det er oppmerksomhet som ligger til grunn for motivasjon (Dummett, 1991, s. 97). Det kan derfor se ut til at for å finne ut hva som skal til for at en handling skal kunne fremstilles som rasjonell, så må vi fokusere på hva personen er seg bevisst.

What makes it possible to treat a speaker as having a point is that he was aware, when he made it, of what it meant. The fact that he could, if challenged, give a definition of some word he used has, by itself, no bearing on the intentional character of his use of it: what matters is that, when he used it, he was aware of its meaning. (Dummett, 1991, s. 97)

For at vi skal kunne bruke hva en aktør vet, til å fremstille det han gjør som rasjonelt, så må aktøren være bevisst det han vet.

Tenk deg for eksempel at du har fått en ny inngangsdør til leiligheten din. Den gamle døren svingte innover, men i følge nye brannforskrifter må dørene svinge utover. Du kjenner til denne forskriften, og du vet derfor at den nye døra svinger utover. Det at du vet dette vil imidlertid ikke hindre deg i å dra i døra når du skal ut, med mindre du er deg bevisst denne kunnskapen.⁴³ Dette kan vi så bruke til å illustrere hva det vil si å vite hva et ord betyr.

⁴³Eksemplet er basert på Dummetts lysbryter-eksempel (Dummett, 1991, s. 97-98)

Dummett sier at det å vite hva et ord betyr ligner på det å vite hvilken vei døren svinger før du forandret hvilken vei den svinger (Dummett, 1991, s. 98). Vi har her altså å gjøre med en slags bekjentskap med, eller fortrolighet med, noe. Dummett sier også at det å vite hva et ord betyr minner om det å kjenne en person, å vite hvem noen er og hvordan de ser ut (Dummett, 1991, s. 98). Når du kan et språk vil du være fortrolig med ordene i språket og hvordan disse ordene bidrar til meningen til setninger. Du trenger ikke å være bevisst noen definisjon av ordene, men du vil være trygg på at du kan forklare hva ordene betyr dersom du blir spurt. Fortroligheten din med et ord består ikke bare i at du vil kunne forklare hva et ord betyr, du er også i stand til å bruke ordet til å si ting (Dummett, 1991, s. 99).

Dette gir oss et ganske annet bilde av hva som ligger i å vite hva et ord betyr. Samtidig virker det som om det bildet vi nå har fått tegnet opp, henger godt sammen med kravet om å fremstille språkbruk som en rasjonell aktivitet. De betraktningene vi nå har gjort gjør det klart at det ikke er tilstrekkelig å vite hva et ord betyr. I tillegg til å vite hva det betyr må man også være fortrolig med ordet, man må føle seg sikker på at man forstår det. Selv om vi nå har slått fast at det ikke er tilstrekkelig å vite hva ordene betyr, så har vi ikke dermed slått fast at det ikke tross alt er nødvendig å vite hva ordene betyr. Dummett holder fortsatt fast ved tanken om at språklig forståelse består i faktisk kunnskap (Dummett, 1991, s. 102). Det ser derimot ikke ut til at vi har funnet noen grunn til å tro at han mener at språklig forståelse består i kunnskap i klassisk forstand.

5.2.2 Dummetts kunnskapsbegrep

Ettersom Dummett aldri skriver hva han legger i kunnskapsbegrepet, blir det vanskelig å vurdere hvorvidt han lykkes med å vise at forståelse består i kunnskap.⁴⁴ Selv om han ikke direkte sier hva han legger i det, kan vi likevel danne oss et bilde av hva han har i tankene ved å se på de forskjellige betraktningene han gjør seg.

Først så vi at Dummett skilte mellom ferdigheter man kan ha uten å vite det på den ene siden, og språklig forståelse på den andre. Språklig forståelse sies å bestå i kunnskap ettersom det er en ferdighet som vi er bevisst hvordan vi utfører. Vi besitter en mengde kunnskap som vi benytter når vi forstår språket, denne kunnskapen er også den kunnskapen som gjør at vi vet hva det er å snakke språket.

⁴⁴I de verkene jeg har tatt for meg tar han ikke dette spørsmålet opp direkte. Så vidt jeg vet gjør han det heller ikke andre steder, men dette kan jeg selvsagt ikke være helt sikker på.

Videre er språkbruk en rasjonell aktivitet. For at den skal kunne ses som det, for at vi skal kunne se det som en rasjonell handling at en aktør ytrer en bestemt setning, så må vi anta at denne personen vet noe om setningen han ytrer. Dette trenger ikke nødvendigvis å bety at han må ha sanne berettigede oppfatninger om den, men at han må være klar over hva den betyr. Kravet om at språkbruk må fremstilles som en rasjonell aktivitet, medfører at språkbrukeren må være bevisst hva det er han sier. Skal det være en rasjonell handling å ytre en setning heller enn en annen, så må han være bevisst hva setningene betyr.

En av de vesentlige trekkene ved kunnskap i denne sammenhengen ser ut til å være at det er informasjon som er tilgjengelig for oss når vi trenger den. Vi har også bemerket at Dummett sier at ikke all denne kunnskapen er av samme type. Når Dummett hevder dette, så refererer han til hvordan vi har tilgang til innholdet i kunnskapen (Dummett, 1991, s. 102). Noe av kunnskapen er eksplisitt, noe er implisitt og noe består i praktiske evner til å følge regler (Dummett, 1991, s. 102-103).

Ut fra dette kan vi få en viss ide om hva Dummett legger i ordet «kunnskap» i denne sammenhengen. Kunnskap ser ut til å være informasjon som personen besitter, og som han har tilgang til, som han kan gjøre bruk av. I hvilken grad man har tilgang til denne informasjonen varierer, noe av den er eksplisitt tilgjengelig, mens noe er implisitt og ikke direkte tilgjengelig. Den kunnskapen som en persons språklige forståelse består i, er i stor grad uorganisert og implisitt (Dummett, 1991, s. 104). Når vi sier at en språkbruker kan en meningsteori, så vil meningsteorien være en systematisering av denne uorganiserte kunnskapen som språkbrukeren besitter (Dummett, 1991, s. 104). Vi kan se at Dummett bruker kunnskapsbegrepet på en måte som skiller seg både fra hvordan Pettit bruker det og fra hvordan Larson og Segal bruker det. Implisitt kunnskap i Dummetts forstand ser ikke ut til å forutsette berettigelse. På dette punktet ser vi en likhet med Larson og Segal sitt begrep om tacit kunnskap, og en forskjell fra Pettit sitt kunnskapsbegrep. På den andre side vil implisitt kunnskap o følge Dummett potensielt være tilgjengelig for bevisstheten, og bør dermed regnes som å være på det personlige nivået. Her er Dummetts begrep i tråd med hvordan Pettit behandler kunnskap, men det skiller seg fra hvordan Larson Segal ser på det.

Vi har nå en forståelse av hvordan Dummett bruker kunnskapsbegrepet, og hvordan dette skiller seg fra hvordan både Pettit og Larson og Segal bruker det. Dersom vi nå legger denne forståelsen til grunn, så kan vi fortsette å vurdere Dummetts posisjon i forhold til

Pettits kritikk av det epistemiske språksynet. Vi har sett at Dummett mener at man har kunnskap, i hans forstand av dette begrepet, om språket. Det er så i kraft av denne kunnskapen at man kan språket.

Vi har kommet fram til at det ikke er noen grunn til å tro at Dummett mener at kunnskap, i denne forstanden, forutsetter berettigelse. Det er heller ikke klart at Dummett forplikter seg til at man trenger oppfatninger om hva ordene betyr. Dersom dette stemmer så ser det ut til at Dummett ikke trenger å forholde seg direkte til Pettits kritikk. Hvordan forholder hans syn seg så i forhold til synet til Larson og Segal? Dummett hevder som sagt at vi har tilgang til kunnskapen som vår språklige forståelse består i. Videre er det nødvendig at vi har tilgang til denne kunnskapen. Dersom vi ikke hadde tilgang til kunnskapen, så ville den ikke hjulpet oss med å fremstille språkbruk som en rasjonell aktivitet. Dummett sin forklaring befinner seg her på det personlige nivået, han har til hensikt å forklare språkbruk som en rasjonell aktivitet. Skillet mellom Dummett, på den ene siden, og Larson og Segal på den andre, er dermed betraktelig. Selv om begge teoriene har til hensikt å forklare hva språklig forståelse består i, så ser de nå ut til at fenomenene de forklarer er på forskjellige nivå. Dummett sin forklaring er på det personlig nivået, mens Larson og Segal beskriver de subpersonlige mekanismene som ligger til grunn for forståelsen på det personlige nivået.

5.2.3 Er man bevisst hvilke setninger man ytrer?

La oss nå vende tilbake til spørsmålet om hvorvidt man er bevisst hvilke setninger man ytrer. Når man snakker ytrer man setninger, og dette er i følge Dummett en bevisst prosess. For å se dette kan vi forsøke å forestille oss et tilfelle der noen ikke er bevisst hvilke setninger de ytrer. Dummett ser på et slikt eksempel i «The Logical Basis of Metaphysics». Han forestiller seg her en person som ikke er bevisst hvilke setninger eller ord han bruker når han snakker (Dummett, 1991, s. 90). Bortsett fra dette er denne personens språkbruk som alle andres. For å vise hvor merkelig dette vil være, så kan vi tenke oss at det ikke engang er mulig for denne personen å få innsikt i hvilke ord han ytrer, og at han ikke har noen meta-lingvistisk kunnskap. På samme måte som vi ikke har innsikt i hvilke lydfrekvenser vi lager når vi snakker, så har denne personen ingen innsikt i hvilke ord han ytrer.

En slik persons bruk av språket ville likevel kunne karakteriseres som en rasjonell aktivitet (Dummett, 1991, s. 90). Vi kan for eksempel spørre hvorfor han spurte hvor mye

klokka var, hvorpå det ville være naturlig å svare at det var fordi han ikke visste hvor mye den var, og at han ønsket å finne det ut. Ettersom dette spørsmålet handler om hvorfor han ytret noe med en bestemt mening vil dette være et legitimt spørsmål (Dummett, 1991, s. 92).

Det vil imidlertid være et aspekt ved denne personens språkbruk som vi ikke ville kunne betegne som en rasjonell handling, hans valg av ord. Det vil ikke være legitimt å spørre hvorfor han, når han spurte hvor mye klokka var, brukte en bestemt setning eller et bestemt ord. Han har ikke valgt å bruke denne setningen, han er ikke engang klar over at han brukte akkurat den setningen. Ettersom han ikke har valgt å bruke setningen så er dette heller ikke noe han står rasjonelt til ansvar for. Det denne personen rasjonelt gjør er å ytre noe med en bestemt mening, men han velger ikke hvordan han gjør dette. Ettersom han ikke besitter noen meta-lingvistisk kunnskap, så vil han ikke ha noe grunnlag for å velge et ord framfor et annet. Vi kan tenke oss at han bare sier det han tenker uten å vite hvordan han gjør dette. Spørsmål som retter seg mot hvorfor han ordla seg på en bestemt måte, vil vi derfor ikke kunne svare på ut fra hans intensjoner. Kanskje kan man likevel gi et slags svar på disse spørsmålene. Disse svarene må da imidlertid bli av en ganske annen karakter, spørsmålet kan ikke forklares ut fra tanken om at han er en rasjonell aktør.⁴⁵

Dummett sier i forbindelse med dette eksemplet at i visse tilfeller kan vår bruk av språket ligne på dette. Dersom vi er i en stresset situasjon kan vi for eksempel rope ut en advarsel uten å vite hvilke ord vi brukte (Dummett, 1991, s. 90). Det er imidlertid ikke slik vi vanligvis forholder oss til det vi sier, hevder Dummett (1991, s. 90). Om det eksemplet vi nå har tatt for oss sier han: «Such a fantasy is barely intelligible; any adequate description of our use of language must make it clear that it is not so for us.» (Dummett, 1991, s. 90).

Dummett utelukker altså ikke at det ville være mulig at det var slik vår bruk av språket var, selv om han mener at vi vanskelig kan forestille oss det. Selv om dette er en mulighet, så er det i følge Dummett ikke slik vår forståelse av språket faktisk er. I vanlige tilfeller er vi ikke bare klare over hvilken mening vi formidler, men vi er også klare over hvilke ord vi bruker for å formidle denne meningen. Det virker opplagt at Dummett har rett i at vanlige språkbrukere i det minste har en viss kjennskap til hva ordene de benytter betyr. Selv om de ikke er i stand til å definere alle ordene de bruker, så har de i motsetning til personen i eksemplet, en viss kjennskap til hva ordene betyr.

⁴⁵Vi kan tenke oss at det vil finnes en subpersonlig forklaring på hvorfor han ytret den setningen han gjorde. En slik forklaring vil imidlertid ikke ta utgangspunkt i personen som en rasjonell aktør, og er dermed ikke av den typen vi ønsker.

Gitt at vi gir Dummett rett i at normale språkbrukere kjenner til meningen til ordene de bruker. I hvilken grad gjør de så bruk av denne kunnskapen når de snakker? For å undersøke dette spørsmålet vil jeg trekke inn Jennifer Hornsbys artikkel «Semantic Knowledge and Practical Knowledge» (2005). Det er en ting å hevde at normale språkbrukere har kjennskap til hva ordene de bruker betyr. Dette er noe som det virker ganske åpenbart at språkbrukere har, iallfall i all hovedsak. Det er imidlertid noe annet å hevde at denne kunnskapen er noe språkbrukerne gjør bruk av når de snakker.

5.3 Hornsby - Hva er det man intensjonelt gjør når man snakker?

Når vi snakker et språk vi kan, så utfører vi handlinger, talehandlinger. Hornsby gjør et skille, som vi bør merke oss, mellom det å gjøre noe direkte på den ene siden, og det å gjøre noe via noe annet på den andre siden (Hornsby, 2005). Når man for eksempel åpner en dør, så er dette noe man gjør via å gjøre noe annet. Man vet at for å åpne døren, så må man trykke ned håndtaket og trekke døren mot seg, og det er dette man så gjør når man åpner døren. En person som vet hvordan man åpner denne døren kan en prosedyre for hvordan døren åpnes, han vet om en måte å åpne denne døren på. Hornsby kaller dette for «procedural knowledge»:

A person draws on knowledge how to do something when, for instance, she takes a bus. Perhaps she has a reason to get to Trafalgar Square. In knowing the route of the 24 bus, she may know how to get there. Such knowledge may be thought of as *procedural*. Expressions of procedural knowledge can take the form: *One can ϕ by ψ -ing*. (Hornsby, 2005, s. 113)

Dette betyr ikke at han nødvendigvis tenker gjennom stegene i denne prosedyren eksplisitt mens han åpner døren, eller som i Hornsbys tilfelle tar bussen. Men det er like fullt kunnskap han benytter seg av når han åpner døren.

Som Hornsby så bemerker, kan det imidlertid ikke være slik at alt vi gjør gjøres via noe annet, da ville man aldri få gjort noe som helst (Hornsby, 2005, s. 114). Det må altså være noen ting vi gjør direkte.

Thus some things – at the end of these 'by'-chains, as it were – must be done without possession of knowledge of procedures. These are things the agent does 'directly'. They are basic things, in one sense of that action-theoretic notion. They are things which we are inclined to say the agent is *able to simply do*. (Hornsby, 2005, s. 114)

Når man åpner døren så trykker man håndtaket ned og trekker døren mot seg. Begge disse handlingene kan man si at er noe en person er i stand til å gjøre direkte. En person som vet hvordan man skal presse dørhåndtaket ned, vet ikke om en bestemt måte som han kan gjøre dette på. Å trykke ned håndtaket er noe han er i stand til å gjøre direkte. Dette er ikke ment å utelukke at man kan vite om eller finne på forskjellige måter å utføre denne handlingen på.⁴⁶ Poenget er heller at når man til vanlig utfører denne aktiviteten, så gjør man det ikke via å gjøre noe annet. Med dette som bakgrunn definerer Hornsby praktisk kunnskap på følgende måte: «Someone whose knowledge how to ϕ is practical is able to simply ϕ (at least as long as it is actually possible for her to ϕ).» (Hornsby, 2005, s. 115).

Vi har sett at Dummett mener at språkbrukere vanligvis er klar over hvilke setninger de bruker, og at de velger å bruke disse setningene. Vi kan nå relatere dette til det å gjøre noe direkte eller å gjøre noe via noe annet. Dersom man velger hvilke setninger man skal bruke når man vil formidle noe, så vil det å formidle noe være noe man gjør via noe annet. På dette bildet vil det å ytre en bestemt setning derimot være noe man gjør direkte. En person vet at man kan si at epler er gode ved å ytre setningen «epler er gode». Dersom denne personen så ønsker å si at epler er gode, så kan han gjøre dette ved å ytre setningen «epler er gode». Han vil da direkte ha ytret denne setningen, og via å ytre den vil han ha sagt at epler er gode.

Hva er så alternativet til dette synet? Alternativet er at personen er i stand til direkte å si at epler er gode. Personen velger da ikke en setning som han vet betyr at epler er gode, han velger ikke en måte han kan si at epler er gode på. En kompetent språkbruker er derimot i stand til å si det han tenker direkte. Her vil man kanskje protestere å si at det ikke er mulig å si at epler er gode, uten å gjøre det ved hjelp av en setning. I en forstand er dette også riktig, en person som sier at epler er gode direkte, vil også ha ytret en setning. Men det å ytre denne spesifikke setningen er ikke noe han som aktør har valgt å gjøre. Hornsby illustrerer dette med et eksempel der en person pumper vann på en vannpumpe (Hornsby, 2005, s. 119). Man kan si at det ikke er mulig å pumpe vann på en pumpe, uten at man pumper på håndtaket i en

⁴⁶En oppfinnsom person vil alltid kunne tenke ut nye måter å utføre en handling på, selv om denne handlingen er noe personen kan gjøre direkte. Hornsby nevner det å gå som et eksempel på noe en voksen person typisk sett er i stand til å gjøre direkte (2005, s. 115). Selv om Hornsby hevder at dette er noe man kan gjøre direkte så vil ikke det utelukke at man kan komme på nye måter man kan utføre denne aktiviteten på. Det betyr bare at man ikke må kjenne til noen bestemt måte å gå på for å være i stand til å gå.

eller annen rytme.⁴⁷ Dette innebærer imidlertid ikke at man må velge en rytme som man skal pumpe i. På samme måte kan man si at man selvsagt må bruke en setning dersom man skal si at epler er gode, dette innebærer imidlertid ikke at man må velge hvilken setning man skal ytre. Dette er de to posisjonene i korte trekk. La oss se litt nærmere på denne muligheten, at språkbrukere direkte sier det de mener.

Jennifer Hornsby (2005) hevder at språkbrukere er i stand til å direkte si det de mener. Det første hun bemerker, er at det er slik det virker for språkbrukere (Hornsby, 2005, s. 112). Det er altså ikke slik at vi vanligvis er klar over at vi velger hvilke setninger vi ytrer, snarere virker det for oss som om vi sier det vi tenker. «... it seems that when you speak you directly produce meaningful things; it seems (as I shall put it) that you directly *voice your thoughts*.» (Hornsby, 2005, s. 112). Vi bør merke oss at dette i første omgang kun er en påstand om hvordan det virker som det forholder seg når vi snakker. Selv om det virker for oss som om vi direkte sier det vi mener, så kan det hende at vi tross alt benytter oss av kunnskap om ord og setninger, men at vi benytter denne kunnskapen ubevisst.

Selv om det virker for vanlige språkbrukere som om de er i stand til å si det de tenker direkte, så innebærer ikke dette at det nødvendigvis er tilfellet. La oss undersøke dette spørsmålet. Er språkbrukere i stand til å si det de tenker direkte? Vi kan begynne å svare på dette spørsmålet ved å se på hvordan det ville være om Hornsby har rett, og at språkbrukere faktisk sier det de tenker direkte. Som vi har sett så ser Dummett på tilfeller, der vi ikke er klare over hvilken setning vi har ytret, som unntakstilfeller. Vanligvis vil vi være klare over hvilke setninger vi ytrer og hva de betyr. Hvordan henger denne observasjonen sammen med tanken om at språkbrukere sier det de tenker direkte? Gitt at observasjonen om at vi vanligvis er klar over hvilke setninger vi ytrer, er riktig. Hvordan kan vi forklare dette hvis språkbrukere ikke bevisst velger hvilke setninger de ytrer?

For å besvare dette spørsmålet vil det være hensiktsmessig å se på skillet Hornsby drar mellom ting man må observere for å kunne vite, og ting man kan vite uten observasjon. Den måten vi vanligvis kommer til å vite ting på er ved å observere det fakta man kommer til å vite. Men visse ting kan vi vite uten at vi trenger å observere det. Hornsby hevder at en agent som utfører en intensjonell aktivitet, kan vite at hun utfører denne aktiviteten uten at hun må observere at hun gjør det (Hornsby, 2005, s. 121). Dette kaller hun

⁴⁷Dette krever kanskje at vi forstår hva det vil si at noe er en rytme ganske vidt.

«agents'knowledge» (Hornsby, 2005, s. 121), og jeg vil kalle det «agentkunnskap». Dersom en person åpner en dør, og dersom dette var noe denne personen intensjonelt gjorde, så vil hun være i en posisjon til å vite at det er dette hun gjør. At hun er i en posisjon til å vite dette, er ikke avhengig av at hun observerer at hun gjøre det. Det vil, som Hornsby sier, ikke være noen tilfeldighet at han vet at hun åpner døren (Hornsby, 2005, s. 121).

Hva skal vi så si om en persons kunnskap om hvilke setninger hun ytrer? Dersom vi skal forfølge Hornsbys tankegang, så vil vi måtte si at man sier det man tenker, og at ved å lytte til hva man sier, så får man vite hvilken setning man ytret. Grunnen til at man vet hvilken setning man har ytret, vil da være at man hører hva man sier. Denne kunnskapen vil da være kunnskap man har via observasjon. Noen vil kanskje synes det høres merkelig ut at det kun er ved observasjon at man kommer til å vite hvilke setning man har ytret. Ikke bare virker det merkelig, man kan tenke seg tilfeller der dette rett og slett ikke stemmer. At det kan forekomme tilfeller der man kan vite hvilken setning man har ytret uten at dette er basert på observasjon, er noe Hornsby vil gå med på. Ettersom de fleste kompetente språkbrukere kan en del om språk, de har en del meta-lingvistisk kunnskap, så kan de også bestemme seg for å ytre en bestemt setning. Dersom noen gjør dette, så vil de være i en posisjon til å kunne vite hvilken setning de ytret, uten å måtte observere hvilken setning de ytrer. De vil kunne ha agentkunnskap om hvilken setning de ytret, fordi det å ytre denne setningen, *i dette* tilfellet, var noe de gjorde direkte. Det at vi kan gjøre dette betyr imidlertid ikke at det er slik vi vanligvis snakker. Dersom slike eksempler skal fungere som et moteksempel, så må man vise at det er slik vi i de fleste eller mest sentrale tilfellene faktisk snakker.

Dersom vår kunnskap om hvilke setninger vi har ytret er basert på observasjon, så kan dette kanskje hjelpe oss å forklare unntakstilfellene, hvorfor vi ikke alltid vet hvilke setninger vi ytrer. I tilfeller der oppmerksomheten vår er oppslukt av noe annet enn hva vi selv sier, så vil vi kanskje ikke få med oss nøyaktig hvilken setning vi bruker. Dummett nevner som et eksempel at man kan rope en advarsel uten å vite nøyaktig hvilke ord man brukte (Dummett, 1991, s. 90). Dersom vi må observere hvilke ord vi bruker for at vi skal kunne vite hvilke ord vi bruker, så virker det ganske naturlig at vi i en stresset situasjon ikke skulle registrere dette. Derimot vil vi, igjen i normale tilfeller, alltid være i en posisjon til å

vite hvilken mening vi har ytret.⁴⁸ Ettersom det vi intensjonelt gjør, er å ytre en bestemt mening, så er dette også noe vi kan vite at vi gjør uten at vi trenger å observere det.

Vi har nå sett hva som ligger i tanken om at språkbrukere er i stand til å si det de mener direkte, og at det virker som om det er slik vi snakker. La oss nå forsøke å avgjøre om dette forholder seg slik som det virker, om språkbrukere faktisk sier det de mener direkte. Vi kan starte med å bemerke at når man snakker, så kan man vite hvilken mening man har uttrykt uten å måtte høre seg selv snakke. Vi bemerket tidligere at dersom man direkte sier det man tenker, så vil man ikke i et slikt tilfelle kunne ha agentkunnskap om hvilke setning man ytrer. Hornsby mener at vi heller ikke har det (Hornsby, 2005, s. 122). Dersom man blir fortalt hvilken setning man har ytret, så ser det ikke ut til at man dermed blir klar over noe man allerede var i en posisjon til å vite uten observasjon. Dersom dette er riktig kan vi sette opp følgende argument.

En person har ikke agentkunnskap om hvilken setning hun har ytret, hun må høre seg selv snakke for å vite hvilken setning hun har ytret. Når en person gjør noe intensjonelt, så vil denne personen ha agentkunnskap om hva hun gjør. Fra dette kan vi konkludere med at det å ytre setninger ikke er noe personen intensjonelt gjør. Dersom det var det så ville personen også vært i en posisjon til å vite hvilken setning hun ytret uten å høre seg selv snakke, hun ville hatt agentkunnskap om hvilken setning hun ytret. Dermed ser det ut til at det personen gjør direkte, er å si det hun tenker.

Jeg vil ikke gå nærmere inn på konkrete innvendinger mot dette synet i denne oppgaven, men vil peke på noen mulige innvendinger. Slik jeg ser det, vil man kunne komme med tre hovedtyper av innvendinger mot argumentet jeg presenterte. Den første muligheten er å hevde at man faktisk har agentkunnskap om hvilke setninger man ytrer. En annen mulighet er å benekte at man har agentkunnskap om hvilken mening man har uttrykt. En tredje mulighet vil være å benekte at det er noen klar kobling mellom hvordan man kan tilegne seg kunnskapen, altså om man har agentkunnskap eller om kunnskapen er basert på observasjon, og hva det er man intensjonelt gjør.

⁴⁸Dette betyr ikke at vi alltid vil vite det. Noen ganger gjør vi feil, vi sier noe annet enn det vi hadde til hensikt å si. For eksempel kan det hende at vi refererte til en annen person når vi sa «han» enn det vi hadde til hensikt å gjøre. I slike tilfeller er det opplagt at det har skjedd en feil, og vi har ikke lyktes med å gjøre det vi intenderte å gjøre. Det er altså kun i tilfeller der vi sier det vi intenderte å si at vi kan vite hva vi har sagt uten å observere det.

Når det gjelder de to første innvendingene så bør man merke seg at det ikke vil være nok å komme med enkelte moteksempler av disse typene for å motbevise Hornsbys teori. Jeg nevnte dette såvidt tidligere. Grunnen til at det ikke vil være tilstrekkelig å komme opp med et eksempel der man har agentkunnskap om hvilken setning man ytret, eller der man ikke har agentkunnskap om hvilken mening man uttrykte, er at Hornsby ikke hevder at man alltid sier det man tenker direkte. I noen tilfeller kan man si det man tenker via noe annet, for eksempel å ytre en bestemt setning (Hornsby, 2005, s. 128). Påstanden fra Hornsby er snarere at i sentrale tilfeller så er det vi gjør direkte å si det vi tenker. Selv om kompetente språkbrukere besitter en hel del meta-lingvistisk kunnskap, så gjør de vanligvis ikke bruk av denne kunnskapen når de snakker (Hornsby, 2005, s. 128). Dersom man skal lykkes i å argumentere mot Hornsbys posisjon ved å hevde enten at man ikke har agentkunnskap om hvilken mening man formidler, eller at man har agentkunnskap om hvilken setning man ytrer, så må man vise at dette er noe som gjelder i de fleste eller i sentrale tilfeller. Nøyaktig hva som vil være sentrale tilfeller er ikke helt lett å avgjøre, men dersom man kan vise at det gjelder for helt grunnleggende og enkel språkbruk, så vil man ha en god sak.

Det tredje måten å kritisere argumentet, vil være å benekte at hva man har agentkunnskap om gir oss grunnlag for å avgjøre hvilken kunnskap en språkbruker gjør bruk av. En innvending av denne typen kan for eksempel hevde at selv om man ikke har agentkunnskap om hvilke setninger man ytrer, så er dette like fullt noe man intensjonelt gjør. Man må da hevde at man i noen tilfeller ikke er i en posisjon til å ha agentkunnskap om det man gjør, selv om man gjør det intensjonelt. Dersom man klarer å sannsynliggjøre denne påstanden, så viser ikke lenger argumentet at det man intensjonelt gjør er å velge hvilke setninger man ytrer. Jeg vil, som sagt, ikke gå nærmere inn på innvendingene her. Jeg vil heller se på hvordan Hornsbys posisjon kan hjelpe til å kaste lys over debatten.

Hornsby ser etter min mening ut til å ha en teori som klarer å forene synet på språkbruk som en rasjonell aktivitet med at språklig forståelse ikke består i meta-lingvistisk kunnskap. Slik jeg har presentert Hornsbys teori så kan man kanskje bli ledet til å tro at den representerer en strak motsetning til Dummetts. Selv om dette på sett og vis er riktig, så har også teoriene deres en del til felles. Hornsby hevder, for eksempel, selv at hennes posisjon gjør det mulig å fremstille språkbruk som en bevisst og rasjonell aktivitet slik Dummett har sagt (Hornsby, 2005, s. 123). Hornsbys sin teori benekter at språklig forståelse består i

kunnskap om en meningsteori, og dermed stiller seg i opposisjon til Dummetts teori. Likevel kan man si at den forsøker å holde fast ved de mange av Dummett sine sentrale krav.

Dersom vi inntar et syn der det personen gjør er å si det hun mener, slik Hornsby gjør, så vil dette få konsekvenser for synet på språkbruk som en rasjonell aktivitet, men det vil ikke medføre at språkbruk ikke kan fremstilles som en rasjonell aktivitet. Dersom en språkbruker direkte sier det hun mener så vil, som vi har sett, det å velge hvilke ord hun ytrer ikke være noe hun selv gjør, og dermed ikke være en rasjonell aktivitet. Dette innebærer ikke at det er tilfeldig hvilke ord hun ytrer, det er det åpenbart ikke. Hornsby sier selv lite om hvordan dette skjer, men det er åpenbart at ordene på en eller annen måte må velges.

Kanskje Larson og Segal sitt syn her vil kunne være med på å komplimentere Hornsby sitt, ved at de gir en forklaring på hvordan ordene velges i den lingvistiske modulen, mens Hornsby forklarer hva aktøren gjør. Muligheten for å kombinere slike teorier har ikke vært fokuset i oppgaven. Det vi har sett er at teoriene er teorier på to ulike nivåer, der Hornsby sin tar for seg språkbrukeren som aktør, noe som gjør hennes teori godt plassert for å redegjøre for språkbruk som en rasjonell aktivitet. Larson og Segal sin teori på sin side, tar for seg prosessene som ligger til grunn for forståelsen.⁴⁹

⁴⁹Hvorvidt Larson og Segals spesifikke teori er en god kandidat til en subpersonlig teori som kan underbygge Hornsby har jeg ikke sett noe på. Det er mulig at andre psykolingvistiske teorier vil passe bedre enn deres. Det som virker lovende er muligheten for å kombinere en subpersonlig teori om hvordan mekanismene som ligger til grunn for språklig forståelse med en teori på det personlige nivået.

Avslutning – hva kan vi nå si om språklig forståelse?

Utgangspunktet for oppgaven var å undersøke om språklig forståelse består i kunnskap om språket. Dette synet på språklig forståelse har vi kalt det epistemiske synet på språk. Som en representant for dette synene valgte jeg å se på Dummett. I del 2 presenterte jeg Dummetts argumenter for at språklig forståelse må bestå i kunnskap. Det første argumentet tok utgangspunkt i at språkbruk er en bevisst aktivitet. Vi har sett at ved å si at språklig forståelse består i kunnskap så ble det mulig å forklare hvorfor det er en så nær kobling mellom å vite hva et språk er og det å kunne bruke det. Det andre argumentet var at for å kunne se språkbruk som en rasjonell aktivitet så må vi ta utgangspunkt i at språkbrukerne vet hva de sier. For å se noe som en rasjonell aktivitet så må vi se på aktiviteten som formålsrettet og at aktørene vet hva de driver med.

Pettit innvendte så mot det epistemiske synet på språk at man ikke trenger å ha kunnskap om språket for å forstå det. Han tok utgangspunkt i et kognitivistisk syn på språket, at språkbrukere kan en komposisjonell meningsteori. Innvendingene hans viste at kunnskap om ordenes betydning, i forstanden sanne berettigede oppfatninger og betingelsen som mangler i Gettier-tilfellene, ikke er en nødvendig forutsetning for forståelse. Ved hjelp av tre moteksempler viste han at hverken Gettier-betingelsen, berettigelse eller oppfatninger om hva ordene betyr, er nødvendige for forståelse. Etter å ha sett på disse moteksempelene og innvendinger mot dem, kom jeg fram til at de ga god grunn til å tvile på at språklig forståelse forutsetter kunnskap i denne forstand. Hvorvidt språklig forståelse forutsetter sanne oppfatninger, som det var det siste moteksempellets oppgave å vise at ikke er tilfelle, viste seg å være noe vanskeligere å avgjøre. Men også på dette punktet endte jeg opp med å si meg enig med Pettit, selv om det viste seg at dette spørsmålet ikke var like lett å svare på.

Disse betraktningene gjorde så at vi måtte revurdere hva tilhengerne av det epistemiske språksynet faktisk forpliktet seg til om forholdet mellom kunnskap og forståelse. Ettersom vi nå hadde kommet fram til at språklig forståelse ikke forutsatte kunnskap i noen vanlig forstand, så måtte vi nå undersøke om dette viste at tilhengerne av det epistemiske synet tok feil. Vi hadde allerede innledningsvis sett Dummett si at forståelsen av språk består i implisitt kunnskap. Den jobben kunnskapsbegrepet ble brukt til å gjøre, ga oss grunn til å

være skeptiske til at det vi hadde med å gjøre virkelig var sanne berettigede oppfatninger. For å gi et bredere utgangspunkt trakk jeg på dette punktet inn en representant for det epistemiske synet på språk. Larson og Segal tar utgangspunkt i Chomsky sitt arbeid når de gir sin fremstilling av hva språklig forståelse består i. I følge dem består språklig kompetanse i en mengde ubevisst, eller tacit, kunnskap. Denne ubevisste kunnskapen er ikke kunnskap som personen har i noen normal forstand, men snarere informasjon som tilskrives moduler i hjernen. Det var dermed ikke naturlig å tro at denne ubevisste kunnskapen var kunnskap i den tradisjonelle forstanden. Ettersom den tilhørte en modul i hjernen, og ikke personen, så vil det ikke være riktig å kreve at den ubevisste kunnskapen skal forutsette berettigelse. Dette viste oss at det i alle fall var noen av dem som kan betegnes som tilhengere av det epistemiske språksynet som ikke ser på kunnskap som sanne berettigede oppfatninger.

Etter å ha sett på Larson og Segal gikk vi tilbake og undersøkte Dummetts syn nærmere. Formålet med dette var i første omgang å undersøke hva Dummett la i kunnskapsbegrepet, men også å se nærmere på hvorfor han mente at språklig forståelse består i kunnskap. Dummett sier ikke nøyaktig hva han legger i kunnskapsbegrepet i noen av de tekstene jeg har tatt for meg, likevel ble det etterhvert noe klarere hva han legger i begrepet. Vi fant ut at Dummett sin bruk av dette begrepet skiller seg fra både Pettit og Larson og Segal sin bruk av det. For Dummett er kunnskapen tilgjengelig for bevisstheten, noe den ubevisste kunnskapen Larson og Segal snakker om, ikke er. Det så imidlertid ikke ut til at det stiltes noen krav til at personen mått ha noen berettigelse for kunnskapen, det virket som om vi rett og slett hadde å gjøre med en sann innholdsberende tilstand som, iallfall i en viss grad, var tilgjengelig for bevisstheten.⁵⁰ At personen kunne være bevisst det han visste var et sentralt poeng for Dummett, det at kunnskapen var tilgjengelig gjorde at personen kunne bruke kunnskapen. Denne anvendte kunnskapen gjorde dermed at språkbruken ble framstilt som en rasjonell aktivitet, der aktørene gjorde bruk av kunnskapen de hadde om hvordan aktiviteten skulle utføres.

Kritikken til Pettit var med på å rette oppmerksomheten vår mot hva som lå i kunnskapsbegrepet når man sa at språklig forståelse består i kunnskap. Selv om det nå ser ut til at hverken Dummett eller Larson og Segal faktisk benytter et kunnskapsbegrep som treffes av Pettit sin kritikk, så har den vært med på å peke på at bruken av dette begrepet har

⁵⁰Et interessant prosjekt her ville være å forsøke å se Dummetts bruk av kunnskap i forbindelse med Williamsons syn på kunnskap (2000). Som tidligere bemerket ser Williamson på kunnskap som den mest generelle faktive stativ holdningen man har til en proposisjon. (Williamson, 2000, s. 34)

vært, og vel fortsatt er, ganske uklar i denne sammenhengen. I sin kritikk tok også Pettit opp muligheten av at man mente noe litt annet med begrepet «kunnskap» enn faktisk kunnskap. Denne kritikken har ikke vært hovedfokuset i oppgaven. Jeg mener likevel at det i løpet av oppgaven har blitt relativt klart at kunnskapsbegrepet, selv om det benyttes annerledes av tilhengerne av det epistemiske språksynet enn hvordan begrepet tradisjonelt sett har blitt forstått, ikke brukes på en vilkårlig måte. Jeg mener, med andre ord, at vi ikke har noen grunn til å hevde at Dummett eller Larson og Segal bruker tacit kunnskap eller implisitt kunnskap, som å referere til hva nå enn som måtte ligge til grunn for menneskers språklig forståelse.

Etterhvert har vi kommet frem til et slags svar på hva man mener med begrepet «kunnskap» i denne debatten, selv om svarene fra Dummett og Larson og Segal er relativt forskjellige. Det at kunnskapsbegrepet brukes så forskjellig av Dummett på den ene siden, og Larson og Segal på den andre siden, gjør at vi kan stille spørsmål ved hvorvidt det er fruktbart å gruppere synene deres sammen slik Pettit gjør. Selv om begge synene går inn for at språklig forståelse består i kunnskap, så er bruken av kunnskapsbegrepet klart forskjellig hos de to synene. Videre har vi sett at Dummett sitt syn er ment som en forklaring på det personlige nivået. Larson og Segals posisjon har vi kommet fram til at heller bør ses på som en subpersonlig forklaring. En forklaring av mekanismene som ligger til grunn for språklig forståelse. Disse store forskjellene mellom Larson og Segals syn og Dummetts syn kan gjøre det problematisk å gruppere dem sammen slik som Pettit gjør.

Det andre sentrale spørsmålet i oppgaven har dreid seg om forholdet mellom språklig forståelse og rasjonalitet, eller, mer spesifikt, hvordan språkbruk kan fremstilles som en rasjonell aktivitet. På dette spørsmålet har vi sett Dummett si at framstillingen av språkbruken må ta utgangspunkt i hva språkbrukeren vet og er seg bevisst. Vi har også sett på Hornsby sin framstilling av språklig forståelse som, selv om den ikke benekter at vi må se på hva språkbrukeren vet, ser ut til å skille seg markert fra det bildet vi hadde fått fra Dummett. Selv om Hornsby og Dummett tilsynelatende er ganske uenige så ligger de kanskje ikke så langt fra hverandre på en del sentrale punkter.

Det har vist seg at Dummett og Hornsby begge skiller seg klart fra Larson og Segal sin, Chomsky inspirerte, teori. De fokuserer på hvilken kunnskap en språkbruker har tilgang til og gjør bruk av når hun forstår språket. De er interessert i språkbruk som en aktivitet som

rasjonelle aktører inngår i. Hvordan hjernen behandler lydene som øret oppfatter, eller hvordan informasjonen blir behandlet videre, vil da ikke være interessant, med mindre det er noe som personen selv gjør bruk av. Personen kan ikke gjøre bruk av denne informasjonen dersom den er prinsipielt utilgjengelig for henne, slik Larsons og Segals ubevisste kunnskapen ser ut til å være.

Selv om Hornsbys teori har gitt oss grunn til å tro at det å velge ut hvilke ord eller setninger man skal ytre ikke er noe som foregår på det personlige nivået, så er likevel åpenbart at dette må skje på et eller annet nivå. En teori om de subpersonlige mekanismene, som muliggjør den språklige forståelsen på det personlige plan, vil her kunne ha en rolle å spille.

Kildeliste

- Chomsky, N. 1986, *Knowledge of Language: Its Nature, Origin, and Use*, Praeger, New York.
- Dummett, M. 1976, "What is a Theory of Meaning? (II)", i Evans, G. og J. McDowell, *Truth and Meaning: Essays in Semantics*, Oxford university press, Oxford.
- Dummett, M. 1991, *The Logical Basis of Metaphysics*, General Duckworth & company limited, London.
- Dummett, M. 1993, "What do I Know when I Know a Language?", i Dummett, M. *The Seas of Language*, Oxford university press, Oxford.
- Fricker, E. 2003, "Understanding and Knowledge of What us Said ", i Barber, A. *Epistemology of Language*, Oxford university press, Oxford.
- Gross, S. 2005, "Linguistic Understanding and Belief", *Mind*, volum 114, s. 61–66.
- Hornsby, J. 1997, *Simple mindedness: In defence of naive naturalism in the philosophy of mind*, Harvard university press, London
- Hornsby, J. 2005, "Semantic Knowledge and Practical Knowledge", *Aristotelian Society Supplementary Volume*, volum 79 (1) , s. 107–130
- Larson, R. og G. Segal 1995, *Knowledge of Meaning: An Intoduction to Semantic Theory*, MIT press, London
- Longworth, G. 2008, "Linguistic Understanding and Knowledge", *Nous*, volum 42 (1), s. 50–79.
- Pettit, D. 2002, "Why Knowledge is Unnecessary for Understanding Language", *Mind*, volum 111, s. 519–550.
- Pettit, D. 2005, "Belief and Understanding: a Rejoinder to Gross", *Mind*, volum 114, s. 519–550
- Stanley, J. og T. Williamson 2001, "Knowing How", *The Journal of Philosophy*, volum 98, s. 411–444
- Weatherson, B. og A. Sennett 2007 (upublisert), "Knowing and Understanding: Reply to Pettit" <http://brian.weatherson.org/KnowUnderstanding.pdf> [14.12.2007]
- Williamson, T. 2000, *Knowledge and its Limits*, Oxford university press, Oxford.